

اولو تازينين آدى ايله

آذربايجان اتل ييليمي درنگي نين

اؤزل سايي سيراسيندان

قادين و فولكلور ۵۷-۵۸

مقاله

آذربايجان فولكلوريك پرسوناژلاري **نيگار خياوي** ۶ / نهند كندينده قادين گنيملري **كافلم عباسي** ۸ / لهجه بيلمى و ديل خريطه لري **ائيرول كايرا** ۱۰ / اسطوره و فولكلور **رقيه كبيري** ۱۲ / معرفي اجمالي رقص فولكلوريك زن آذربايجان **اكرم خيرخواه** ۱۳

دبلر و تۇرنلر

فورخو گۇتورمك **رقيه عليقليان** ۱۷ / تويوق باسديرما **فاطمه طهماسب پور شهرک** ۱۸ / ديش هديگي **سکينه کبيري** ۱۹ / يارما نجه عمله گلر؟ **سکينه کبيري** ۲۰

اينانجلار

قيزليقدان قاديلينا **گونش امانى** ۲۲
مراغا اينانجلاريندان **رقيه وعيدى** ۲۷

مثلر و دئيملر

آتد بابا سؤزونون كؤكو نه دير؟ ۱ **رقيه وعيدى** - **فاطمه زلفى** ۳۱ / مشكين شهرده يايغين اولان مثلر و دئيملر **نيگار خياوي** - **مهناز اسلامي** ۳۳ / ميانداپ (قوشاچاي) شهريندن فولكلور نمونه لري / **فاطمه زلفى** ۳۴

ناغيللار

دازئي - دازئي ايله نازئي - نازئي ناغيلى **اسماعيل مددى وصالى** (اسماعيل اولكر) ۲۹ / كنچل حسن ناغيلى **زكيه ذوالفقارى** ۴۱ / زيرك **اولدوز صادق** ۴۲
تنبل احمد ملكه نعلبندي ۴۳ / آغ آت ناغيلى **آيلين اولفت** ۴۶

دانيشيق

احد فرهمندى - هيكل تراش **كلثوم احمدى** ۵۱

خاطيره

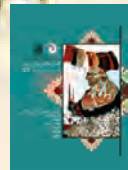
انه م و من **سوسن نواده رضى** ۵۹ / ايمام آشى **رقيه عليقليان** ۶۴ / من نجه نيشانلادديم؟ **اولدوز صادق** ۶۵

باياتيلار

رقيه عليقليان (لا) ۶۹

فولكلور قوماشيندان بير شعر

نه اولو... **فاطمه زلفى** ۷۳

باش يازار

نيگار خياوي

رداكسيا هيئتي

عليرضا صرافى

احد فرهمندى

سوسن نواده رضى

كافلم عباسي

محمد عليپور مقدم

ثريا قاسم زاده

عمومي ايليشگيلر

التاز سردارى نيا

فراقبست

لاچين حقيرى

صفحه آرا

ضحى اصغر زاده

لاچين حقيرى

www.azbilimi.com
E-mail: info@azbilimi.com

فولكلور دونياسىندا قادىنلار يىن اولدوقچا بۇيوك يىرلىرى و اۇنملى روللارى وار. بىر چوخ فولكلور ژانرلار يىن اساس يارادىجىسى قادىنلار اولموشدور او سىرادان ناغىلار، لايلالار، آغىلار و اوشاقلار يىن بۇيوتمه و تريه سىله مشغول اولدوقلارى اوچون اوشاق فولكلورو و اوشاق دىلى، امك نغمه لر يىن بىر چوخ قىسمى او جمله دن هانالار، ساغىن نغمه لرلى و نهايت اينانچلار و گلنك - گۇرنكلر يىمىز يارادىلىب، قورونوب ساخلانيلماسىندا آنالار، باجيلار و قىز گلنلر يىمىز اساس رول اوينايدىقلار يىن دانماق ممكن دىيل. بو اوزدن ده «آذربايجان ائل بىلىمى درنگى» قورولدوغو گوندن برى بو اوستونلوگو قاباريق شكىلده اوزه چىخاريب گۇسترمك اوچون قادىنلار اۇنملى يىر وئرمىشدور.

الينزده اولان بو اۇزل سايى ائل بىلىمى درنگى يىن «قادىن و فولكلور» عنوانلى اۇزل سايلارلى يىن ۶ و ۷ - جىسى دىر. آلتى آى بوندان اۇنجه ده آدلىم شاعيره و يازار نىكار خانىم خياوى يىن باشچىلىغى آلتىندا ادبيات و فولكلور حوزه سىنده چالیشان بىر چوخ دىرلى آراشديرماجى، يازار و فولكلورچولار يىن غيرتى يله توپلانىب، ترتيب ائيدىلمىش ۴ و ۵ - جى «قادىن و فولكلور» مجموعه سى يايملانمىش و اوخوجولار يىن بۇيوك آلقىشىنى قازانمىشدور.

بو مجموعه لر بوندان سونرا دا «ئل بىلىمى قادىن فولكلور قروپو» - چالشمالارى سوركللى اولاراق حاضىرلاناچاق. بو مجموعه لرده كى ماترياللاردا اساس و اورتاق سوژه قادىندور، اونلار يىن موضوعلارى آشاغىدا كىلاردان عبارت دىر.

۱ - قادىن مخصوص مادى فولكلور: بزكلر، گىمىلر و...

۲ - اصىل يارادىجىسى قادىن اولان شىفاهى ادبيات نمونه لرلى: ناغىل لار،

لايلالار، آغىلار و ...

۳ - قادىن آشيق يارادىجىلىغى

۴ - داها چوخ قادینلارین مشغول
اولدوغو ال ایشلری، مطبخ، سفره،
ائودارلیق کولتورو

۵ - قادینلارا اؤزل مراسیملر و اونلارا
عایید اینانجلار

۶ - یوخاریداکی موضوعلار اوزرینده
آپاریلان آراشدیرمالار و تدقیقی
مقاله لر

...و بو کیمی.

اوخویاجاغیز بو مجموعه ده اکثر
ماتریاللارهمین موضوعلار ایچریسینده
یئر آلماقدادیر، اونونلا یانی سیرا
بیر نچه یازی دا فولکلور ماراقلی
قادینلاریمیزین بعضی باشقا چالیشما-
لارینا (شعر، آتاسؤزلری و...) دا آزجا
یئر وئریلمیشدیر.

قید ائتمک لازیمدیر کی، بو اؤزل
ساییلار بوندان سونرا دا دواملی اولاراق
«قادین فولکلور قروپو» - موز طرفیندن
حاضیرلانیب نشره وئریله جک.

عزیز اوخوجولاردان ایسته ییریک بو
ساییلارین کیفیتینین یو کسلمه سینده
هر هانسی بیر تنقید، اؤنریلری یا خود
نشر اوچون لاییق گؤردوکلری هر
هانسی بیر یازی، شکیل، فیلملری وارسا
قادین فولکلور قروپونا چاتدیر سینلار.

«آذربایجان ائل ییلمی رداکسیا هیتی»

مقاله

آذربایجان فولکلوریک پرسوناژلاری / نیگار خیایوی
نهند کندینده قادین گئیملری / کاظم عباسی
لهجه بیلیمی و دیل خریطه‌لری / اثرول کایرا
اسطوره و فولکلور / رقیه کیبری
معرفی اجمالی رقص فولکلوریک زنان آذربایجان / اکرم خیرخواه

آذربایجان فولکلوریک پرسوناژلاری

آل آروادی

نیگار خیای

هر هانسی ملتی کنچمیشینه باغلایان گوجلو و سؤکولمز کؤرپولردن بیر فولکلوردور. فولکلورسوز بیر اولوسو دوشونمک امکان سیزدیر. فولکلور کولتورون بیر پارچاسی اولاراق انسانلارین ملی کیملیکلرینی - دوغولتمالاریندا اؤنملی بیر گوجه صاحبیدیر. ملتین کیملیگی بؤیوک اؤلچوده اونون اولوسال حافیظه سینده یاشاماقدان اولان فولکلوروندان قیدالانیر. فولکلورون، کیملیگین تانیماسیندا اؤنملی بیر گؤسترگه اولدوغو دانیلماز گئرجک دیر. بئله لیکله بیر ملتین اویغارلیغی دا فولکلوروندان قاینقلانیر.

فولکلوردا دقتی چکن قونولاردان بیر اوندان رول آلان فانتاستیک و خیالی کاراکترلر دیر. ناغیللار، متلر بو کاراکترلرین آراچیلیغیلا انسانلارین بیلینجینه یول آچاراق توپلومون اخلاقی دیرلر، پسیکولوژیک داورانیشلارینی فورمالاشدیریر. بو کاراکترلر یالنیز انسانلاری دئیل، هم ده حیوانلاری، بیتکیلری، نسنه لری، یئر آدلارینی و باشقا جانلی - جانسیز فنومنلری ده قاپساماقدادیر. فولکلوریک کاراکترلرین بیر سیراسی ادبیات، اؤزلیکله ده اوشاق ادبیاتیندا اؤزونیه یئر آچیب یاشاماقدادیر. جیرتدان، شنگول، منگول... بو سیراداندیر.

بیلیندیگی کیمی فولکلوریک کاراکترلر تاریخی و سوسیال بیلملر باخیمیندان هم تاریخ اؤنجه‌سی، تاریخ سونراسی، هم ده فئودالچی و اورتا یوزایللیکلر دؤنمینده عایدیدیرلر. حتی بو کاراکترلرین بیر سیراسی‌نین کؤک‌لری تورکلرین ایلک تک تازیلی (گؤک تنگری=گؤی تانری) دینی اولان «شامانیزم» دؤنمیلده باغلی اولدوغو آتروپولوقلارجا بیلینن بیر گئچکدیر. بو سیرادان بایرام دبلری، اود یاندرما، اود اوستوندن آتلاما، اوزرلیک سالما و گونوموزده بیر چشیت «جادوگرلیک» کیمی قارشیلادیغیمیز اینانجلار و گلنکلریمیزین بیر چوخونون کؤکلرینی بشر تاریخی‌نین بو ایلکل دیننده آراماق لازیمدیر. گونوموزده تکنولوژی و ایله‌تیشیم آراجلارینین گلیشمه‌سی نتیجه سینده یئنی فولکلوریک سیمالارین یارانماسی اولدوقجا آزالمیش و داها دوغروسو دایانمیشدیر. آرتیق فولکلور و فولکلوریک کاراکترلر یارانماییر. بو اؤتمکدیر کی، فولکلوریک گنجینه‌میزین اوستونه ثروت آرتیریلماسی بیر یانا دورسون، گونو گوندن اوستوندن

اسکیلیر ده. سانکی انسانین بیلگی آرتدیقجا اونا فانتاستیک و خیالی یارادیجیلیق گوجو وئرن هیجانلاری هر هانسی ملتی کئچمیشینه باغلایان گوجلر و سؤکولمز کؤرپولردن بیر فولکلوردور. فولکلورسوز بیر اولوسو دوشونمک امکان سیزدیر. فولکلور کولتورون بیر پارچاسی اولاراق انسانلارین ملی کیملیکلرینی - دوغروولتمالاریندا اؤنملی بیر گوجه صاحیدیر. ملتين کیملیگی بؤیوک اؤلچوده اونون اولوسال حافیظه‌سینده یاشاماقدا اولان فولکلوروندان قیدالانیر. فولکلورون، کیملیگین تانیماسیندا اؤنملی بیر گؤسترگه اولدوغو دانیلماز گئچک دیر. بئله لیکله بیر ملتين اویغارلیغی دا فولکلوروندان قایناقلانیر.

فولکلوردا دقتی چکن قونولاردان بیرى اوندا رول آلان فانتاستیک و خیالی کاراکترلردیر. ناغیلار، متلر بو کاراکترلرین آراچیلیغیلا انسانلارین بیلینجینه یول آچاراق توپلومون اخلاقی دیرلر، پسیکولوژیک داورانیشلارینی فورمالاشدیریر. بو کاراکترلر یالنیز انسانلاری دئیل، هم ده حیوانلاری، بیتکیلری، نسنه‌لری، یئر آدلارینی و باشقا جانلی - جانسیز فنومنلری

ده قاپساما قدادير. فولكلوريك كاراكتەرليرين بير سیراسی ادبیات، اؤزلیکله ده اوشاق ادبیاتیندا اؤزونه یئر آچیب یاشاما قدادير. جیرتدان، شنگول، منگول... بو سیراداندير. ییلیندیگی کیمی فولکلوريك كاراكتەرلر تاریخ و سوسیال ییلملر باخیمیندا هم تاریخ اؤنجه سی، تاریخ سونراسی، هم ده فئودالچی و اورتا یوزایلیکلر دؤنمینده عاید دیرلر. حتی بو کاراكتەرلیر بیر سیراسی نین کؤکلری تورکلیرین ایلک تک تانیلی (کؤک تنگری=گؤی تانری) دینی اولان «شامانیزم» دؤنمیلده باغلی اولدوغو آتروپولوقلار جا ییلین بیر گئچک دیر. بو سیرادان بایرام دبلری، اود یان دیرما، اود اوستوندن آتلاما، اوزرلیک سالما و گونوموزده بیر چشیت «جادوگرلیک» کیمی قارشیلادیغیمیز اینانجلار و گلنکلریمیزین بیر چوخونون کؤکلرینی بشر تاریخین بو ایلک دینینده آراماق لازیم دیر. گونوموزده تکنولوژی و ایله تیشیم آراجلارینین گلیشمه سی نتیجه سینده یئنی فولکلوريك سیمالارین یارانماسی اولدوقجا آلامیش و داها دوغروسو دیانمیش دیر. آرتیق

فولکلور و فولکلوريك كاراكتەرلر یارانما ییر. بو اؤنمک دیر کی، فولکلوريك گنجینه میزین اوستونه ثروت آرتیریلماسی بیر یانا دورسون، گونو گوندن اوستوندن اسکیلیر ده. سانکی انسانین ییلیگی آرتدیقجا اونا فانتاستیک و خیالی یارادیجیلیق گوجو وئرن هیجانلاری و قورخولاری دا آزالماغا دوغرو یؤنهلیر. بونا باخمایاراق اسکی دؤورلره عاید اولان بو سیمالار ۲۱-نجی عصرین قورخونج و قارماقاریشیق فضا سیندا هله ده اوز شیرینلیک و گیزیلیگینی قورو یوب ساخلامیش دیر. بو سیمالارین اؤلومونو اؤنله ییب یاشاتماق اوچون ادبی سیمگه لر و تمل تپلر کیمی ادبی یارادیجیلیقدا قوللتماق لازیم دیر. بیز آشاغیدا فولکلوروموزدا یاشایان آنا کاراكتەرلردن بیر سیراسینی فهرست واری سیرالاماغا چالیشمیشیق.

فولکلوريك قادین سیمالار:

ساچی اوزون سارای خانیم، بویو اوزون بورای خانیم، کوپ قاریسی، قاری ننه، چؤمچه خاتین، پیتی آرواد، حلمه (منیم آدیم حلمه دیر/ خاریجه دن گلمه دیر...)

فولکلوریک اثر کک سیمالار:

ملیک ممد، ملیک جومشود،
ملیک احمد، شاه عابباس، قبله -
یی عالم، بند آلی عمی، دریش
(درویش)، کئچل حسن، تنبل
احمد، ملا نصرالدین...

فولکلوریک اوشاق سیمالار:

جیرتدان، خورتدان، خوشان،
شنگول، منگول، گؤزل فاطما، پیس
پيسا خانیم (بعضی یئرلرده پیس
پیستا خانیم).

فولکلوریک حیوانلار:

حاجی لئی لئی، جنه وار (جاناوار)،
تولکو، سیچان بی، آلا دانا، قارا
دانا، آغ دوه، قارا جنه وار، یالقوزاق
جنه وار ...

خیالی یاراتیقلار و نسنه لر:

اژدها، یئددی باشلی اژدها، آدی
بودو، آل آروادی، قاراچوخا،
دئو، آلیبانی، قولیبانی، جین،
تپه گؤز، قان سوران جویودلر،
صییر داشی، دمیر عصا، دمیر
چاریق، سئحیرلی اوزوک...

فولکلوریک مئیوه لر:

آلما، هئیوا، نار، توت

فولکلوریک یئر لر:

چنلی بئل، آلا داغ، قاراداغ،

تیفلیس (آبی دون، آبی کیسه /
منی وئردیلر پیسه / پیسه ده قایل
اولدوم / او دا گتندی تیفلیسه)،
دربند، درین - درین دریالار،
یئددی دره / یئددی داغ، یئددی
گؤی، خان ائوی، آز گتندی /
اوز گتندی / دره تپه دوز گتندی...

فولکلوریک زامانلار:

بیری وار ایدی / بیری یوخ ایدی،
بیر گون وار ایدی / بیر گون
یوخ ایدی، شاه عابباس زامانی،
نوح پیغمبر زامانی، حضرت-ی
آدم زامانی، یئددی گون / یئددی
گنجه، قیرخ گنجه / قیرخ
گوندوز و س.

بللی کی، بو سیرالاما البته
بوتون دئییل و بیز ده بونونلا
یئتیمک فیکرینده دئییلیک. آنجاق
ائله بو قدری ده فولکلوروموزون
نه اؤلچوده زنگین اولدوغونو
گؤستریر.

فولکلوروموزون ایلگینج سیمالاریندان
ان آزیندان منیم ایلگیمی چکن
سیمالاریندان - بیری آل-آروادیدیر.
آذربایجانین هر بیر یئرینده آل آروادینا
عایید ناغیللارین بنزریلگی اولدوقجا
ماراقلیدیر. بو ناغیللارین مشکین،
موغان ماحالیندان توتמוש تا

تبریز، ماکى، زنگانا قدر سؤيله نن چئشيدلى واريانتلاريندا آل آروادى کاراکترينده بير چوخ اورتاق اؤزليکلر گورونمکده دير.

بيلديگيميز قدرى آل آروادى دئييلن کاراکترين گئرچک وارليغي حاققيندا توتارلى بيلگى الده يوخدور. لاکين باره سينده سؤيله نيلن سؤزلر اولدوقجا اوخشار دير. اونون جينسىتى، آديندان دا بللى اولدوغو کيمي ديشى دير. بو خيالى وارليغن فيزيکسل گؤرکمی نين بدهئيت و خوشا گلمزليگينه باخميا راق اولوملو (مثبت) کاراکترليدير! اصلى قهرمانى قادين خايلاغي اولان بير چوخ ناغيللاردا گئنلليکله قادين اوبرازى حيله گر، جادى کون، ايشينى کلکبازليقلا يورودن، ايستکلرينه چاتماغا هر بير ايشده قورقو قوران و اووسونچو کيمي تقدیم اولونور. ناغيللارين فرعى قهرمان کيمي رول آلان قاديني ايسه السيز- آياقسيز، باشاريقسيز، رحيم قيليناسى، اثرککلى تاماهلانديران سئويملى بير مايماق کيمي تقدیم اولونور.

لاکين آل آروادىيلا باغلى سؤيله نن ناغيللارين هئچ بيرينده

اونون گئرچکدن کيمه سه زيان وئرديگندن سؤز گئتمه يير. اونون زيان وئره جگى هميشه شرطلر و احتماللار اوزرينده گئدير: بئله اولورسا، انله اولور؛ زاهى قادين يالقيز قاليرسا، ايچينى آل آروادى آپارير. طبعى کى، زاهى قادين هئچ زامان يالقيز بوراخيلماز.

يئکه پر اولان آل آرواديين اوزون قارا ساچلارى و ديزلرینه دک اوزانان، بعضن چيگينلرينه سالدیغى امجکلرى وار. هرکس اونون ياخاسينا غفيلدن سانجاق سوخاراق اونو مطيع انديب ياخالاي ييلر. ياخاسينا سانجاق سانجولينجا تکجه او شخصه دئييل، اونون عاييله عضولرينه ده قول اولاراق او عاييله نين بوتون آغير ايشلرينى بوينا گؤتورور، گؤردويو ايشلرى ان سهمانلى و دوزنلى شکلينده يئرینه يئتيرير. بئله کى، ائو آداملارى سحر يوخودان آييلدقدا طؤوله نى تمیزلنميش، اينکلرين، قويونلارين سودو ساغيلميش، زىلى ياپيلميش، حیط - باجاني سيليب سوپورولموش حالدا گؤرورلر. ايش بونلارلا بيتمه يير، آردينجا آل آروادى خمير يوغوروب ائو آداملارينين

چۆره يىنى ياپماغا باشلاير.

آل آروادينين آزاد بوراخيلماسى دا
 آنجاق و آنجاق ياخاسينا سانجيلمىش
 سانجاغى اوزاقلاش - ديرماقلا
 اولقونلاشير. او اوزو هئچ اوزونه
 سانجاغى ياخاسيندان آيرماغا قادير
 دئييل، بوايش هر حاليندا بير انسان اليه
 اولوشماليدير. روايتلرين هاميسيندا آل
 آروادى يا اونو ياخالايان شخسه
 يا دا هانسيسا ائو اوشاغينا «ائوده
 سود امر اوشاغيم قاليب» دئيه،
 سانجاغى ياخاسيندان آچماق اوچون
 يالوارير. آل آروادى اونو آزاد
 بوراخان عايله نين يئددى آرخادان
 دؤنه نينه عؤمرو بويونجا صاديق،
 وفادار قالاجاغينا سؤز وئرير. بئله
 كى، او عايله نين ئنچه - نجى نسلى
 ده «بيزيم بابالاريميز قديملرده بير
 آل آروادىنى آزاد بوراخيدىقلارى
 اوچون آل آروادى بيزلره توخونماز»
 سؤيله يرک، كيمى فيكىرله اونون زيان
 وورماديغيندان آرخاين اولدوقلارنى
 بيلديررلر. روايتلرين چوخوندا آل
 آروادينين ياخالانما گئديشى عموماً
 بئله آچيقلانير: ائو آدمى سحر تئزدن
 مال قاراسينا باش چكمك اوچون
 طؤوله يه گئنديگينده آتيني قان تر
 ايچينده يورغون حالدا گؤرور. بو اولاي
 ئنچه گونلر تکرار اولونجا اونا ئله گلير

كى، كيمسه گئجه لر گيزليجه گلмыш،
 آتى طؤوله دن چيخارمىش، سحره جن
 اوندان ايش چكرک چاپديرمىشدير...
 سونوندا ائو اييه سى طؤوله ده گيزلنپ
 گودرك آل آروادىنى آتا مينديكى
 يئرده ياخالاماغى باشاير. روايتلرده
 آل آروادينين ياخالانمىش اولدوغو
 هميشه چوخ اوزاق زامانلاردا باش
 وئرمىش اولورو گئنليكله بئله بير جمله
 ايله سؤيله نير: دهم دانيشاردى كى،
 بابامين باباسى بير گون بير آل آروادى
 توتور...

افسانه لره گؤره آل آروادينين
 فيكرى ذيكرى آنجاق زاهى
 قادين يالقيز قالدغيغيندا ياخينلاشيب،
 اونون يئنى دوغموش كؤرپه سى و
 ايچالاتىنى اوزويله آپارماقدير. زاهى
 قادينى آل آرواديندان قوروماق
 اوچون ايلك باشدا اونو يالقيز
 بوراخماق و اون گونه كيمى باشى
 اوسته سو، چؤرك، دمير قويوب،
 سوغانى شيشه چكيپ ياستيغى
 آلتينا قويماق لازيمدير. آنجاق من
 آل آروادى ايله باغلى ناغىللايرن
 هئچ بيرينده اونون هانسيسا بير
 زاهييا توخونوب دا كؤرپه سى و
 يا ايچالاتىنى آپارمىش اولدوغو
 واريانتينا راستلامايم!

منجه فولكلوريك پرسوناژلار ين تك

تکینی بیر توپلوم اوییه سی کیمی
 بیرسل، توپلومسال، پسیکولوژیک
 آچیلاردان اینجه له ییب تمل تیلر
 کیمی ادبی یارادیجیلیق فضا سینا
 داشیماق لازیمدیر. فولکلور و موزون
 بیر چوخ دالاری و قوللاری
 توخونولمادان، آراشدیریلما دان
 هله ده یئرینده دورور. بوزنگین -
 لیگین قارانلیقدا قالمیش، تانینمامیش
 بوجاقلارینی تانیتماق، اونا آردیجیل
 مطالعه و آختاریش لارلا ایشیق
 سالماق، آیدینلاتماق و اؤزللیکله
 ادبیاتیمیزدا اوینایاجاغی رولو
 ائکینلشدیرمک لازیم دیر.

تبریز

۱۳۹۲ / یای

نهند کندینده قادین گئیملری

توپلایان: کاظم عباسی

قایناق شخص لر:

۱. فریده دهقانی آذر، دوغوم تاریخی و یثری: تبریز ۱۳۳۰، یاشادیغی یثری: تبریز - (اوشاقلیقدان بو گونه کیمی یاشامینین بیر بؤلومو نهندده کئچیب)، ساواد: اورتا مکتب ایش: ائو قادینی، دانیشیق تاریخی: ۱۳۹۰، مهر آیی
۲. حسین دهقانی آذر (دوغوم تاریخی و یثری: ۱۳۲۶ نهند، یاشادیغی یثری: تبریز ساواد: ایلک مکتب، ایش: بؤیوک ماشین شوفر، دانیشیق تاریخی: ۱۳۹۰، دی آیی
۳. حجت دهقان نهند، دوغوم تاریخی و یثری: ۱۳۲۰ نهند، یاشادیغی یثری: تبریز، ساواد: ایلک مکتب، ایش: فرشچی، دانیشیق تاریخی: ۱۳۹۰، دی آیی، توپلاما یثری: تبریز

عالیمترین بیر سیراسینا گؤره انسانی گئیملی اولمادان و پالتار گئیمه دن دوشونمک تکجه خیال عالمنه عاید سایلیمیش، گئرچک دونیادا تعریف لنمیش انسان لا هئچ بیر ایلگیسی اولمایا جاقدیر (Eicher & Higgins، ۱۳: ۱۹۹۲). گئییم ایسه دیل کیمی توپلومدا انسانلارین ائتیک و ملی کیمیکلرینی، سوسیال و جغرافی دوروملارینی، پشه، دین و پولتیک باغلی لیقلا رینی، هابئله اکونومیک دوروملارینین دگرلرینی بللی ائتمکده دیر. اؤرنک اولاراق بیر اؤلکده یاشایان ائتیکلر آنا

دیللری اساسیندا تانیندیقلاری
 کیمی، یئرل گئیملری اساسیندا
 دا آیرید اولماقدادیرلار. بئله لیکله
 بیر ائتنیک و بیر ملتین دیلینی
 آرادان گؤتورمکله، اونو محو
 ائتمک ممکنسه، همان ملتین
 پالتارینی دگیشمک ایسه اونو
 ملی کیملیگینه یابانجی ائتمک
 دئمکدیر (بلو کباشی، ۱۳۸۳: ۲۰).
 سوسیولوقلارین بیرینه گؤره
 چشیدلی پالتار مودالاری، چشیدلی
 سونوجلار الده ائتمکده دیرلر؛ بو
 سونوجلارین بیر اوجوندا حیا،
 اویری اوجوندا ایسه حیا سیزلیق؛ بیر
 اوجوندا اؤرتمک، اویری اوجوندا
 ایسه لوت ساخلاماق؛ بیر اوجوندا
 اینجه لیک، گؤزلیک و نجیلیک،
 اویری اوجوندا ایسه قابالیق،
 چیرکینلیک و نانجیلیک؛ بیر
 اوجوندا یاراشیقلیق و آغیرلیق،
 اویری اوجوندا ایسه یونگوللوک
 یئر آلماق دیر (Roaf، ۳: ۱۹۹۰).
 آذربایجانین یئرل گئیملرینین
 چیخارلارینا گلدیکده ایسه،
 اونلارین سونوجلاری، بوتونلوکله
 سؤزو گئدن طیفین ان اولوملو
 (مثبت) اوجوندا یئر آلیب،
 اؤزونو گؤستریمکده دیر.
 اسکی زمانلارین گئیملری

اطرافیندا الده اولان آرخئولوژیک
 بیلگی لرین اولدوقجا آز اولدوغونا
 گؤره فولکلوریک و یئرل گئیملر،
 زمان درینلیکلریندن کئچیب، بو
 گونوموزه گلیب چاتمیش، بو
 قارانیق آلانا ایشیق ساچان یگانه
 جانلی اثرلر ساییلرلار. یئرل پالتار
 کئچمیشده یاشایان انسانلارین
 یارادیجیلیقلارینین سونوجو کیمی
 قارشیلانمالیدیر. مادی کولتورون
 بو بؤلومونه توخوندوقدا چوخ
 دگرلی آچیقلامالار و بیلگیلر
 الده ائتمیش اولاییلرک؛ اؤرنک
 اولاراق: حیالی اولماغین یئری
 و اؤنملی لیگی، بؤلگه نین اقلیم
 و توپوگرافی باخمیندان (ایستی
 - سویوق، قورو - نملی، داغلیق
 - دوزنگاه، و...) دورومو، دوغال
 قاینقلار و الده ائدیلن حاصیلار،
 جینسلیک اساسیندا اولان آیرید
 ائتمه لر، یاشام شکلی (اوتوراق
 - کؤچری اولماق، مالدار -
 اکینچی - صنعتچی اولماق،
 و...)، پشه لرین چشیدیلیگی،
 ائستتیک (زیبایی شناختی)
 آنلامین اؤزلیگی، و... .
 بوتون بونلار گؤره فولکلوریک
 پالتار اوزره آپاریلان آراشدیرمالار
 یوکسک اؤنم داشیماقدادیرلار.

بو اۋنملى ليگى گۈز اۋنونه آلاق نهنند (NƏHƏND) كندينده قادين گئيملرينين نئجه اولدوغونو تانيماق بو مقاله نين اساس ايسته گيني تشكيل ائدير. آنجاق بيزه ان ياخين بو اون ايللر ايچريسينده، چئشيدلى ندنلردن قايناقلا نراق، فولكلوريك گئيملردن فايدالانماق چوخ آزالميش، تكجه ياشلى قادينلاردا، او ايسه آزاراق گۈرونمكده دير، بونا گۈره ده مقاله نين فعل لرى كئچميش زاماندا يازيليدير.

شرقى نهنند آذربايجان استانيندا يئرلشميش ورزقان شهرينين كندلريندن بيرى دير. نهنند كندينين قادينلارينين گئيملرى، باش اۋرتوكلرى اولماق شرطى ايله، عموميتله ائلات قادينلارى گئيملرى ايله بنزرلىك گۈستمكده ايدى.

بو كندين قادينلارى، قوللارنى توتدوغو حالدا، چيگينلريندن توپوقلارينا اوزانان «كۈينك» آدلى پالتار گيدير. كۈينك يوخايدان آشاغيا اوزانديقجا گننش لنيردى، گئنليگى ايسه لاي-لاى گئييلن «تومان» آدلى اتكلرى اۋرتة- بيله جگيندن آسيلي ايدى. بئله ليكله كۈينك، بئلدن آشاغيا، قباريق شكيلده دوروردو. كۈينگين گيرده

يخه سى اولموش، راحت گئييلب، چيخاريلسين دئيه، اۋن طرفدن ۲۵-۲۰ سانتيمتر اوزونلوغوندا، كسيلميش، دۋرد دويمه واسيطه سيله باغلانارميش، قوللارى ايسه دويمه ايله باغلاناردى. بو گئييم گوللو پارچالاردان تيكيلرميش.

كۈينگين آلتيندان گئييلن تومانلارين سايى ۳-دن باشلايب، عايله لرين مالى دوروملارينا گۈره -۹ آچاتا بيلردى. ائله بونا گۈره ده كيمسه اۋز مالى دوروموندا يوخارى چيخب، اۋزو وار- دۋولتينى اوزه چكمك ايسته ينده «ائله بيل فيلانى تومانى چوخالديدى» دئيه، بير دئييم ايشله ديلردى.

بئلدن آشاغيا گئييلن بو تومانلارين هر بيرى (اوزونلوقلارى كۈينگين آغزينا ۱-۲ سانتيمتر قالانا كيميدير) ۶-۱۰ متر اوزونلوغوندا اولان پارچادان تيكيلير. البته آلتدان گئييلن تومانلارين چينلرى آز اولدوغونا گۈره، اونلارى تيكمك اوچون آز پارچا لازم اولوردو. اۋنجه ۶-۱۰ متر اوزونلوغوندا اولان پارچانى تقريباً بير مترليك بۇلوملر حاليندا كسيب، سونرا اونلارى پارچانين انى اولان ايتى قيراق يۇنلريندن بير بيرينه تيكيب، بئله اوتوراجاق يئرلر

تومان باغی نین کئچیریلمه سی اوچون پارچانی قاتلايیب، تیکردیلر. بئله لیکله اله گلن اتکلره چین وئریلسین دئییه فرش توخوماق اوچون ایشلنن یوغون آرقاج یا ایسه ایپلیگی، تومان باغی اولاراق، هورمک گریکیدی. بونون ندنی ایسه او بویوکلوکده پارچانی ساخلایا بیلمه گیندن آسیلی ایدی. حاضیرلانا تکلرین آشاغی لارینی ایسه ایچری قاتلايیب، تیکردیلر، بو ایسه تومانلارین گؤزل گورونمه لرینه ندن اولوردو. البته داها سلیقه لی قادینلار بو قاتلاتان یئری بیر آز اوستوندن داها بیر چین آرتیریپ، اوستوندن اینه ایله نارین تیکردیلر، بو ایسه «بخیه گتتمک» آدلانیردی. آچیق رنگلی پارچالارین اوستونده قارا رنگ چوخ هاوالی گورندویونه گوره، بخیه اوچون قارا رنگلی ساپ ایشلنردی.

تومان الدهه ائتمه یه چیت، ایپک و شال کیمی قوماشلار ایشلنردی آنجاق، آلتدان گئیلن تومانلار داها آشاغی کیفیتلی قوماشدا حاضیرلاندی.

بو گوللو پارچالارین یئری عمومیتله قیرمیزی، ساری، یاشیل، چؤهرایی و آغ رنگلرده اولاردی.

نه ند قادینلاری همین کؤینک و تومانلارین آلتیندان شالوار گئیردیلر آنجاق، گؤز قاباغیندا اولمادیغینا گوره اونون رنگینه، کیفیتینه و ساغلاملیغینا اؤنم وئرمزدیلر.

گنج قیزلار و اؤزلیکله یئنی گلینلر کؤینکین اوستوندن جلیققا گئیردیلر. جلیققانین اؤن طرفی باهالی مخمل، آرخاسی ایسه اوجوزلو پارچادان تیکیلردی. جلیققالار عمومیتله قیرمیزی و یاشیل رنگلرده الدهه ائدیلمیش و قاینق شخصلر بو ایکی رنگدن سونرا، باشقا رنگلرده اولان جلیققا گورمه میشلر. جلیققالارین اوستونه دیمیر پوللار (سیککه) تیکمکله، اونلارین اوستونده بزک ایشلری آپاریلاردی. پوللارین نچه لیک اولماسی و هابئله ساییلاری بییه سی نین مالی دوروموندان آسیلی اولسا دا، قاینق شخصلرین گوردو کلری ان کیچیک پول ایکی قیرانلیق اولموشدو، آنجاق او زامان بوندان کیچیک پوللار دا الدهه اولوب، خرچلنریمیش.

جلیققایا تیکیلن بو پوللار اصلینده کورکن طرفیندن یازدا، یایدا ایشله ییب، قازانیب، ایل بایرامی

اوچون قیراغا قویولان پوللاردیر. شیرپزلر کنده اولان زامان، یانلاریندا لیمچی گتیردیکلرینه گۆره، اونلاردان یاردیم آلاق، دمیر پوللارین قیراقلارینا کیچیک قوللار لیملردیلر، بونا ایسه «قوللاندیرماق» دئییلر میس.

همین قوللار واسیطه سیله پوللار جلیققانین اوستونه تیکیلردی. کورکن، آخیر چرشنه آخشامی، گلین گیلین دامینا چیخب، «قورشاق ساللاماق» زامانی بوتون بو پوللاری گلینه چاتدیراردی. بونا گۆره ده پوللاری بیر کالای یا تۆکوب، ایپ ایله ائوین باجاسیندان ایچری یه ساللایاردی. نهند کندینه بونا «باجایا گئتمک» دئیردیلر. سونرا دا گلین جلیققایا تیکله جک قوللاناتان پوللاری آلیب، یئرینه یون جوراب قویاردی.

پوللار جلیققانین اؤن طرفینده، لاپ آشاغیدان باشلاناراق، یاتای (افقی) سیرالاردا تیکیلردی. بیر سیرادا تیکیلن پوللار، آزجا دا اولسون بیر-بیرینین اوستونده اوتوردولوردو. یوخاری سیرانین پوللاری آشاغیدا کیلارین قوللارینی اؤرته جک قدر اوستدن تیکیلردی. اؤنجه قید اولوندوغو

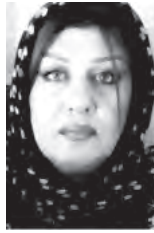
کیمی، پوللارین سایسی و نجه لیگی، اونون ییه سی نین مالی دوروموندان آسیلی ایدی. وارلی لارین تیکدیکلری پوللار داها چوخ سیرالاردا اولموش، آشاغیدان ایلک سیرا ایسه جلیققانین دالسینا قدر اوزانا ییلردی. بعضیلر تکجه جلیققانین اؤن بؤلوملرینین قیراقلاریندان پول تیکردیلر. بو کیمی جلیققالار کورکن عایله سی طرفیندن گلین لری اوچون بیر تۆفه کیمی ده الده ائیلردی. نهند کندین قادینلاری عمومیتله بو کیمی گئیملرین (کۆنک، تومان، هردن ده جلیققا) اوستوندن چادیرا اؤرتدیلر. چادیرا اؤدن ائشیکده کسین، ائو ایچینده ایسه نامحرم بیرینین اولدوغو زامان اؤرتولردی. اونلار حتی ائوین ایچینده قاپی یا کیمی گئندیکده بئله تکجه چرقد اؤرتوب، چادیرا اؤرتمه مگی مان ییلردیلر. البته چادیرادان اؤنجه، نهند قادینلاری باشلارینا «کهله غئی» (Kələğeyi) یا «شاماهی» (Şamahı) دئدیکلری بیر باش اؤرتویو باغلایاردیلار. بو باش اؤرتویو ۵/۱ متر بویتلاری اولان دؤردبوچاق (مربع) شکلینده بیر پارچا ایدی. بو پارچانی آرادان

قاتلايىب، مثلث شىكلىنە سالدېقدان
سونرا باشا چىكىب، دۇشون
اوستونە دوشن اوجلار يىر يىرىنى
آغيز يىن قباغىندىن كىچىرىپ،
قولايغىن اوستونە پارچانىن
ايچىنە ايتەلەيىپ، بركىدر دىلر.
بونا «باشماق توتماق» دىيىلىردى.
كالايغىي (شاماهى) لار عمومىتلە
نار يىن گوللىرى اولان پارچالاردان
الدىندىلردى. باش اورتولرىندە
ان يايقىن رنگلر آغ يايىسە
قىرمىزى يىرىن اوستونە قارا
گوللر، هابىللە قىرمىزى يىرىن
اوستونە آغ گوللىرى اولان
پارچالار ايدى. باش اورتولرى
ان چوخ اىپك يايىسە حرير
كىمى نازىك پارچالاردان الدە
اىدىلردى، قىراقلىرى دا ساچاقلى
اولاردى.

نەند كىندىندە گل يىن پالتارى
اوچون اۆزل يىر رنگ اولمايىش،
آنچاق گوللو پارچالار و شاد
رنگلر ايشلىندى. هابىللە گل يىن
اوچون تىكىل يىن پالتارى پارلاق
اىپك پارچادان الدە اىدىلردى.
بو پارچالارىن يىرى عمومىتلە
قىرمىزى، نار يىنجى، چۆھرايى و
آغ رنگلردە اولاردى.

لهجه بیلیمی و دیل خریطه لری

«اثرول کایرا»

سهمانلایب آذربایجان تورکجه سینه اویقونلاشدیران:

سوسن نواده رضی

بیرینجی بؤلوم

لهجه، ملی دیلی داها یاخشی تانیماق اوچون بیر قیلاووز کیمی دیر. هر توپلوم و یا توپولوق، اؤز گئچکلرینه گؤره، و بو گئچکلردن یارانان شرطلر و دوروملارا گؤره سؤزجوک تۆره دیب یا دا آلا و یا آلدیغیندان یئنی بیر سؤزجوک تۆره در. بو سببه گؤره بیر آوروپالی، بیر ایرانلی یا داهرانسی بیر آفریقالی نین دونیاسی کیمی، دیلی ده فرقلیدیر. نئجه کی، فرقلی اجتماعی یایی و قاوراملاردان فرقلی دیل لر دوغا بیلیرسه، دیل ده اونو دانیشان توپولوقلارین جغرافی تشکیلاتلارینا و مدنی قورولوشلانمالارینا باغلی اولاراق دیشله بیللمکده دیر. دیل، قاورامسال^۱ و بیلشسل^۲ سیستملرده تعین اندیجی، ایزله ییجی و یوروملایجی بیر عنصر اولدوغو قدر، اجتماعی رابطه لری سهمانا سالان بیر آراج دیر. بو باخیمدان دیلی، سس و آنلاملاردان اولوشان سویوت^۳ بیر قاورام گؤرمک یئرینه، سوموت^۴ عنصرلری ایچرن بیر توپلومسال رابطه لر سیستمی اولاراق دوشونمک داها دوغرو اولار. دیلین بو ایشله وسل^۵ کیفیتی، ییزیم ایستر-ایسته مز ملی دیلین دیشیک بیجیمی دئییه یله جه ییمیز لهجه مؤوضوعسونا دا دقت یئتیرمه میزی گرکدیریر.

۱- فا: مفهومی

۲- فا: شناختی

۳- فا: انتزاعی، غیر ملموس

۴- فا: عینی، ملموس

۵- فا: کاربردی

زامانلا ميدانا چىخان چىشىدلى
 ائتكىلرلە، دىلن سس دوزەننە
 و ياپسىندا ائلە بۇيوك
 دىشىكلىكلار اولايىلر كى، عىنى
 دىلى دانىشدىقلارى حالدا ايكي
 جمعيت بير- بيرلرنى آنلاماياچاق
 حالا گلەيلىسەن. بو بير يانا، بعضاً
 دىشىكلىكلار او قدر چوخ اولور
 كى، عىنى دىلدن گلن ايكي
 لهجه نىن قوهوم اولدوقلارنى
 بئله آنلاماقدان چتلىك چكىرىك.
 اۆرنەين، چاوش و ياقوت
 لهجه لرى، زامانلا آرالارندا معلوم
 اولان درين فرقليلگه گۆره، اوزون
 سوره بير- بيرلر ايله ايلشكى سىز
 ايكي لهجه يا دا دىل سانيلمىشديلار.

ملى دىل و لهجه

لهجه بىلىمى تاريخينه بير گۆز
 آتديغىمىز زامان، دىلچىلرلن لهجه
 مؤوضوعسونا اۆنجه لر ائله اؤنم
 و ئرمە دىكلرنى گۆروروك.
 بونون سببى، لهجه لرلن مىلى
 دىلن اېرىمىش و يئترسىز بير
 بيجىمى اولاراق گۆرولمە سى
 دير. حالبوكى لهجه لردە معين بير
 توپولوگون ياشام گئرجەيى نىن
 بير اوزونو، دىلن گۆزوموزدن
 قاچان بير اۆزلىگىنى، بيجىمىنى يا
 دان آزيندان اينجه و دقيق ليگىنى

(باشقا بير نوآنسنى) گۆروروك.
 مىلى دىلدە گئت- گئە ايتىب- باتان
 بير چوخ عنصرى لهجه لردە تاپا
 بىلرلىك. بو باخىمدان لهجه لر، مىلى
 دىلن گئچىردىگى گلىشىمى يىزە
 آيدىنلا تماقدان ياردىمچى اولورلار.
 آوروپادا آپاريان آراشدىرمالار،
 لهجه لرلن عمومى بير- بيرلرلن
 باغىمسىز اولاراق گلىشىدىكلىرىنى
 اورتايا قويوموشدور. آيرىجا، ادبيات
 دىلى ايله چوخ ايلگىلرلى اولمادىغى
 حالدا، ادبى دىلە مخصوص اولان
 بير انتظام مشاهيدە اولموشدور.
 آوروپاداكى لهجه لرلن، ايستر سۆز
 وارلىغى ايسترسە دىل بىلگىسى
 كىمى دىلن ياپسى باخىمدان
 اولسون، معين قايدالارا اويغون
 گلىكلىكلرى گۆرونموشدور. دىل و
 لهجه آراسىنداكى دگىشمەنلن داها
 چوخ اجتماعى و سياسى عامل لردن
 قايناقلاندىغى آنلاشىلمىشدير.

يۇنەديجى دورومونداكى و اجتماعى
 آجيدان فعال قروپلارلن دانىشدىغى
 لهجه نىن مىلى دىل اولاراق
 گلىشىدىگى، يئنه بو آراشدىرمالار
 سونوندا اورتايا چىخىمىشدير.

بىر دىلە تائير ائدن باشلىجا عنصرلر

بوتون بونلار بير دىلن تكاملو

بویونجا بیر چوخ دوروملا قارشی - قارشیا گلدیگینی گؤستریر. بو دوروملار اجتماعی، سیاسی و جغرافی نئجه لیکده اولابیله جگی کیمی، زامان ایچینده اورتایا چیخان و بیر- بیرلری ایله هنج ایلگیسی اولمایان گؤزله نیلمه یین نؤوعدن ده اولابیلرلر. نئجه کی، دیل لرین تکاملوندا آلتلای (substratum) و اوست لای (superstratum) آدلان دیری لان عامل لرین پایی بؤیوک دور. اؤرنه یین بیر اؤلکه استیلا ائدیلدیگی زامان، او اؤلکه نین خالق ی زامان لا آنا دیلیندن اوزاقلاراق استیلا جیلارین دیلینی دانیشماغا باشلادیغی گؤرولموشدور. آنجاق اسکی دانیشما آلیشقانلیقلاری دا دوام ائتدیگیندن، آنا دیلینه مخصوص بیر لهجه، سؤز جوک و دئیم دوزه نی ایله دانیشماغی دوام ائدر. اوست لای دئدیگیمیز بو تاثیر بیجیمینه اؤرنک اولاراق، ژرمن استیلاسی سونراسیندا «گول» ون قوزئینده اولان لهجه لرین دورومونو گؤستره بیلهریک. بو تاثیر سونوندا «francique» (فرانک لارین) دیلی، بیر نئچه نسیل سونرا معین ایزلر بوراخاراق آرادان گئدیر.

باشقا بیر تاثیر بیجیمی ده، آلتلای دئدیگیمیز نؤوعدن اولان دیر. رومانجا، یونانجا و بولغارجانین آیری - آیری دیل قروپلارینا داخل اولدوقلاری حالدا، بیجیم، آنلام و حتی جمله یاپیلاری باخمیندان بنزریکلر گؤسترمه لری، اورتودوکس کیلسه سی نین بیر آلت لای ایشله وی گؤرموش اولماسیندان دیر. تیپلندیرمه جی^۶ (-tipolojik aqrabalıq) آدینی وئردیگیمیز باشقا بیر دوروم داها وار دیر کی، بونا اؤرنک اولاراق فرانسیزجا ایله اینگیلیزجه نی گؤستره بیلهریک. بیر ژرمن دیلی اولدوغو حالدا، و یاپیسال^۷ کئچیردیگی مورفولوژی، نحو دیشیک لیکلردن دولای یی بو گونکو اینگیلیزجه اسکی اینگیلیزجه دن چوخ، بیر نئولاتین دیلی اولان فرانسیزجا ایله بنز اؤزلیکلر داشییر.

لهجه بیلمی نین اؤنمی و یر
 بوتون بو عامل لر دیقته آلیننجا، دیل بیلمی آراشدیرمالاریندا لهجه بیلمی نین اؤنمی اؤز - اؤزونه اورتایا چیخمیش اولور. بونون بیلینجینده اولان بعضی دیلچیلرین گیریشیمی

۶- فا: گونه شناختی

۷- فا: ساختاری

بیلیمچی لر بئله ادعا ئندیر لر کی، حرف و یا سیمبولیک گؤستریمی نین یئرینی گئت - گئده فیزیکی عنصر اولان دیل آلمیشدیر. یئنی دیل بیلیمچی لرین، «سس»ین معین بیر تکامل گئچیردیگی ادعاسی، دیل بیلیمچی لر ه اؤز للیکله دیل خریطه لری قونوسوندا الهاملان دیر یجی اولموشدور.

آردینی گلجک ساییمیز دا اوخویا بیلر سینیز ...

ایله ۱۹-نجو یوزایلین سونلارینا دوغرو لهجه بیلیمی نین یوکسک تحصیل اوجاقلاریندا درس اولاراق اوخودولدوغونو گؤروروک. لهجه ایله ایلگی لنتلرین باشیندا پول میئر (Paul Meyer) و گاستون پاریس (Gaston Paris) کیمی دیلچیلرله روسئلو (Roussetot)، گیلیرون (Gillieron) و وئنکتر (Wenker) کیمی دیل بیلیمچیلر گلیر. یئنی دیل بیلیمچی لرین سس دیشیملر قونو سونداکی چالیشمالاری، بعضی دیل بیلیمچی لرین لهجه قونوسونا مارق گؤسترمه سینه سبب اولموشدور.

یئنی دیل بیلیمچی لر ه گؤره، «سس» بو یا دا او بیچیمده، یا دا دؤنمده دیشیه بیلیرسه، بو دیشیک لیک سسین عینی دورومدا بولوندوغو بوتون سؤز جوکلر اوچون ده گئچر لیدیر. اؤرنه یین، ژرمن دیل لری قروپونداکی "P" سسی، آلمانجا دا "F" - یا دؤنوشموشسه، "P" سسینی بنزر دورومدا بولوندوغو هیند آوروپا قروپونا داخل دیل لردن تۆره یین بوتون آلمانجا سؤز جوکلر اوچون ده گئچر لی دیر. یئنه بو ادعا یا گؤره، یالنیز جا قیاس (analogi) یولو ایله الهه ائدی ل سس لر بو قایدانین ائشیگینده دیر. آیریجا، یئنی دیل

اسطوره و فولکلور

رقیه کبیری

۱۳۹۲ - خرداد

فولکلور یابانجی بیر سؤز اولسا دا، دونیانین باشا-باشیندا ملت لرین عمومی کولتورو کیمی ساییلیر. ابتدایی جمعیتلر، هابئله مدرن شهرلرده یاشایان انسانلار بئله اؤزلرینه عاید عمومی کولتوره صاحب دیرلر. هر جمعیتین کولتورو او جمعیتین میراثی ساییلیر. بو میراثی قوروماق ایسه فولکلور علمینه دوشور. فولکلور چئشیدلی موضوعلاردان عبارت دیر؛ او جمله دن اسطوره لر، ناغیللار، گولمه جه لر، تاپماجالار، مثل لر، دبلر، بایاتیلار، اوخشامالار، ماهنیلار، آشیق داستانلاری، آندلار، فاللار، دوشلر، قاراباسمالار، سینامالار، یالانلار و آغیلار.

ناغیللار و اسطوره روایتلری، فولکلور علمی نین ایکی اساس قولو کیمی تانینماق دادیر. بو ساحه لر عصرلر بویو انسانین یاشاییشیندا اؤنملی ائتگیلر بوراخیب. نه قدر کی، ناغیللار انسانین یاشاییشیندا آسلی اولوب اونلارین ایچیندن قالخان مثبت و منفی کاراکترلری روایت ائدیرلرسه، اسطوره ایسه بیر او قدر تانیلاردان و تانیلار باغلی اولان کاراکترلردن سؤز آچیر. اسطوره لرده یئر آلان تانیلار، الچاتیلماز و ذهن دن اوزاق کاراکترلر، ناغیللاردا کی کاراکترلر ایسه عمومیتله انسانی و عاغیلا سیغیشان کاراکترلری یانسیدیرلار. ناغیللار، تاریخی دؤورلرین یاشاییشیندا آسلی اولان قهرمانلیقلار، آجیلار و قازانیب - یئنیلیمک لرین روایتی، اسطوره ایسه تاریخ دن اؤنجه کی انسانین عقلائیته مالک اولدوقلارینین روایتی دیر.

فولکلورون چئشیدلی قوللاریندان بیرى اولان اسطوره علمی، بیر باخیشدان حقیقت دن اوزاق ناغیللار و حکایه لر ساییلسا دا، اون دوققوزونجو عصرده

یاشایان فردریش کروزر کیمی محققلرین باخیشیندان، مستقل بیر علم کیمی سایلر. ماکس مولرله گؤره، اسطورهلر بیر نوع دیل ناخوشلوغودور؛ اورتاق تمل و اساسا دایاناراق، انسانلارین آلت بیلینجندن دوغولوب دیل واسیطه سی ایله یایلیب دبر. اون دووقوزونجو عصرین باشقا بیر یازچیسی اندرو لانگ ایسه بوقونودا بئله دئیر: «اسطوره، طبیعی وارلیق و اتفاقلارا شخصیت وئررک، بو واسیطه ایله کولتورو یئنی دن ذهن ده دیریلدیر». جیمز فریزین باخیشیندان ایسه، اسطوره، طبیعی اتفاقلاری یانلیش اساسلانديرماق دئمکدير. اسطوره علمی تاریخ دن اؤنجه، بدوی انسانین تقدس دن آسیلی اولان ایناملارینی، آرزولارینی آنلادان روح و روانلارینین درین ایستکلرینی روایت ائدن ناغیللاردان عبارت دیر. ائله کی بو گونوموزده ده مدرن انسانین آرزولارین دا، داورانیشلارین دا بئله تاثیرلرینی گؤستررک ممکن دور. بونا ان یاخشی اؤرنک، ادبیات و سینمادا گونو - گوندن آرتان اسطوره ژانرینین روایتله کئچیب، اکرانا چیخماسی دیر. کلی بیر باخیشدا،

اسطوره نی بدوی انسان اوچون معنا داشییان هر بیر اتفاق و وارلیغین معناسی آدلانديرماق اولار. اسطوره، خیر- شر، اؤلوم - یاشام، تانریلار- شیطانلار و یارانش حکایه سی نین روایتی دیر.

بیر آیری باخیشدا اسطوره، طبیعتین عظمتی اؤنونده حیران و سرگردان قالمیش بدوی انسانین یاشام فلسفه سی، انسانی وضعیتدن فرا انسانی وضعیت چاتماق، ایستک و آرزوسو دئمک دیر. عقله مراجعت ائتمکله، ناغیللاری اینانماق ممکن دور؛ آنجاق اسطوره دونیاسی عقلاتی بیر دونیا دئییل؛ اونو آنلاماق اوچون ضمیر ناهوشیارا مراجعت ائتمک لازیم دیر. نیه کی، اسطوره انسانلارین روانشناختی ایستکلرینی راضی ائدن بیر موضوع دور.^۱

۱ - قاناق: اینترنت و آنتونیو مورنو - یونگ، «خدایان و انسان مدرن» کتابی

معرفی اجمالی رقص فولکلوریک زنان آذربایجان

اکرم خیرخواه

همانطور که در شماره پیشین ائل بیلیمی (۵۱ - ۵۰ جی سایه) ویژه نامه زنان ذکر شد رقص آذربایجانی یکی از رقص های شناخته شده در جهان است که به دلایل مختلف از جمله موسیقی بسیار غنی آن در کنار حرکات مفهومی و در عین حال متنوع و نیز مردمی بودنش باعث شده که به رقصی با پشتوانه تاریخی، اجتماعی و هنری نیز مشهور گردد. در شماره قبل علاوه بر مصاحبه با خانم «سیبیله خیابانی» مربی رقص آذربایجانی، نوشته ای نیز در مورد رقص «ساری گلین» ارائه شده بود. در این شماره نیز به معرفی اجمالی عمده رقص های فولکلوریک زنان آذربایجان می پردازیم. البته رقص های متعددی برای زنان وجود دارد که از بعضی فقط نام هایی به جای مانده و بعضی دیگر توانسته اند از سد فراموشی تاریخی عبور کنند و همچنان زنده بمانند. آنچه در این نوشته ذکر خواهد شد شامل رقص هایی است که نسبت به سایر رقص ها طرفداران بیشتری دارد و در عین حال مریانی نیز برای آموزش آنها وجود دارند.

لازم به یادآوری است که منابع و مآخذ مربوط به رقص به خصوص رقص زنان آذربایجان بسیار محدود است و برای تهیه مطالب منتشر شده در ویژه نامه ی زنان و فولکلور ائل بیلیمی از برخی سایت های تخصصی رقص و نیز نظریات چند تن از مرییان رقص استفاده شده است.

گفته میشود این رقص منسوب به قوم «تره کمه» است که از اقوام قدیمی آذربایجان ساکن در مناطق شاماخی (Şamaxı)، قارا باغ (Qarabağ) و شکی بوده‌اند. در بیشتر معرفی‌هایی که از این رقص شده اجرای آن را در دو نوع متفاوت دانسته‌اند یکی به حالت لیریک و آرام و دیگری با حالتی متوسط و حرکاتی بیشتر. اما آنچه امروزه در اینجا به عنوان رقص تره کمه آموزش داده شده و رقصیده می‌شود ترکیبی از این دو است که با حرکات لیریک آغاز شده و بعد تندتر می‌شود. این رقص جزو رقص‌های ۶&۸ آرام است. طبق اطلاعات موجود رقص

تره کمه را اولین بار

امینه دیلبازی

(Əminə Dərbəzi) با

تنظیمی از علی بابا

عبدالله یف Əliba-

ba Əbdullayev اجرا

کرده است.

یکی از رقص‌های مشهور ۳&۴ رقص قوال است. همانطور که از نامش پیداست رقص، قوال (دایره) در دست آن را اجرا می‌کند که همین مسئله آن را به رقصی سخت و تا حدودی حرفه‌ای تبدیل کرده. با این وجود رقصی فراگیر است و امروزه در بیشتر مراسم‌های عروسی اجرا می‌شود. علاقمندان به رقص آذربایجانی برای نمایش توانایی خود در رقص غالباً رقص قوال را به اجرا می‌گذارند.

ایلک باهار (İlkbəhar):

ایلک باهار در زبان ترکی به معنای بهار است. ایلک باهار

یکی از رقص‌های

پایه ۳&۴ است که

در دستگاه سه گاه

نواخته می‌شود به

همین جهت رقص

آن نیز سوزناک

است به طوریکه

حرکات آن باید

تداعی گر حزن

آهنگش باشد. البته

محمد اوف متخلص به بلبل - Bülbul
خواننده مشهور نیز بر روی مئلودی این
رقص آواز خوانده است.

اوزون دره (Uzundere):

رقصی قدیمی با آهنگی که به دلیل
اقتباس‌های مختلف از آن مشهور
است. از جمله اوزئیر (üzeir) آهنگ
ساز معروف در اپرای «او اولماسین»،
بو اولسون» از آن استفاده کرده از این
همین رو این رقص در بین مردم بیشتر
به رقص مشدی عیباد شناخته می‌شود تا
رقص اوزون دره. اگرچه آهنگ آن و
اقتباس‌هایش از خود رقص اوزون دره
مشهورتر شده اند اما خود رقص نیز
زیبایی و لطافت بی‌بدیلی دارد.

توراجی (Turacı):

یکی از رقص‌های معروف خانم‌امینه
دیلبازی رقص توراجی است. همانگونه
که از نامش پیداست منسوب به پرنده
ای به همین نام است. مردم نخجوان
درباره این رقص می‌گویند: در دربار
خان رقص بنامی بوده که وقتی در
عروسی پسر خان اوج هنر رقصی خود
را به نمایش می‌گذارد خان به او می
گوید تو همچون توراج می‌رقصی

دلیل شهرت این رقص بیشتر به
آواز آن برمی‌گردد. تفاسیری نیز
که برای این رقص ذکر شده بیشتر
از مضمون ترانه آن نشأت می‌گیرد
تا اینکه جنبه توضیح و تفسیر خود
رقص باشد! از این رو گفته می‌شود
رقص ایلک باهار حکایت جدایی
آذربایجان است و امیدی که هر
بهار برای اتحاد این دو به وجود
می‌آید. همین موضوع باعث شده
عده‌ای از مریبان آن را به عنوان
رقص ملی زنان آذربایجان آموزش
دهند.

عنابی (İnnabi):

از جمله رقص‌هایی است که ارتباط
تنگاتنگی با طبقه اجتماعی افراد دارد. این
رقص مخصوص زنان اعیان و اشراف
بوده و به همین دلیل نیز لباس فاخر و
زیورآلات در آن نقش مهمی دارند و
نسبت به سایر رقص‌های آذربایجانی
از زیورآلات بیشتری استفاده می‌شود.
رقصی آرام است که رقص حالت
خجالت خود را با روگرفتن‌های مداوم
و حرکاتی ظریف نشان می‌دهد. رقص
عنابی در سالهای گذشته بارها از طرف
بخش رقص و آواز ارکستر سمفونیک
ملی آذربایجان اجرا شده و مرتضی

و از آن به بعد به این رقص توارجی
گفته می شود! رقص نیز تداعی گر
پرواز، شکار، زخمی شدن و سپس
بهبود، پرواز و دوباره اوج گرفتن پرنده
است. حرکات دست در این رقص
بسیار دقیق و ظریف است و همچون
بال های پرنده نقشی چشمگیر دارند.
آهنگ آن بر روی مقام ماهور نواخته
شده و جزو رقص های سولو (solo) یا
همان تکنفره است.

دبلر و تۆرنلر

قورخو گۆتورمك / رقيه عليقليان
تويوق باسديرما / فاطمه طهماسب پور شهرک
دیش ھدیگی / سکینه کبیری
يارما نئجه عمله گلر؟ / سکینه کبیری

قورخو گۆتورمک

رقیه علیقلیان (لاله)

۹۲/۳/۲۱

قورخو انسانلار یارانیب، یاشایاجاق. قورخو انسانا چوخ دردلر تۆره تیش، یاشام بویو انسانی چتینلیک لره اوغراتمیش دیر. انسانلار قورخونو آرادان قالدیرماق اوچون زامان - زامان اؤزلرینین کئچمیشدن قالان دبلرینه دایاناراق بو سورونا غلبه چالماغا چالیشمیشلار. اولو بابالاریمیز یاشاملاریندا دوغایا باغلی اولان ائلئمانلاردان سایغی ایله آد آپارییلار. ناغیل لاریمیز و دونیا گۆروشلریمیزده، طبیعتین خالقیمیزلا سیخ - سیخ باغلیلیغی وار.

اؤرنک اولاراق تبریزده بندچی (بتچی) آدلانان اؤزل بیر طایفا وار. آیدین دیر کی، بندچی اولماق اوچون هر کسه اجازه وئرلمیز. بندچی، بندچیلر عایله سیندن بیرسی اولمالی دیر. یالنیز اونلارین اولادلاری بو ایشین داوامچی سی اولاییلر. بندچیلرین پالتارلارینا تاخیلان مینجیق لار و تاخمالار دئمک اولار شامان اینانجی نین گئیملرله باغلی دیر.

آذربایجاندا قورخو گۆتورمه یؤنتملرینین چوخوندا شامان اینانجلاری ایله یاخینلیغی و باغلی اولدوغو آیدین شکیلده گۆرونمکده دیر. مثلاً شامانلارین جوبه لرینین پارچا - پارچا اولدوغو کیمی بیر قورخو گۆتورمه ده یئددی نفردن یئددی تیکه پارچا آلیب قورخموش آداما پالتار تیکیمله سی ده باغلیلیق یارادیر. بو اینانجا گۆره هر کیمین اوشاغی اولوب بیر آز زامانندان سونرا اؤلسه، بئله نذیر اندرلر کی، آدلاری «فاطمه» اولان قیرخ بیر نفردن پارچا آلیب اونلاردان گلجکده اولاجاق اوشاغا کۆینک تیکدیر سینلر. بئله لیکله او اوشاغا هئچ بیر نظر توخونمایاجاق و اوشاق یاشایاجاقدیر. همین

بو كۆينكى زامان - زامان
ساخلايب بىر آيرى آدامىن دا بو
كىمى ايسىتىكى اولورسا اونون دا
اوشاغىنا وئرلر.

قورخو گۆتورمه ايشينده ان اؤنملى
شيلردن بىرى ده اوخونان اووسونلار
و دوعالار دير، بو دعا و اووسونلار
چوخ ديرلى و دوشوندوروجو
سؤزلر ايجرى سينده دير. بو دعا
و سؤزلرين ايجينده گئچن اووسونلار
سانكى بىر گوجه باغلى اولوب،
حتى رنگلرين ده بو اووسونلارين
ايجينده اؤزل يئرى واردير. قيرخ
سايسى شامان دوشونجه سينده
اؤنملى، قوتسال اولدوغو كىمى
قورخو گۆتورمكده ده ايزىنى
سوردورموشدور. قورخو گۆتورمه
ايشينده قيرخ سايسى سىنى بول - بول
گۆرمك اولار: قيرخ يا قيرخ بىر
كىشى نين آدى، قيرخ قوزا پانيق،
قيرخ بىر پارچا (قوماش) تيكهسى،
بىرىسى نين قيرخىنى گۆرمك،
قيرخ ليغىنى تۆكمك كىمى گلنكلر
يئنه شامان اينانچينا باغلى دير.

ساچى، ديرناغى اوددا يانديرماق
كىمى قانسىز قوربانلىق لارين
شامانيزمده دب اولدوغو گونوموزده
ده قوربانلىق كسمك شكلىنده
دوام ائتمكده دير. قورخو گۆتورمه

دينده قورخموش آدامىن ساچىنى،
ديرناغىنى، پالتاريندان بىر پارچاسىنى
يانديرماق يا خوش قوخولو
ييتكيلردن، اوزرلىكدن فايدالانماق
اسكى دؤنملردن قالان ايزلردير.
يوخاريداكى يازقىلار، كئچميشدن
قالان دولغون تورك اينانچى نين
بىر كيچيك بؤلومودور. بو زنگين
وارليغيميزين اؤزلىگى اؤلكه ميزين
هر بىر بؤلگه سينده گلنه نكلرين
چئشىدلى اولدوغوندان دير.

ايندىسه آذربايجاندا قورخو
گۆتورمه لردن و قانسىز قوربانلىق
لاردان نئجه سى ايضاح اولونور:

۱ - مۇو آغاجى:

قورخموش آدامىن بويونجا بىر
مۇو آغاجىنى كسيب، آغ پارچايا
دولاييب آپارالار قبيرستان ليقددا
قويولارلار. قويولايان زامان اوچ
دؤنه دئيرلر: اؤلو قويدوم، دىرى
گۆتوردوم!

۲ - يومورتا:

بىر دنه يومورتانى قورخموش
آدامىن قيرخ بىر دؤنه باشينا
ياواشجا وورالار. يومورتانى وورا -
وورا قيرخ بىر نفرين آدين چكرلر.
سونرا يومورتانى قورخموش آداملا
بىرليكدە آپاريب اوچ يول آراسينا

آتارلار. يومورتانی آتدیقدان سونرا
آتلمیش یئره باخمازلار، سونرا
دئیرلر: آلاسه دردیمی بلامی بوردا
قویدوم.

۳ - اوزرلیک:

قورخموش آدامین قورخولوغونو
گۆتورمک اوچون یئددی قاپیدان
چۆپ گۆتوروب اوزرلیکله
بیرلیکده قاریشدیریب اونون
باشین اوستونده یاندیریردیقدان
سونرا اوچ یول آراسینا آتیپ
آیاقلارلار.

۴ - دعا پولو:

بیر دمیر پولو قورخموش آدامین
باش - گۆزونه سورت - سورتده دعا
اوخویارلار، سونرا پولو وئرلر
قورخموش آداما کی، بو پول ایله
بیر یئمهلی آلسین.

۵ - دوزلا قورخو گۆتورمه:

بیر قاشیق دوزو بیر کاغذ آراسینا
تۆکوب، یئددی چرشنه ایله شنبه
نی قویارلار قورخموش آدامین
یاستیغینین آلتینا. یئددی چرشنه
ایله یئددی شنبه دن سونرا اونو بیر
استکان سویا قاتیپ بیر میس تاوانی
یا خاکاندازی قیزدیریپ توتارلار
قورخموش آدامین باشین

اوستونه و او دوزلو سویو تۆکرلر
اونون ایچینه. بو اینانجا گۆره آدام
هرنه دن قورخموش اولسا اونون
شکلی میس قابین ایچینه دوشر.
دوزلو سویو ایستی قابا تۆکنده
قورخموش آدام دیسکینر، حالی
دوزه لر.

خالقیمیزین قورخولوغو گۆتورمک
اوچون گۆردوکلری بو سایاق
حیثرت وئریجی ایشلر اولدوقجا
بول و چئشیدلی دیر.

تویوق باسديرما

تویوغون کورت دوشمه سی

Toyugun kürt düşməsi

توبلايان: فاطمه طهماسب پور شهرک

قايناق شخص:

سکينه عیوضی

اھرین شهرک کندیندن، دوغوم ایلی: ۱۳۲۳، ایندی تبریزده اوتورور.

باھار فصلی گلنده (فروردین یا اردیبهشت آییلاری) تویوقلارا دن وئردیک،
بو زاماندا بعضی تویوقلار قود - قود سسی اؤزوندن چیخاردیب، لسه کلرینی
شیشیردرو داھا یومورتا ماقدان دوشر، نیندن (تویوغون یوواسی) ائشیگه
چیخماز. دن - سو یئییب - ایچمه سینه ده چیخماز. بو رفتارلارا تویوغون
«کورت دوشمه» سی دئیرلر. هر هانسی تویوقدا بو علامتلر گؤرونسه یدی او
تویوغو باسديراردیق؛ بئله کی، تاقچانین آلتیندا دینج بیر یئرہ بیر آز سامان
تؤکوب، ۱۰-۱۲ دانا یومورتا سامانلارین اوسته دوزوب، تویوغو گتیرردیک
اونلارین اوستونده یاتیرداردیق.

بۇيوك آنام بو واختلار منى خوروزو اولان قونشولاردان تازا يومورتا آلماغا يوللاردى. يومورتالار باياتالتماسين دئيه يومورتا يىغماق ايشين بير گونده گۇرردىك. بعضى واختلار اويرسى قوشلارين (اۇردك يا هشرخان) يومورتاسيندان دا قاتيب تويوغون آلتينا قوياردىق كى، جوجه اولسون. تويوغون قاباغينان - سوقياردىق يئسين، چون كى تويوق دن - سويئمگه ده يومورتالارين اوستوندن دورمازدى. بۇيوك آنام هر ايكى گوندن بير تويوغو يئرندن چىخارداردى كى، اوزونو تميزله سين. تويوق تتر توو سيلكه لئيب اوزونو تميزله يندن سونرا سرعتله گنديب گننه ده يومورتالارين اوستونده ياتاردى. بيز بو تويوقلارا «آناش تويوغو» (آناچ = آنالىق ياشينا چاتميش اولان تويوق) دئهرديك. كورت تويوغا دن - سويئيرمك راحت ايش دئيىلدى، چونكى او يالئيز تانيدىغى آداملارا اجازه وئيردى اونا ياخين لاشسين، اوزگه لرني ديمدیکله ييب قوواردى. تويوق هردن آلتينداكى يومورتالارين اوسته اوزونو ييرغالاردى كى، جاني نين ايستيسى اونلارين هر بير يئرینه چاتسين.

ايرمى بير گوندن سونرا جوجه لرین يومورتادان چيخما واختى چاتيردى. بوزامان جوجه ايچريدن يومورتانين قاييغى نى ديمدیکله ييب، قاييغى چاتلاداردى، بئله ليكله اونون ائشيگه چيخماسى داها آسان لاشيردى. اگر جوجه ضعيف اولوب يومورتانى سينديرانماسايدى، جوجه نين چيخا بيلمه سى اوچون ييز اونا كمك ائله ييب يومورتانى چاتلاداردىق. جوجه واختيندان تتر چيخسايدى، ناقص اولوب اۇلردى، چون كى جوجه نين كامل لشمه سيئه گۇره يومورتانين ساري سى نين هاميسى گره ك جوجه نين جانينا هوپايدى. بۇيوك آنام ايرمى بير گوندن سونرا جوجه اولمايان يومورتالارى گون ايشيغينا توتوب باخاردى. يومورتادان لاق سسى چيخسايدى يومورتانين خراب اولماسيني گۇستردى. اگر يومورتا آغير اولسايدى بيليردى كى، جوجه چيخماق اوچون هله بير آز داها زمان لازيمدير. تازا جوجه لره بير هفته يه كيمي سو و اونلا اوماج حاضيرلاييب وئردىك. بير هفته دن سونرا ازيلميش بوغدا و ايسلاتميش چۇرك وئردىك. بير آز بۇيويندن سونرا اونلارا بوغدا وئردىك.

بیر دفعه بیر جوجه دونیا یا کور
 گلیمشدی، چۆرک یئیه بیلمیردی.
 اونون سویونا چۆرگینه من باخیردیم، آما
 نئچه گوندن سونرا او اولدو، من نئچه
 گون اونا گۆره آغلادیم.

جوجه لر بؤیونیدن سونرا تویوق
 اونلاری دیمدیکله یرک اؤزوندن
 اوزاقلاشدیراردی تا اؤزباشلارینا
 بؤیوسونلر، آما جوجه لر گئنه تویوغون
 دالیسیجا گئندر دیلر، تویوق دادیمدیگی
 ایله گئنه اونلاری اؤزوندن قوواردی.

تویوق یای آیلاریندا کورت دوشسه بدی
 باسدیرماز دیلار، دئیر دیلر یومورتالار
 خراب اولار. او تویوغو آیللسین دئییه
 سویوق سویا آتاردیلار کی، بدنی
 سویوسون.

بیزیم کندده «نازی خالا» آدیندا بیر
 خانیم واریدی (کاتدالی طایفاسی نین
 بؤیوک لریندن ایدی). او، چوخلو
 تویوق - جوجه ساخلاردی. بیر گون
 تویوقلارینین بیر یوخ اولدو. چوخ
 دالیسینجا آختاردیلار اما تاپانمادیلار.
 «نازی خالا» باشلادی هامینی قارغیش
 ائله مگه. بیر آی گئچندن سونرا
 همان تویوق ۱۲ جوجه سی ایله بوغدا
 آنباری نین دالیسیندان چیخیب نازی
 خالانین ائوینه دؤندو.

دیش ھدیگی ۱

توپلایان: سکینه کبیری

قایناق شخص:

حاجی نجیبه خانیم کبیری، دوغوم ایلی: ۱۳۱۰ - خوی، قره قوش کندی
ساواد: تورکجه، فارسجا یازیب - اوخوماق
ایش: ائو خانیمی، یئر و گؤروش چاغی: خوی شهری - ۱۳۹۱، اسفند آیی

آذربایجانین بیر چوخ یئرینده کۆرپه دیش چیخارتماغا باشلایاندا، ھدیک
بیشیرلر. تکنولوژینین گلیشمه سینه باخمایارق، بو گؤزل دب هله ده
آذربایجانین بیر چوخ شهرلرینده، کندلرینده قورونور. خوی شهری ده بو
شهرلردن استثنا دئیل.

عمومیتله کۆرپه لر ۶ آیلقدان دیش چیخارتماغا باشلایارلار. ۶ آیلقدان تئر
دیش چیخاردان کۆرپه نین «باشی بوش» دی، دئیرلر. گئج دیش چیخاردان
کۆرپه نین «باشی برک» دی دئیب، ھوک - دسته ده سو دؤیوب، کۆرپه یه
ایچیردرلر. بعضاً ده گؤیرچین یومورتاسینی بیشیریپ، کۆرپه یه یئدیردرلر.

ائله كى كۆرپەنەن دېش اتى (ئە)
 دىكەلىب آغاردى، ات يارىلاتدا
 ھدىك بىشىرمگە باشلارلار. قاباجادان
 سوددە ايسلانمىش و گون قاباغىندا
 قوروموش بوغدانى سودا بىشىرىب،
 سويونو چكەنە ياخين سود توكوب،
 لوغابلانانا قدر سوددە قاينادارلار. ھر
 كس گويوللو اولسا بير آز دا اونا نخود
 آرتىرار. بعضى عائىلەلر بوغدانى قارىن
 - قورساقلا بىشىرىرلر. ائله كى ھدىك
 بىشىدى اونو كىشمىش، بادام، جويىلە
 بزەيب قوھوم - قونشويى قاپى - قاپى
 پاى گۆندەرلر. قوھوم قونشوقاپى
 قايتاراندا جوراب، اويونجاق كىمى بير
 شىلر قابىن ايچىنە قويوب، قايتارارلار.
 بعضا دە قوھوم - قونشونو ائوھ
 دعوت ائلەيب، چالىب، اوخويوب،
 اوينويوب، دىلخوشلوق ائدرلر.

یارما نئجه عمله گلر؟

توپلایان: سکینه کبیری

قایناق شخص:

حاجی نجیبه خانیم کبیری، دوغوم ایلی: ۱۳۱۰ - خوی، قره قوش کندی،
ساواد: تورکجه، فارسجا یازیب - اوخوماق
ایش: ائو خانیمی، یئر و گوروش چاغی: خوی شهری - ۱۳۹۱، اسفند آیی

کئچمیشلرده قیش زوماری توپلاماق تکجه آذربایجاندا دئیل،
اؤلکه نین باشا باشیندا یاشامین اؤزل عنعنه سی ساییلاردی. عایله نین
قادینلاری، بعضاً ده قاپی - قونشولاری ایله بیرلیکده قول چیرمالایب،
قیش اوچون زومار حاضیرلاردیلار. بو عنعنهلردن بیر یارما دارتماق
دیر. بو گونلر عایله زوماری فابریکالاردا پاکتله نیب و یا کنسرو
اولونموش شکیلده حاضیرلانیب دوکانلاردا عرضه اولوندوغو اوچون
زومار ییغما کیمی عنعنهلر ده گئت - گئده اونودولماقدادیر. بئله
گئدیرسه، بیر گون یئتیشه جک بو عنعنهلرین آدی بئله گله جک
نسلیمیزه یابانجی گله جک.

یارما نین عمله کلمه سی؟

بوغدانی بازاردان آلیب گتیریب، زیر - زیبیلینی تمیز آیراندان سونرا
یویوب قازانلارا تۆ کردیلر. بوغدانی اوزونه سو چیخاناجان، قازانا سو
تۆ کوب، قپاغینی قویوب، اوجاق اوستونده قایناداردیلار. ائله کی، آز
قالاردی قازانین سویو چکیل سین، بوغдалاری سله لره تۆ کوب، سونرا
پارچا اوستونده گون قپاغینا سَر ردیلر. ائله کی بوغдалارین بیر آز سویو
چکیلدی، بوغдалاری دیکده دؤیردیلر. دیک هر ائوده اولمازدی.
بؤیوک حیطی اولان عایله لر دایاز قویو کیمی بیر یئر قازیب،

داش‌دان دیک قویاردیلار. ایکی نفر دیه یین باشیندا اوتوروب نوبتله بؤیوک توخماقلار ایله بوغدانی دؤیردیلر. ائله کی بوغدا قایغینی وئردی، اونو تلیسه دولدوراردیلار. گنجه سحره جان او حالدا قالان بوغدا اؤز قایغینی یئیردی. قایقلارین هامیسی کپک اولاردی. سونرا سحر دیرمان داشیلا بوغدانی داتاردیلار. بوغدانی اووج-اووج ال دیرمانینا تۆکوب، دسته سیندن یاپیشیب، فیرلاندیقجا بوغدا ایکی داشین آراسیندا داتیلاردی. داتیلان بوغدانی افسه‌ییب کپگی یارمادان آیراندان سونرا یارمانی قلیبرلردیلر. قلیبرده قالان ابری یارمالاری قابلی^۱ بیشیرمک اوچون آیریب سونرا قلیبردن کئچن یارمالاری بیر داها الکدن کئچیردیلر. لاپ نارین یارمالاری (نارین یارما «خجیح» Xıcih آدلانار) قاشیق آشی (همان دورو شيله) و شيله آشی بیشیرمگه آیراردیلار. آخیردا یارمالارین هامیسینی افسه‌ییب، کپگی یارمادان آیراردیلار.

داتیلان یارمادان چیخان اونا بیر آز دوشاب یا دا دوشاب یئرینه سودله نیثاری (توز حالینا گلمیش شکر یا قند) قاتیب، قووت دوزه‌لدیلر. قدیم زامان، یارما داتاندا بوغدادان قوورقالیق بوغدا آیراردیلار. دؤیولمه‌میش بوغدادان گۆتورب یویاندان سونرا بیر گون سودده ایسلادیب، ائله کی، بوغدا سودو جانینا چکدی گون قاباغینا سَریب قورودوقدان سونرا توربالاردا ساخلاردیلار. قیشدا قووروب، چده‌نه‌نین (شاه دانا) قاتیب، قیش گنجه‌لری یئیردیلر.

۱ - افسه‌مک: داتیلان بوغدانی مژه‌نییه تۆکوب، آسناجا آشاغی - یوخری آتماقلار، یارمانین نارین دنغلری^۱ ايله کپکلری. ابری دنغلردن آیریلیب ابرولیده دورار. باشقا دن - دوشلری ده افسه‌مکله زبیل و نارین دنغلردن آیرماق اولار. فارس دلیبنده بو ایشه، جدا کردن وسیله‌ی غربال دلییلر.

اينانجلار

قىزلىقدان آنالىغا / گونش امانى
ماراغا اينانجلاريندان / رقيه وعيدى

قىزلىقدان آنالىغا

گونش امانى

قادىن مسألەسىنى دوشوندو كچه يىنى قونولار گۇز اۋنوندە سىرالانىر؛
بوقونولارعايله، توپلومو ائله جە دە يارانىشى كۆلگە آلتىنا آلب اونلارا اۋزل
بىر يۇن وئىر. بوقونولاردان قادىنلار يىن «آنالىق» رولونو اۋنسمك گر كلى
گۇرونور.

دوغروسو بىر انسان آنا بطىندىن ساواى آيرى بىر يىردە دوغولا بىلرمى؟ آنا
اولماق هر قىزىن ياشامىندا اونا عايىد اولان دويغو و حاقلاردان بىرىدىر، ائله
بونا گۇرە دە عايله قوروب اۋز ائوينه گئىدىن قىزى هامى بىر نۇوع اۋزلر و
سۇزون اصل معناسىندا «آنا» اولماسىنى گۇزلر.

بو يازىدا بىر آذربايجانلى قىزىن بخت ائوينه كۆچدويو گوندىن كۆرپە -
سىنى قوجاغىنا آنا كىمى اۋز چئورە سىندىن و ائله جە دە قايىن آنا، بالدوز
وباشقا ياخىنلار يىندان ائشيتىدىكى سۇزلر ھمدە كولتوروموزدىن آسىلى اولان
ھانسى مسئلەلرلە قارشىلاشدىغى آچىقلانىر.

آللاھ اوغول وئرسىن: قىز- گلدىن كۆچوب عايله حياتىنا باشلايدىقدان سونرا
ھر ياخشى ايش گۇردوكدە ياخىنلار يىندان تشكور عنوانىدا ائشيتىدىكى بىر
جملەدىر. تازا گلدىن بوندىن سونرا «اللىرىن آغرىماسىن»، «ساغ اول» كىمى
سۇزلرى داھا آزار ائشىدىر.

آللاھ پاينى وئرسىن، آللاھ سنى يادىنا سالىسىن، آللاھ آغام ابولفرض احتىرامىنا
گلدىن ايل بوزامانا كىمى سەنە بىر قىز وئرسىن

نچھه ايللر گنجيب و قادين هله
آنا اولماييب. هر نذير سو فره سي
باشيندا، مرثيه ده ، محرم، صفر و
اوروجلوق آيلاريندا بيشيريلن آش
و ساري شيله قازانلارينين باشيندا
ايشله ين سون سوز قادين بو جمله
لر ايله دعا ائديب اوشاق ايسترلر.

قوجاغبين اوغلان سودوگو گورمه سين:
گلينين اليندن آچيقلانان قاين آنا و
بالديزين ايشلتديگي بير ايفاده.

بالا! ائوينده كورپه سسي گل سين انشالله:
اوشاغي اولمايان قادين چئوره سينده
اولان نجيب و مهربان شخصلر و اوز
ليكله ايستكلي و ادبلي قاين آنا و
آنانين ايشلتديگي ايفاده.
آشاغيدا سيزلري هانسيسا بويلو قاديندا
بويلولوق علامتريله باغلي فولكولور
نمونه لريله تانيش ائدير يک:

وقتیندن گنجمک:

قاديندا آيلىق عادتین کسيلمه - سي
بويلولوغون ايلک علامتي کيمي بيلينير.
بو حالت دوام ائدرسه بويلولوق باش
توتموشدور، دئمک. بو زامان گلينين
ياخينلاري «قيزيم، سن اؤزوندن مييات
(موغايات) اول بئلين بوشا دوشرا! دئيه،
اونا اوياري وئرلر.

آغزی داد سيزدير (آغزينين دادی قاجماق):

بويلولوغون ايلک آيلاريندا
اورقانيزمده باش وئرن ديشيک
ليکلره گوره بويلو قادين بعضي
يئمکلري يئينده اورگي بولانير و
يئمکلر آغزيندا خوش داد وئر مير.
حتي بعضي ايلرده بئله قادين
خوش گل مير. بو زامان بويلو قادينين
ياخينلاري اونو يئمک بيشيريلن
يئردن اوزاق ساخلار كي، يئم يين
ايسي اوناديمه سين. بئله ليکله
بلکه بير نچه تیکه او يئمک دن
آغزينا قويا بيل سين. البته بو حالت
بعضي قادينلار دا چوخ شدتلي و
بعضيلرينده آز شدت ايله گورونر و
بعضي قادينلار ايسه اصلا بو حالي
گورمه ييب بو مرحله ني راحت جاسينا
گنجيردرلر. بويلو قادينين يئمکلر و
ايلره حساس اولماسي بللي يئمکلر
و ايلره شاميل اولماز، بعضا عطيرلر،
صابونلار و بو کيمي قوخولو شئير
ده اونون اورک بولانماسينا سبب
اولايلر، دئمگي چتين اولدوغونا رغما
بونو دا دئيم كي، بعضي قادينلار اوز
حيات يولداشلاريندان دا اوز چئويرلر.

يئريک لمک:

بيرينجي اوچ آي ساغليق ايله
گنجيب، بويلولوغون دوردونجو

کوتله اینانجی دا وار او دا بوندان عبارتدیر: «یثریحله ین آرواد هر نه ایسته سه داش آلتیندا دا اولسا تاپیب اونا یئدیردین یوخسا «شولی ذیمه» (مشمول ذمه) اولارسیز. بویلو آروادین بیر شئی ده گؤزو قالسا، اوشاغین گؤزو چئری اولار.»

بعضی پیس عادتلرده بویلو قادیندا گؤرونر. اؤرنک اوچون، تورپاق یئمه یه مثیللی اولماغی، بئله غلط ایستکله ایلک اؤنجه قادین اؤزو و سونرا دا یاخینلاری مانع اولمالیدیرلار.

یئرک یانا آپارماق:

بویلو قادین ایشتهاسیزلیغین بحرانی گونلرینی گئچیرندن سونرا آناسی، باجیسی، قارداش آروادی، یولداشی و یا هر ایستکلی کیمسه سی اولسا بعضی یئمک لر حاضر لاییب اونا یئرک پایبی و یا یئرک یانالیق آپارارلار. یئرک یانالیق تورشولار، آشلار، مغزلر (پوسته، فیندیق، بادام و...) کیشمیش، مویز و میوه لر کیمی یئمهلرلدن عبارتدیر.

تیکه یئمک/آلماق/وئرمک:

کوتله اینانجلاریندا بویلو قادین یئرکلمک پروسه سینی گئچیرن زمان بیر کسدن یئمک آلیب یئسه

آیی باشلانار. آرتیق اتنه و آنا بیر-بیرینه آلیشیبلار و اتنه ایستکلرینی آنا یا دوشوندورمه یه باشلامیشدیر. البته بو سؤز بیر کوتله اینانجی دیر و علمی سؤز اولماسینی بیلیمرم. هر حالدا ایکنجی اوچ آیلقدن بویلو قادینین بعضی ایستکلری اولور. بعضیلر بونون سببینه آنانین بدنینه بیر سیرا عنصرلر و ویتامینلره احتیاجی اولدوغوندان سؤیله ییر، بعضیلر ده گله جکده دونیا یا گلن اوشاغین ذائقه اؤزللیگیندن دولایی اولدوغونو سؤیله ییرلر. آنجاق سبب نه اولورسا اولسون، بو زمان قادیندا بعضی یئمکله چوخ شدتلی ایستک و اشتیاق اولور. ائله کی، اونون کؤنلو ایسته دیگی یئمگی تاپا بیلمه سلر قادین چوخ چتینلیک چکر.

دئدیگیم کیمی، یئرک اؤزل یئمه لیلره اولار، اونو دا قادین بیر یا ایکی دؤنه گؤزو دویونجا یئسه داها قورتولار. یئرک بعضاً چوخ اؤزل شئیلر اولار. اؤرنک اوچون بؤیرک اتی، بیلدیچین اتی، فصلی اولمایان میوه لر. مثلاً قیشدا آلچا و یایدا نار میوه - سینه یئرکلمک چوخ یاغیندیر. یئرکلمک قونوسوندا بیر

و او ئىمك قادىنا خوش گلسە
 اوشاغىن خويونا اتكىسى اولوب،
 ئىمك وئرن كىمسە يە خوى
 باخىمىندان اوخشايار. بو زمان
 بويلىق قادينىن آنا و يا قايىن آناسى
 گلىنە «قىزىم، آدامىن نفسى بوتون
 اولارھا! اولمىيا هر كسدىن بىر شى
 آلىب يىئەسن! اوشاق تىكە دن
 خوى گۆتورر، بىر شى گۆيلون
 ايستەسە، دى اۆزوموز آلاق» دئە،
 تاپشيريىق وئررلر.

باخ، قوى اوشاغىن اوزو نورلو
 اولسون.» دئىرلر.

اوشاغىن اۆلو اوزونە دېشمەسى:
 بو دا اوشاغىن آنا بطنىندە ترپىندىكى
 زمان باش وئرن حالتلردن بىرى دىر.
 كوتلە اينانجلارينا گۆرە بويلىق قادين
 گرگ اۆلن بىر شىخسىن اوزونە
 باخماسىن، چون اۆلونون اوزونە
 باخاركن اوشاق قارىنىدا ترپىشە
 سونرالار اوشاق بد نظر اولار.

اوشاغىن بىرىنىن اوزونە دېشمەسى:
 بو سۆز اوشاق آنا بطنىندە اولدوغو
 زمان دېشندە (ترپىشندە) آنانىن
 اطرافىندا اولان اشىلار و شىخسى
 لره باخدىغىندا احتىاطلى اولماسى
 اوچون بىر كوتلە اينانجى دىر. بو
 اينانجلار گۆرە اگر اتنە حركت
 حالىندا اولاندا آنا گۆزىلە بىر
 شىلرە باخسا، اوشاق گۆزل و اوزو
 ايشىقلى اولماسىنا، يوخسا چىركىن
 شىخسى، حيوان و يا ھىيكلە باخسا
 چىركىن اولماسىنا سبب اولار. ائلە
 ھىمىن اينانجىدان آسىلى اولاراق
 بويلىق قادينىن ائويندىن حيوانلار
 شىكلىنى، ھىيكلىنى يىغىشىدىرىپ:
 «قىزىم، اوتوراندا هر گلەنىن اۆنوندە
 اوتورما، اوشاق اوزونە دېش. آينايا
 باخ، قرآنا باخ، آلاھىن نىمىتلىرىنە

يئىددى آيلىق يا اسگىك دوغماق:
 بويلىق ھەر زمان دوز زمانىندا
 باشا چاتمىر. بعضى اوشاقلار
 دوغوم پروسە سىنى وقتىندن تىز
 باشلايىرلار. بو دوغوملار يئىددى
 آيلىق يا آلتى آيلىق دا دئىرلر.
 كوتلە اينانجلار يئىددى آيلىق
 اوشاق بۆيوكلوكە تلىسكن آدام
 اولار و حتى بونو تلى سكن آداملار
 دئىرك ايشلەدرىك: «بالا يئىددى
 آيلىقسىن؟ بىر آز صبر ائلە دا!»

**نايتىك دوغماق (آيى، گونو
 يىتكىن اولمايان كۆرپە، كال):**
 يئىددى آيلىقدا دوغولان اوشاقلار
 اۆزل قۇرونوشلار احتىاجلارى
 اولدوقلارنى بىلىرىك. من بىلەلى
 يئىددى آيلىق اوشاغىن آق جىيرلىرى

بیر چوخ مراسیم لرده اشتراک ائتمه مه سی، بیر چوخ یئرلره گئتمه مه سی گر کیر. قوناقلیق و مراسیم لرده گؤرونمه - دیگی نین سببینی سوروشانا: «اونون قارنی بوروندا دیر، گله بیلیم» سؤیله نیلر. بو سؤز دوغوش گونلرینین یاخینلاشماسی، بویلولوغون باشا چاتماسی دئمک دیر. بو دا ائنه نین آنا قارنیندا لازیم اولان قدر بویویوب، آنانین قارنی نین سون درجه شیشمه سیندن خبر وئرمک دیر.

سانجیسی دیر، سانجی لاری باشلایب:

بویلو قادین دوغوم زمانی یئتیشمده قارین و بئل ناحیه لرینده فاصله لی سانجیلار حیسن ائدر. بو دوروم گاهدان اون ایککی و حتی اون یئددی ساعات چکر. آنجاق یاواش - یاواش بو منظم سانجیلارین فاصله - سی آزالیب ساعاتدان ساعاتا و گئتدیکجه بیرنچه دقیقه یه یئتیشر. سانجیلارین فاصله سی آزالدیقجا شدتی چوخالار. ائله کی، هر بئش - آلتی دقیقه دن توتان سانجیلارا دوغوم سانجیسی دئیرلر. بو سانجیلار دوغومون باشلانماسی معناسینا دیر. اگر بویلولوغا سون قویولماسا آنا و اوشاق تهلوکه یه دوشر. ائله بو سبب دن بعضی

اوشاغا معمولی هاوادا نفس چکممک امکانشی وئریر و اوشاق دوغولدوقدان سونرا دیشاردا قالا بیلیر. اما یئددی آیلغی گئچیریب سکگیز آیلقدادوغولان اوشاغن معمولی هاوادا نفس آلماغی ممکن اولمادیغنا باخاراق، اونو خسته خانادا ساخلایب اؤزل شرایط ده یئتیشدیریب یاشاما حاضرلارلار. بلکه ده امکانات اولماسا اوشاغن حیاتی سونا چاتسین.

آی - گون ایچینده اولماق:

بو سؤز اوچونجو اوچ آیلغی بوتون چتینلیکلره رغما باشا یئتیرمکدن خبر وئریر. اگر دوققوز آی بویلولوغو اوچ مرحله یه بولسک بو مرحله لرین هر بیرری اوچ آی سورر. سونونجو آی آنا گونلری سایب کؤرپه نین دونیا یا گلمه - سینی گؤزلر، بویلولوغون اوتوز یئددینجی هفته سیندن قادین «آی - گون» ایچینده اولدوغو ساییلیر و قیرخ بیرینجی هفته نین سونونا کیمی هر گون احتمالی وار ساغلام بیر کؤرپه دونیا یا گتیرسین.

قارنی بوروندا اولماق:

«آی - گون» ایچینده اولان قادین جسمی دوروموندان آسیلی اولاراق

دوغوملاردا سئزارين عملی لازم گورونور.

دوغوم: بو مرحله ده گلەنکلر قديم و چاغداش حالت تاپييلار. آرتيق دوغوم پروسەسینده حکيملرين اؤنملى نقشلىرى اولور. بو تکجه شهرلرده يوخ، بلکه کندلى قادينلار و حتى کؤچريلرين ده دوغوم زمانى گورونور. حتى اگر عاجل دوروم اولسا بيله، هم بويلو قاديني خسته خانايي يئتىرمک اولور هم يئري گلديکجه طبى يارديملىرى اونا يئتىرمک اولار. اما کئچميش چاغلاردا اؤزل گلنکلر «دوغوم» گونونه عاييد اولوردو. بو گلنکلرين اؤلکه ميزين هر يئرینده اوخشارليغي اولدوغونا گؤره، آچيقلاماسيندا خاص بير يئره اشاره ائتميرم اما اؤزومون معلومات الده ائتمک اوچون «زينب خانيم امانى» دن هئريزين قره گوئنى کندى و «قمر خانم قربانى» دن سراسکندين خلفه کندينين عنعنەلرينى سورو شوب بيرى - بيرى ايله توتوشدورموشام. کئچميشده زاهى نين سانجيسى باشلانان زمان، اونون آنا - باجيسينا خبر وئريليب، آغ بيرچکلرى يارديما چاغيرارديلار. هامى گليب دوغان قادينين کورگينه

چاليب: «ائل کؤچدو، سنده کؤچ!» دئيرديلر و دوغوم اوزايب چتينلشديکجه تانرى يا يالوارماغا باشلاديلار: «آي قوردا-قوشا يول وئرن آلايه بو اوشاغا دا يول وئر! آي درين دريالاردا باليقلارى ياددان چيخارتمايان آلايه بو گلىنى ده ياددان چيخارتما!»

آداق - آداق آلاها يالوارماق سؤز سوييه سيندن چيخيب عملى بير حالتلر تاپارميش. بعضا بويلو قاديني بير پتو آراسيندا ييرغالا يارديلار کى، اوشاق ترسه - ديرسه چئوريليب باشى آشاغى ائنين و بئله ليکله دوغولماق امکاني تاپسين. يا خود بير گوجلوشخص زاهيني ئنجه دؤنه کورک - کورگه بئلينه آليب يئره قوياردى، بلکه اوشاق دوغولماغا سارى يؤنه لسين. و بير سيرا گلنکلر کى، اونلارا منطقى علت تاپا بيلميرم؛ اؤرنک اوچون قيزلارين دونونو چکيب جيرارميشلار. قيز جيغازلارى دام اوستونه چيخارديب يومورتانى شالوارلارينين باغيندان ساليب آياقدان چيخارديب سانجى چکن قادينا: «من دوغدوم، سن ده دوغ!» دئيردريشيلر. دوغوم چتينلشديکجه نيگرانليقلار دا چوخاليب باشقا يوللار آرادريلار.

بعضیلر نوودان آلتیندا دوروب قورد
 سایاغی اولاردی، آذان چی داما
 چیخیب دوغان قادینین لئچک
 و یا کؤینگینی آیاغی آلتینا
 سالیب آذان وئردی. هر حالدا
 دوغوم باشلادیقدان سونرا قادینی،
 دوزلتدیکلری چالانین اوستونده
 اوتورداریلار، بو چالا کول ايله
 دولو اولاردی. اگر بیر گلین عائله
 ده هر دلیله گؤره عزیز سایلسایدی
 اونو چالا باشیندا اوتورتمازدیلار
 بلکه آلتینا مئرمئی قویاردیلار.
 اوشاق دوغولوب دونیا یا گلدیکدن
 سونرا هامی موغایات اولاردی
 زاهی نین آیاغی چالایا دوشمه سین.
 آیاغین چالایا دوشمه سی پیس
 علامت ساییلاردی. یانی بو اینانج دا
 قادینین آیاغی چالایا دوششه یدی
 تئزلیکده دونیادان گنده جک ایدی.
 اوشاق دونیا یا گلندن سونرا اونو
 «حلقه - یی یاسین» دن گئچیردیب
 زاهی نین یاخاسینا سانجاق
 سانجاردیلار. قره گونئی ده ماما،
 زاهی نین اوستونه دوشوب اوچ
 دؤنه سوروشاردی: «آغیرسان -
 یونگول؟» زاهی «یونگول» دئمه -
 لی ایدی. خلفه کندینده قادینین
 دؤوره سینه ارسین ايله جیزیق
 چکر میشلر و جیزیغی چکه - چکه

اوچ دؤنه سوروشار میشلار: «نه
 جیزیغی چکیر سن؟» ماما گرک
 دئییمیش: «مریم ننه جیزیغی».
 او گئجه قادین کول اوسته
 یاتمالی ایدی. اثر ته سی گون
 حالی یاخشیلاشسایدی یئرینه
 گئچیردر میشلر. اوشاغین اولدوغو
 گوندن باشلاری اوسته ارسین
 یا اوراغا بیر سوغان تاخیب
 آسار میشلار. قره گونئی ده اگر
 کؤرپه اوغلان اولسایدی بیر آغ
 خوروزو اوشاغین قیرخینا کیمی
 باشی نین اوستونده باغلاییب
 بسلر میشلر. بو خوروزا مثلاً «آت»
 دئیر میشلر. امکانی وارایدی خوروز
 بو قیرخ گون مدتینده اؤلسون.
 کوتله نین اینانجینا گؤره دئمه لی
 خوروز اوشاغا گلن قادا - بلانی
 جانینا آلیب اونون یئرینه اؤلوردو.
 چوخ یئرلرده عایله یه اوغلان
 اوشاغی گلدیگینه گؤره قوربان
 کسیرلردی. قره گونئی ده اوشاغین
 چکیمی قدر قوربان اتیندن آیریپ
 حیوانین پاچالاری ايله مزارلیقا
 قویولار میشلار. اما قمر خانیم دئیر:
 «سراسکند ده اوشاغین اوغلان یا دا
 قیز اولماغینا باخمازدیلار، اوشاق
 ییه سینده امکان اولسایدی اوشاغینا
 قوربانلیق کسب پایلاردی. اگر ده

اوشاق صَفَر آيندا دونيايا گلَسِيدي
يئددي آغيرليغي قدر خورما يا دا
بوغدا چكيب يوخسولا وئرديلر.
دوغومدان سونرا زاهي و اوشاغا
يئيشمك اون گونه كيمي مامانين
وظيفه سي سايلاردى. ماما هر
گون گليب اوشاغي آچيب،
بله ييب و اسكيلريني يوواردى.
زاهي يا قويماق، هوررا، يومورتا
ايلنيميشى و ... بيشيردى.
بو زمانلار زاهي و كۆرپه اۆزل بير
شكلده قورونمالى ايدى، بو دا
اوشاغي آچيب بله ييب، زاهينين
يئمگينه باخماقدان داها اؤنملى
ايدى. سؤزون اوزانديغينا باخمايارق
بو قونويا دا بير گله-نك و فولكلور
نمونەسى اولارق اشاره ائتمك
ايسته ييرم:

آل آروادى:

آذربايجان فولكلوروندا آل آروادينين
آدى چوخ تانيش آدلاردان دير و
دئمك اولار هامى اونون آدينى
ائشيديب. كوتله اينانجلاريندا هر
زمان اونون آدى گلسه، كسين
بير يئرده جنايت ائديب قان
تؤكه-جك. بو اوزدن آل آروادينا
«آدى باتميش» دئيه تانيتديرارلار. هر
حالدا «او، اوجا بويلو قورخونج بير
قادين دير، دؤشلىرى اوقدر اوزون

دور كى، هره سيني بير چينينه
آتار. ياخالانيب دمير بير سانجاق
ايله توزاغا دوشسه يورولمادان
- اوسانمادان ايشلهير»، بو آل
آروادينان اولان ذهنيّت دير، بيز
آذربايجانلى لاردا. اما بونولا بئله
گنچميشده بويلو قادين اولان
اؤده، آل آروادينين اوشاق دونيايا
گلندن سونرا زاهي نين پوستوسوندا
اولماسين اويارى وئرديلر. بو
اينانجلاردا قادين بويلو اولاركن
آل آروادى اونا بير ايش گؤره
ييلمز همده بويلونون اونا اؤنمى
بئله يوخدور بلكه او زاهي نى ايستر.
زاهي نين ايچينده بير شئى واركى،
آل آروادى اونو چيخارديب يئمك
ايستر هر زمان! و بو ايشى گؤرمگه
تكجه بير زمان امكان تاپا بيلر، اودا
زاهي ياتاقدا ياتاندا آل آروادينين
چاغيرماغينا «هن» و يا «بلى» دئيرك
جواب وئرسه. بو حالدا آل آروادى
ايسته ديگى شئيه ال تاپيب، زاهي نين
ايچيندن اوزوب آپاريب سودا
يويوب يئر و بئله ليكله زاهي نين
اؤلومونه سبب اولار. ائله بونا گؤره
ده زاهي نين دؤوره سينه جيزيق
چكرديلر، اونون ياخاسينا سانجاق
سانجارديلار، كؤرپه نين باشى
اوسته دوز - چؤرك و زاهي نين

باشی اوسته کسر بیچاق یا قیلینج قویارمیشلار. زاهی بیر یثره گئندنه اونو یالقیز قویمازدیلار، اگر تک اولسایدی الینه بیر کسر اوراق یا بیجاق وئردیلر. همدە زاهی ائوده یاتیب دینجه لن زمان اونو گودردیلر اؤز - اؤزونه دانیشماییب یوخو هاواسینا «هن» یا «بلی» دئییه رک بیرینه جواب وئرمه سین. اگر زاهی سایاقلاییب اورگی گئچسه یدى هامى ال - آياغا دوشردى. بو چوخ پيس علامت ايدى. اوندا وقتى ايتيرمه دن قاپى آغزیندا ایت بوغوشدوراردیلار، توفنگ آتیب، آت کیشنه دردیلر. بو ایشلری آل آروادینی قورخوتماق و زاهی دان قوباردیغی شئی سویا یئتیره بیلمه دیگی اوچون گؤرورلریمش. عئینی زماندا بیر نفر چئویک شخص اوراخ یا قیلینج گؤتوروب بولاغا قاچیب سویو قیلینجلاریمش.

اوشاغین ساغلاملیغی ایله باغلی بعضی عادت و ایشلر:

اوشاق دونیا یا گلندن سونرا اوچ گون قادین اؤز سودونو اوشاغا وئرمزایمیش، اونلارین نظرینه قادینین ایلک سودو یا همان آغیز - سودو ساری بویادا اولدوغونا

گؤره کۆرپه ده ساریلیق گتیرر، او زمان آیری سود - امزیکلی قادین اولسایدی کۆرپه نی امیشدیرردی اگر اولماسایدی دا کۆرپه یه کره ایله شوورن یا کره ایله ترنجبین و یا کره ایله شکر اودوزدوراردیلار. حتی قادین، سودونون «آغیز»ینی ساغیب آتماق مجبوریتینده ده بئله قالاریمیش. بو بیر حالدا دیر کی سودون ساری رنگی یوخ بلکه حجمی نین آز اولماغی و کۆرپه نین باغیرساقلا رنین گئج تمیزلنمه سی کۆرپه نین ساریلیق توتماغینا سبب اولان مسألهدیر.

کۆرپه قیز اولسایدی تتر قولاقلا رینی بیر سودا قاینادیلیمش و یا کول ایله سیلینیب تمیزلنیمش اینه ایله ذکیب یئرینه ساپ سالارمیشلار. اما اوغلان اوشاغی نین کسدیرمگی (سنت اولماسی) بیر زامان ساخلاندیریلاریمش و گاهدان اوغلانین نچه باشلیغیندا اونو ختنه ائدیب و اصطلاحاً اونا «بالا توی» توتارمیشلار.

اوشاغین «بوغازینی آچماق» و یا «آغزینی آچماق» دئییه بیر عمل ده وار، او دا بوندان عبارت دیر کی، کر بلا مؤهوروندن بیر ذره قاشییب بیر آغزی تمیز یعنی یامان - یاووز دئمه ین شخص اؤز بارماغی ایله

كۆرپەننن آغزينا باسيب سونرا كره اودوز دوروب بوغازين باسارميش. بو ايش سونرالار اوشاغين سسى گور، يثيب ايشمگى دوزگون و آغزى پيس دانيشماقلاردان تمیز اولماسينا گۆره گۆرولرميش.

بو ايشلرلن ايچينده كۆرپەنن گۆبگى نين آرتيغى نين دوشمه - سينه ده اۆزل ايشلر گۆرولرميش. اگر كۆرپه اوغلان اولسايدى گۆبگى دوشندن سونرا اونو مچيد يا مکتبه و قيز اولسايدى تندير دامينا آتارميشلار. بو او دليله گۆرولرميش كى، اوغلان بۇيويوب عاليم و يا آلاھ يولونا گئدن و قيز ائوده اوتوروب آبريلى، حىالى اولسون! قمر خانيمين دئديگينه گۆره خلفه كندينده اوشاغين آلتى گونلويوندىن سونرا يانى يئددىنجى گونون آخشامى، يئدى سانجاق اوشاغين بۇر كونه يالئچگينه سانجيب، اونو قارا بير چرشاب يا پارچايا بوكرميشلر. اوشاغين كۆينگىنى ده تويوق هيننه (نيننه) آتارميشلار. قمر خانيم دئير: «ييزيم يئرلرده دئيرلر بير قوش اوشاغين يئدديسينده گليب اوشاغى آپارار، گرک اوشاغى قره پارچيا بو كاخ كى، او قوش بيلمه سين

كۆرپه دى، زاهى دا او آخشام قره چارقاد باغلارميش.»

زاهى يا اون (۱۰) توتماق:

كۆرپه دونيا يا گلمه سيندن اون گون گئچندن سونرا زاهى حاماما گئديب نفاس غسلى تۆكر. ائله بو گون كۆرپه ده مولود غسلى تۆكرلر، البته مذهب ده بو غسل مستحب بير غسل حساب اولور، چوخلارى دا بو غسلى «كۆرپەننن پرپی سین ساخلا يريق» دئيه اوشاغين قيرخينا كيمين تۆكمزديلر. پرپی سینی ساخلاماق اۆز ظن لرینده اوشاغى خطرلردن قوروماق معنا سيندادير.

اونونجو گون اوشاغا «آد قويدو» توتوب ناهار قوناقليقى ائدرميشلر. بو رسم اينديده دوام ائدير و زاهى نين اونوندا ايلشمه توتوب گۆروشه گلن قوناقلارى بو گون قبول ائديرلر. اون گونده لازيم اولان درمانلار و آزمايشلر قورتولور و آنا ايله اوشاغين حالى قوناقلارنان گۆروشمگه مساعد اولور. گئچميش ده زاهى بير هديه ايله مامادان تشكور ائديب حاللاشارميش. ايندى ده دوكتورا بيچاق پولونو شيريني يا گول ايله آپاريب همان عنعنەنى يثى نوعدا ياشاديرلار.

قىرخ تۇكمەك:

گىچمىشەن چوخلو كولتورلارده قىرخ عددى اۆزونه عاييد آنلاملار داشىيب. كۆرپە اوشاق اگەر گىچە راحت اويويوب ياتماسا «قىرخىن قورويور» دئىرلر. بو او معنادا دىر كى، اوشاق ياتسا آنا دا ياتاق و شر قوهر گىچە اوشاغا توخونماغا امكان تاپاق. كوتلە اينانچلاردا دئىلر قىرخىنى قورويان اوشاق سونرا دىنچ اوشاق اولاق. قىرخ گوندن سونرا آنا و اوشاق يويونارلار. سونرا بىر نفر ايكى طرفلى تخته داراق ايله بىر قابدان سويو گۆتوروب آنا-بالاين اوستونه سەپر ك «اينسىن، جن ين، قوردون، قوشون، حيوانلارين، بىزدن يىليرين قىرخىن تۆكدوم» دئە قىرخلارين تۆكر. داها بوندان سونرا غيرطبيعى تهلوكه لر آنا و كۆرپە نى تهديد ائتمز. هر كس راحتجا بونلارين گۆروشونه گلە بىلر، بوندان اۆنجه بىر شخص گلەيدى اوشاغى اونون اۆنونه چىخارارديلار تا اوشاغين اوستونه گلب چىللەسى اونلارى باسماين. و ياقصد و غرض ايله دوعا-پيتىك اوستونه گىرىلمە سين. بونلار بىر قادينين آنا اولمادان

اۆنجه قىرخىنا كىمين گىچىردىكى گلنكلر اولاراق قلمە آلىندى. بعضىلرى زمان اوز رينده گىرى قويولوب ياددان چىخب، بعضىلرى دە شكلين ديشىب آيرى فورمادا دوام ائدىر، آنا اولماق و دونيا انسان گىتىرمەك اوقدر اؤنملى دىر كى، دئىرلر «بويو قادينين آخر آيلاردا هر گون بهشت دە يثرىنى آچىب - يىغارلار» بو او دئمكىد ر كى، هر گون احتمالى وار بويو قادين دونياسىنى ديشسىن. زاهى حاقيندا دا دئىرلر: «زاهى نىن يثرى قىرخ گون بهشت دە سالىنىب قالار»، يانى قىرخ گونه كىمين هر لحظه زاهى نىن اولوم امكانى وار. زاهى قادين «سنىن جانيندان جان آيرىلىب»، دئە اۆزوندن موغاتات اولمايا تاكيد ائدرلر. آغريلاريندان شكائت ائدرسه «قىزىم، زاهى نىن فقط بورنونون پرەلرى جىرىلماز، اودا آناسيندان شرم ائلەدىكى اوچون، ايندى سنىن بندين بنديند ن آيرىلىب، اوشاغى اولماق راحت دىل كى!» دئە اونا توختاق وئرلر.

بونلار باخمايلاق قادينين اۆز گوجوندن آسلى اون گون دوغومدان سونرا اۆزونو توپارلاماغا

باشلاييب «آنا»ليق و «قادين»ليق
وظيفه لريني آزما - چوخ يئرینه
گتيررونه ايت ده قيرخ گوندن
سونرا كؤرپه سینه ده باخيپ
يئتشمگي سايير گؤرولرينه قاتيب
طيعي ياشامين ايره لي سورر.

ماراغا اینانجلاریندان
ماراغانین کوللو (küllü) کندی
توپلایان: رقیه وعیدی

قایناق شخص :
حۆرمتملی آنام فاطمه رسولی
دوغوم تاریخی: ۱۳۲۷، حاضیردا ماراгада یاشاییر، ساوادسیز

- ماراغانین کوللو (Küllü) کندینده اوغلان اوشاغی نین، بیر یئمهلیده
طاماحی قالسا، گله جکده سونسوز یادا قیسیر اولماسین دئییه، آناسی
اوشاغین اومدوغونو تاپیب اونا یئدیتمک اوچون اوزونو داغا - داشا
ووروب او یئمگی تاپار.
- تازا فرش یا کیلمی توخویندا ایش آغزینی باغلایان زامانی بیر نفر ائو
آداملاریندان ایشین کوجوسونو^۱ گۆتوروب ائوده کی بویلو قادینی نیت
ائله ییب، کوجونو آت سایاگی مینیب ائودن ائشیه چیخار. اونون قارشیسینا
چیخان انسان قیز اولورسا، اینانیرلار بویلو قادینین اوشاغی قیز، اوغلان
اولورسا، اوغلان اولاجاق.

• قوربانلىق داوارىنين كله سىنى
بىشیرمه دن اۇنجه ائوده كى بويلو
قادىنى نیت ائىدب آغیز طرفدن
سومو كلرىنى كامل آچىب باشىن
اوست بؤلومو ايله آلت بؤلومو
آيرارلار، بو حالدا كله نىن انگ
سومو كلرى ائشيه چىخار. انگ
سومو كلرىنى اوجوندا ات قالیرسا،
بويلو قادىنىن اوشاغى قیز، سومو ك
اتدن چىلپاق اولورسا، اوشاغى
اوغلاندير.

• قادىنلار آراسىندا بئله بير اينانچ
وار كى، هانسی قادىنىن آياغى نىن
اوزون بارماغى كيچىك بارماغى نىن
اوستونه چىخیرسا، اونون دىلى اؤز
ارىنه اوزون اولوب، هميشه اری
اونون سؤزونه باخار.

• قادىنلار آرا هر كىمسه الینى
يويوب باشقاسى نىن پالتارى ايله
قورولاسا، الینى يويانین غم -
غصه سى او آداما توكوله جك.

• كئچميشده كوللو كندىنده
يارماز بير ایش گؤرن آدامى
هامىيا تانيتدیرىب، باشقالارىنا عبرت
اولسون دئيه، اونون اوزونه قاتىق
ياخىب، ائشك اوستونده كندى
دولانديرارمیشلار، بئله ليكه اونون

گناهی نىن سيلنمه سىنى ده نظرده
آلارمیشلار.

• قادىنلارىن اوركلرىنده بير
آرزو ايستكلرى اولسايدى اونا
تئز چاتماق اوچون نیت ائىدب
ساچلارىنى اوزالدارمیشلار.
دئمك آرزولارىنا چاتمايىنجا
ساچلارىنى كسمزمیشلر. تئزليكه
آرزويا چاتماق اوچون بو ایشى ان
يئرلى ایش بيلرمىشلر.

• جىريلمىش يا دا يىرتيلمىش پالتارى
اينده تىكمگى اوغورسوز سانىب
اينانيردىلار كى، هر كىمسه نىن
پالتارىنى جىرىغىنى اينده تىكسه لر،
او آدام تئزليكه اؤله جكدیر. بيرى
ده بيلمزدن بو ایشى گؤرسئدى،
تئز اونون آغزىنا بير ساپ
قويوب بئله ليكه اونو بو ضرردن
قورويارمیشلار.

• قىزلار تئز اره گئتمك اوچون،
آداخلى اولان قىزىن نشان حالقاسىنى
بارماقلارىنا تاخىب، اوزو قىيله يه
سارى ياتارلار.

• بىلدىرچىن قوشونون يومورتاسى
يىواسىندان گؤتورولسه، قوش
گلىب يىواسىندا يومورتاسىنى
گؤرمه يىنجه اؤز جانىندان قورخوب

یوواسینی ترک اندیب باشقا یئرده
یووا قورار. بو دوروم یومورتانی
گۆتورن آداما اوغورسوزلوق گتیریب
اونون ائوینین داغیلاماسینا سبب اولار.

• بیرنین گوزونون آلتینا
کیپر یگیندن بیر توک دوشموش
اولسا، قارشیسیندا اولان آدام اونا
دئیر: - نیت ائله! سونرا دئینه
کیپر یک توکون هانسی گوزونون
آلتینا دوشوب؟- او آدام نیت اندیب
جواب وئر. جوابی دوز اولورسا،
نیتی قبول اولونموش سانیلار.

نه اولاندا نه دئیرلر؟

• ایکی آداقلانمیش قیز بیر-
بیر یله دانشاندا، هر ایکسی بیر آندا
بیر کلمه نی تکرار دئمیش اولسالار،
تئر ال آتیب بیر-بیرنین ساجینی
یولوب دئیرلر:

- منیم اریم سنین اریندن گؤزل
اولسون!

• قویونون سودون ساغاندا الک دن
سوز سه لر، دئیرلر: - سودو قورو یا جاق.

• یوخسوندا باشماق گؤرن قیزا
دئیرلر:

- یاخین گله جکده اره گنده جکسن.

• ال ایچی نین قاشینماسی، یاخین
گله جکده اله پول گل مک
نشانه سیدیر. الین ایچی قاشینان
شخص، الینی چکر باشینا دئیر:
تو کلریم سای ی الیمه پول گل سین!

• بیرنین آیاغی نین آلتی قاشیناندا
دئیرلر:
- یول گنده جکسن!

• کیمسه باشماغینی ترسه گئیه،
دئیرلر:
- زیارته گنده جکسن!

• باشماق ترسه دوشسه، اوستونه
توپوروب دئیرلر:
- سؤزومو دانی شیرلار.

• بیر یاتاندا اوستوندن آتیلمازلار،
دئیرلر:
- بوایش بد اوغورلوق گتیرر، او
شخص اولر.

• گئجه اولوب قارانلیق قوووشاندا
اؤدن برکت گئدیر دئییه، ائوی
سو پور مز لر.

مثلر و دئيملر

آتا- بابا سۆزونون كۆكۆ نهدير؟ ۱

(يورقانينا گۆره قىچىنى اوزات!) / رقيه وعيدى

آتا- بابا سۆزونون كۆكۆ نهدير؟ ۲

(اسنك اسنه يى گتيرر، حئييف سنه طؤوله ده كي!) / فاطمه زلفى

مشكين شهرده ياغيغين اولان مثللر و دئيملر / نيكار خياوى

ميانداپ (قوشاچاي) شهريندن فولكلور نمونه لرى / فاطمه زلفى

مشكين شهرده ياغيغين اولان مثللر و دئيملر / مهناز اسلامى

بو آتا- بابا سۆزونون كؤكو نه دير؟

«يورقانينا گۆره قىچىنى اوزات!»

رقيه وعيدى

بىر گون بىر شاه واريمش، نؤكرلرينه دستور وئراونون بويونا گۆره بىر يورقان تىكسينلر. نؤكرلردن هر هانسى شاها يورقان تىكرسه، شاه ياتاندا نه ائدرسه، يئنه آياغى يورقاندا انئشيه چىخار. شاه حيرصلىب، دستور وئراونون بويونا گۆره نؤكرلردن بىر اؤلومونو بويونا آلب، شاها بىر يورقان تىكىر، شاه يئنه آياغىنى يورقاندا انئشيه چىخاردار، اما اونون يانيندا دورموش همين نؤكر بىر چيرپى ايله وورار شاهين آياغينا دئير:

- «يورقانينا گۆره آياغىنى اوزات!»

شاه اونون بو ايشىنى سئويب دگرلى انعام باغىشلار. او گوندن بو سؤز آغىزلارا دوشوب هله ده وار ياشاير. كئچميشده قادينلار قىزلارنى بخت ائوينه يولا سالاندا، بو ناغىلى اونلارا دئيرمىشلر.

بو آتا- بابا سۆزونون كۆكۈ نەدیر؟

«اسنك اسنەیی گتیرر، حئیف سنە طۇولەدە کی!»

فاطمە زلفی

بیری وار ایدی بیری یوخ ایدی. گونلرین بیر گونوندە بیر کیشی اۆز دوستونو
اثنینە قوناق آپارار. گنجە چاغی یئیب ایچەندن سونرا کیشی گۆرر قوناق
اسنەیی، آروادی اسنەیی. اۆز - اۆزۈنە دئیر بو نە سیردیر؟ اولمایا اونلارین
آراسیندا مندن گیزلین بیر شی اولایا؟

کیشی شک لیب قیسقانچلیق دان آروادین آپاریب طۇولەدە اۆلدورر، قاییدیب
گلر قوناغین یانینا. بیر آزدان سونرا قوناق گئنه دە اسنر!
بو دفعە کیشی نین اۆزونو دە اسنەمک توتار.....

قوناق اسنر، کیشی اسنر.....

اوندا کیشی بو سیردن باش تاپیب، گۆردویو ایشدن پشیمان اولوب، دئیر:
«اسنك اسنەیی گتیرر، حئیف سنە طۇولەدە کی!»

مشکین شهر (خیوو) مثلر و دئیملریندن

توپلایب دوزنلهین: نیکار خیای

توپلاما تاریخی: ۱۳۹۲ یای

قایناق شخص:

عنایت الهامی (دوغوم تاریخی و یر: ۱۳۳۹

مشکین شهر، تحصیل: اورتا مکتب بیتیرمیش)

- بوینو گیوه گلیمیر: ایش - گوجه
- گیریشمهین، سؤزه باخمایان بوینو
- یوغون اتلی - جانلی گنجه دئییلر.
- قورونان گۆزه چۆپ دوشر.
- آخساق جانار کیمی گنجهده یوز
- اویا گزیر.
- اوزو سودوکنن یوولوب.
- سوغان یئمه ییسن، ایچون
- نییه گۆینه بیرسن؟
- قوجالیقدا تار اؤیره نن قیرده
- چالار.
- گونوزون شرری گنجهنین
- خیریندن یاخجی دیر.
- قیرواق آت اؤزونه قمچی ووردورماز.
- تاریندان دؤندون دؤندون،
- کیرونندن نئجه دؤندون؟
- ییخیلاتایول گؤرسدن چوخ اولار.
- الهییم اله نیب، قلییریم گؤیده
- فیر یلدر.
- کۆیهین کئفی کپکن ساز اولاجاق،
- قوی اولسون.
- آسلانی تولکویه بوغدورمازلار.
- اوشاق تلسر، آما اریک و اختیندا
- یئتیشر.
- قوناق دئیگیکن ائوییه سینین
- دوه سی دیر.
- یئتمه گل - گل دیین چوخ اولار،
- چۆرک وئرن آز.
- قورد دومانلیق سؤور.
- باشیوا داش سالسان دا، اوجا یئردن
- سال.

• گزن آياغا داش دیر.
 • دلی ایله قوناق اول، چوماغیوی یان
 قویما!
 • سونکو پشمانلیق بره بیتیرمز.
 • دوه همیشه قوز سیچماز.
 • ارشیننه باخ بئزین آل، ننه سینه
 باخ قیزین آل.
 • توخون آجدان خبری اولماز.
 • میوه نین یاخجی سینی مئشه ده
 چاققال یئر.
 • قوتور کئچی، بولاغین گوزوندن سو
 ایچر.
 • ایشه دین یولداش دان دالی
 قالدین، سیشدین ائوین ییخیلدی.
 • یئر برک اولاندا اؤکوز اؤکوزدن
 گورر.
 • قوش قاناندان اوچار.
 • سلییان دا کؤپک آز ایدی، بیر ده
 گمی نن گلدی.
 • سن گوردیون آغاجی کورکلیک
 دوغرا دیلار.
 • آتیم آت اولونجا، یئیه سی مات اولار.
 • خان منی آلمیشدی، اؤپمگی
 قالمیشدی.
 • کاتدانی گور، کندی چاپ!
 • اؤزو ییخیلان آغلاماز!
 • ایشدن آرتماز، دیشدن آرتار!
 • اؤکوز اؤزوننه کوروشنه اکنده
 سانجیلار.
 • آریادان آریایتر، بوغدادان بوغدا.

• دوغرو ایته آغاج گؤتورسن، اوغرو
 ایت بللی اولار.
 • ایکسی ده بیر دلیگین سیچانی دیر.
 • قوو وورورسان، قولاق باتیر.
 • قاراباخت داغلارا چیخدی،
 داغلاری دومان آلدی.
 • هاوایا شئح گلدی، وی سارینین
 حالینا.
 • قاپی دالیندان قولاق آسان اؤز
 سوزونو ائشیدر.
 • کؤپک سورودن چوخدور.
 • کور کورو تاپار، سو چوخورو.
 • یاریمادیم ایستی سیندن، کور اولدوم
 توستوسوندن.
 • اؤلن لر ائله بیلر دیریلر گونده
 حالوا یئیر.
 • گوز گوردیوندن قورخار.
 • ایلان ووران آلا چاتیدان قورخار.
 • ایت، قولاق کسندن قورخار.
 • آغریماز باشوا ساققیز سالما!
 • یوخاریدا یئر یوخ، آشاغیدا دا
 ایشمیر.
 • فر جوجه یومورتادا بیلینر. / فر
 جوجه یومورتادا جوککولدر.
 • گؤیول اومدوغو یئردن کوسر.
 • اؤلویر یول، شووهنی ده بیر یول!
 • اؤلمک اؤلمک دی، خیریلداق
 ندی ؟
 • ایتی یییه سینه گوره وورمازلار.
 • آغ ایتین پامبیق چیا ضرری وار.

- ائله قاریشیقدير، ايت بيه سين تانيمير .
- دلی دکنی گؤرنده چوماغین یان توتار .
- قوناغین اورگین نن کئچن، ائوبیه سینی بیر ایل زوماری دی .
- دامی چوخ اولانین قاری دا چوخ اولار .
- قونشونون پیسی آدمی حاجاتلی ائله .
- سوپورولو یئر آختاریر دؤشنه .
- صبرنن حالوایشرای قوراسندن .
- بی وئرن آتین دیشینه باخمازلار .
- آلاه داغینا باخار قار یاغديرار .
- هر کسه باجی دئدیم قجه چیخدی، هر کسه قارداش دئدیم اویناش .
- اویناش قارداشدان ایرلی اولدو .
- بؤوه بؤوه نی ساژماز (سانجماز) .
- اوغرو یادینا داش سالما !
- ائو اوغروسون توتماق اولماز .
- اوغورلوغو آی ایشیغینا دوشدو .
- قارقا قارقا، منده قوز وار !
- شیللینن (سیللیلن) اوز قیزاردیر .
- او پوخو ماسولادا یئیرلر .
- همداندا کردینی دؤرد-دؤرد آتلاردیم .
- همدان اوزاق، کردیسی یاخین !
- ائشیننه-ئشیننه چیخدی اوجاق باشینا !
- اصفهاندا گلن قیرخ گون آنقیرار .
- یاتیرام یانیم آغرییر، دورورام جانیم .
- هر یاراغیم دوزلمیشدی، قالمیشدی ساققال داراغیم !
- قوردنان قیامته گئده جک .
- جهنمه گئدن یولداشین بول ایستر .
- کافیر باخسا مسلمان اولار !
- دیل یاها لار دوغرو سؤیلر !
- دیلوی قوی دینمز یثریوه !
- جینه پاپوش تیکر .
- اریندیگیندن دایچایا دایی دئیر .
- اریندیگیندن آیی یا دایی دئیر .
- تنبل فیکیرلی اولار .

مشكين شهر (خيوو) مثلار و دئيملريندن

توپلايان: مهناز اسلامي

دوغوم ايلي: ۱۳۴۴ / مشكين شهر

آموزش و پرورش امكليسى، فولكلور و ادبيات سئور، ساغلام چئوره آلانيندا
چالیشانلاردان، «سبز اندیشان تبريز» درنگى نين قوروجوسو و مديرى.

- اول اوزون چايدان آددا، سونرا دئن
- بره كاللا منه.
- تومانليغيم ديزليگيم، گلنليگيم،
- قيز ليغيم.
- آتى آت يانيندا باغلاسان، هم رنگ
- اولماسا دا، هم خوى اولار.
- قيزيم سنه دئيرم، گلنيم سن
- ائشيت.
- فرلى بئجه يومورتادا قوققولدار.
- آيا دئير سن چيخما من چيخيم،
- گونه دئير سن چيخما من چيخيم.
- آلا ايتدن مشهور اولوب.
- ايتى ويرا سان قالاقدان چيخماز
- آى ايشيغندا آغ آيراندان آغ توك
- سئچمير.
- ائلنن آلا اه اكبر!
- زور گلنده فند باجادان چيخار.
- گوزدن سورمه اوغورلور.
- گوزدون يئمك، داي نه دئمك!
- آلا، ايتن اوللام!
- ظلم يترده قالماز.
- قايدان قووالير سان پئنجره دن گيرير.
- آغزيما داش توپراق!
- آل قانينا قلتان اولوب.
- جهنمه گئدن يولداش آختارار.
- اوزو اوزونه ائلر، كولو گوزونه.
- ائششگه گوجو چاتمير، پالانين
- دؤيور.
- سچان بوواسيني ساتين آلير.
- قيش گئدر اوزو قاراليق كؤموره
- قالار.
- اواجى كوردور.
- قاراباخت داغا چيخار، داغلارى
- دومان آلار.

- دادی داماغیندا قالیب.
- ایلان یوواسینا چۆپ اوزاتما!
- ایلانین یارپیزدان آجیغی گلر، او دا یوواسی نین آغزیندا بیترا!
- کهلیک کیمی باشین قارا قویلایب، دالیسیندان خبری یوخ.
- تویوق بیر قیچیلدی کی بیر قیچیلدی!
- لاری بئچه یاری گنججه بانناماز، آنلامایان آنلامایب آنلاماز.
- نئجه سن قانمایام قالاسان یانا- یانا!
- دروازانی باغلاماق اولار، ائلین آغزینی یوخ.
- یئیه نه قارداش، گنده نه یولداس.
- گلندن بیر راضی- یام، گلمه یندن مین راضی!
- اوّلو دوروب مورد شیر یویور.
- بورنون یئره سورتدو.
- یئمه ییسن قاز اتینی، بیلیم سن لذتینی .
- گۆز وئریر ایشیق وئریر!
- یئر آلتیندان یاسا گئدیر.
- آغیز دئیینه قولاقلانیشیمیر.
- چۆلمک دیغیر انار، دوواغین تاپار.
- گۆزدن توک قاپیر.
- اییی ده ده وار، جههره ده وار، اونو آیرن قح.... ده وار.
- الی نن ایته لیر، آياغینان قاباغا چکیر .
- هر کس اودو اؤز قاباغینا ائشر.
- ائششه ییم آت اولونجا، ییه سی مات اولور.
- ایت ییه سین تانیمیر. (قالا بالیقدان)
- ایت الندن سوموک گمیر مک اولمور.
- آت اوّلوب، ایتین بایرامیدی.
- دام دوروب بئانی سؤوور. (سؤیوش وئریر.)

ميانداپ دئيملر و مثللىرى

توپلايائيب، حاضيرلايان :

فاطمه زلفى - ۱۳۴۰ - ليسانس علوم تربيتى، ميانداپلى (قوشاچايلى) - تبريز ساكىنى
توپلاما تارىخى: ۱۳۹۲ تير آيى

- بدن عضولرى ايله ايلگىلى
دئيملرين ايضاحى:
- جانى سولو:
ديرى باش آدم
• اوزو بوموشاق:
سۆزه باخان
• اوزو سوبوق:
گناهكار، باشى آلچاق
• اوزو يوخ:
اوتانچاق
• اوزون تورشاتميش:
قاشقباق ساللاميش
• اوزو قويلو:
اوزو اوسته ياتميش
• اوزو قىيله يه:
اؤلوم حاليندا
• اوزونون سويو تۆكولموش:
حياسيز
• اوزو آچىليب:
حياسيزلاشيب
• اوزو سييريلميش:
حياسيز
• اوزو تاغدان دوشوب:
جاوانلىقدان دوشوب
- بو سايبى دا «اوز»:
• آدم اوزلو:
ياخشى، يۇنلو، آدم ايچينه چيخارمالى
• اوزو قيرميزى:
حياسيز
• اوزو آغ:
گۆوه نيله سى، باش اوجالداچاق
ايشلر گۆرن بىرى
• اوزو قره:
شرمنده، اوزو آغين قارشىلىغى
• اوزو برک:
سۆز كار ائله مەين
• اوزو يولا:
سۆزه باخان
• اوزو سۆزلو:
چوخ دانلاق ائشيدن بىرى
• اوزو سولو:
بىر ايشدن موفق قايتماق

• قويمادی اوز قالا!
 احترام ساخلامدی - ادب سیز
 اولد و
 • اوزوم آياغين آلتيندا!
 اوتانچ بير سؤز دئييله نده، اوزدن
 ايراق
 • اوزون ده نور-ی محمد يو خودور:
 دين - ايمان سيزليغي اوزوندن
 بللی دیر
 • اوزه قالدی:
 اوتاندى، گؤنلو اولمادان بير
 ایشی گؤردو
 • اوزه چيخدی!
 بيلیندی، بللی اولدو
 • اوزونه ایت دریسی چکيب!
 سیرتیق، حياسیز
 • اوزلشدیرمک:
 اوز- اوزه دانیشدیرماق، ایکی
 مخالفی اوز- اوزه قویماق

• اوزو ابریب:
 چوخ قوجالیب
 • ایکی اوزلو:
 دالدا بیر سؤز اوزده بیر آیری
 سؤز دئین آداما دئیلیر
 • اوز اوزدن اوتانیر:
 حورمتسزلیک ائله ییلیر
 • اوز به اوز:
 اوز - اوزه ساتاشماق
 • اوز به گؤز:
 اوز گؤزه ساتاشماق
 • اوزدن ایراق:
 قباحلی بیر سؤز دئیلنده دئیلیر
 • اوزو کسيلمیش:
 آياغی کسيلمیش
 • اوز وئرمک:
 حد یندن آرتیق محبت ائله مک
 • اوز وئرديم آستار ایسته دی!:
 آرتیق محبتدن سوء استفاده ائله
 دی
 • اوزه اوز باغلاماق:
 دیرنپ اوزدن گتتمه مک
 • اوزو دابان داشی اولماق:
 حیا سیز، اوزو دابان داشی تک
 بر کدیر
 • اوزووه داش یامانسن:
 قارغیش، بیرینه اولوم آرزولاماق
 • پیس اوزه چیخماق:
 حورمت حدینی آشماق

حيوانلارلا ايلگىلى آتا سۆزلىرى و

دئىمىم لر:

• كىرىپى دئىر: مخمل توكلو بالام وار.

• سىچان اولمامىش چووال دىيى دلير.

• بىزووى قارنىن دا اۆلوب. (چوخ غملى دىر)

• كاسىيى دوه اوسته بؤوه چالار.

• درده قورد آزايدى بىرى ده گمى يله گلدى.

• او، بوبودو يازدا گلر.

• قوردان قورتولوب قولئيانى يا توش گلدىك.

• ائششگىم اۆلمه آربايتىنجن!

• ائششگه گوجو چاتمىر پالانىن تا پتالايير!

• ايلانى يئىب اژداهايا دؤنوب.

• ايلانىن يارپىزدان آجيغى گلر، يوواسىنىن دىيىنن چىخار

• چؤرگى آت سويما، بالىق دا بىلمسه خالىق بىلر.

• كئچى جان هايندا، قصاب پىي آختارير!

• قورخوسونندان سىچان دليگىن ساتىن آلير!

• ائششگى ساتان كؤشكك آلانماز.

• قودوخ (قودوق) ائششككن قاباغا كئچىپ!

• آت آلمامىش آخورون چكىر.

• تولا ايتدن ده مينداردى.

• آتى آتىن يانينا باغلاسان يا خويون گؤتورر، يا خىصلىتن.

• ايت هورر كاروان كئچر.

• سئزجه نه دى كله - پاچاسى نه اولما؟!

• جوجهنى پايزدا سايارلار.

• خوروز يوخ ايدى سحر آچىلمىردى؟

• قورد قوينلا اوتلاير.

• آت كىمىندى؟ مينه نىن، دون كىمىندى؟ گئيه نىن!

• اولويا - اولويا يوواسىنا قورد گتىردى .

• ايتى وورسان يوواسىندان ائشگه چىخماز. (هاوا چوخ سويوق دور)

• ايتى بالاسى يلا يئىرلر! (چوخ اوغورلوق ائديرلر)

• آج تويوق يوخودا دارى گؤرر.

• ايت ييه سىنى تانىمىر.

• ايت گىرسه باشىن بولايما - بولايما چىخار! (يىتى بىر يئىر توصيفىنده

دئىرلر)

• ايت ايتليگىننن ال چكىر، سوسونمكدن ال چكىز!

• تولكو - تولكويه دئىر، تولكو ده قويروغونا دئىر!

• قورد كئچى نىن نه يىن يئىب؟

- يئمه ييسن قاز اتى نى ييلميسن
لذتى نى!
- سئرچه نى رهله ييب (بوياييب)
بولبول آدينا ساتير.
- آدامدان ائششك اولماسا،
ائششگين بيرى يوزمين تومن
اولار.
- يئر برک اولسا، اؤكوز اؤكوزدن
گؤرر.
- پيشيك اؤلدورور، گؤز قورخودور.
- ائششك گتير، معرکه يوكله!
- ايلاتين آغينادا لعنت، قاراسينادا.
- بو تويوق يومورتامادى هئچ، فالانى
دا ايچدى.
- گئجه قار-قار ائليير، گؤندوز يئر دار
ائليير.
- گتدى بئشه، چيخ اون بئشه.
(ووردون بئشه چيخ اون بئشه)
- بير دلى بير قويويا داش سالار،
مين عاغيللى چيخاردا بيلمز.
- اليندن گلنى بئش قابا چك.
- يئدديلر اوسته تاپيليب. (عزيز
دوردانه/ عزيز گيرامى)
- اللى اللى اوسته، بير اللى ده اونون
اوسته.
- درد بير اولسا چكمگه نه وار؟!
بئش بارماغين بئشى ده بير اولماز.
- آغيللى آدام مين اؤلچر بير بيچر.
- سنى گؤروم يوز ياشياسان.
- تك، آلايه آديدير.
- يئدى آيلىق (تله سکن بيرى)
- بير آدى ايکى اولوب (دول آروادا
دئيرلر)
- يئتميش باشا، باشدى (يئتميش
نفره بره دى، يئتميش نفرين
عهده سيندن گلله ييلر)
- سايلارلا ايلگيلى آتاسؤزلرى و دئيملر:
- بير قويوب مين گؤتورسن!
- بير اكيب مين بيچه سن!
- بير باشيدير مين اويناشى!
- ايکى اليم اولدو بير تيم!
- بير الدن سس چيخماز.
- سويوموز بير آرخا آخيمز.
- مين كوزه يه قولپ قويور.
- ايکى ائششگين آرپاسين بؤلنمير.
- سكکيزيمه دوققوز چکير.
- بير اللى دؤرد قارپيز توتور. (بير
الده ايکى قارپيز توتماق)

ناغیلار

دازنی - دازنی ایله نازنی - نازنی ناغیلی /
اسماعیل مددی اوصالی (اسماعیل اولکر)
کنچل حسن ناغیلی / زکیه ذوالفقاری
زیرک / اولدوز صادق
تنیل احمد / ملکه نعلبندی
آغ آت ناغیلی / آیلین اولفت

دازئی - دازئی ایله نازئی - نازئی نغیلی ۱

«اورمو وئرسیالاریندان بیرى»

توپلايیب سهمانلايان: اسماعیل مددی اوصالی

“اسماعیل اولکر” ۱۳۹۲/۰۲/۳۰

بو ناغیلی ۸ یاشینی بیتیرمه میشکن تورکجه‌نی سو کیمی اوخویایلین

(...بیر ییچیک قیزیم «اثل آی» سونورام)

(ناغیل اورمو آغزیلا یازیلیبدیر)

بیر گون وار ایدی، بیر گون یوخایدی... بیر کنده دازئی - دازئی نن نازئی -
نازئی آدیندا بیر ار- آرواد یاشاییردی. دازئی - دازئی بیر بیت ایدی، نازئی -
نازئی بیر دنه بیر ایدی. بونلار بیر - بیرلرینی چوخ ایستردیلر... دازئی - دازئین
بولاماشدان ۲ چوخ خوشو گلردی. بیر گون دازئی - دازئی آروادینا دییر ۳،
خانیم من گئدیرم جوتہ ۴. آخشاما ییلمیزه ۵ بولاماش پیشیر...

دازئی - دازئی گئندنن سورا، نازئی - نازئی تندیری یاندیریر، ائوی - ائشی
سیلیر - سوپورور... بیر دنه ده ایشمه‌لی آش پیشیریر. آشی پیشیریب قوتولاندان
سورا کی چوخ یورولموشموش، آرغین - یورغون ایلییر تندیر ایچینده کی
بولاماش قازانچاسی نین قاپاغین قویسون، بیر دن دوشور بولاماش قازانچاسی نین

۱ - «دازئی - دازئی» ایله «نازئی - نازئی» ناغیلی

۲ - بولاماج

۳ - دئیر

۴ - یئر جوتله مه یه

۵ - بیزه

ایچینه اؤلوووور...

دازئی - دازئی جوتدن گلیر ائوه.
باخیر گورور نازئی - نازئی یوخدی
ائوده! او یان نازئی - نازئی، بویان
نازئی - نازئی! هئی چاغیریر. او قونشو
بو قونشو، هر یانی گزیر، گورور
بونان ۶ بیر خبر یوخدی! چیخیر ایله
شیر بیراز کوچه قاپسیندا... گلنن،
گندنن ۷ نازئی - نازئی سوروشور
آما هئج خبر آلامیر ۸. خلاصه،
دییر ۹، بس ائله ده قوی بو آشدان
بیراز ایچیم. ایندی هر یترده اولسا
گلر دا! گلیر ایلییر تندیره ملغه یین
۱۰ بولاماشی قاریشدریر کی، دنلی -
دوشلی یترینن بیراز یشین... بیر ملغه
چکیر. ائله ایکینجینی چکنده، وای!
باخیر گورور نازئی - نازئین اؤلوسی
بولاماش قازانچاسیندا!.. آشی
آشدا قویور، اونو اوردا... ۱۱ دورور
قاجیر کوچه قاپسیندا اوتورور یتره
باشینا چالیر، تورپاخلاری سووورور
باشینا، چالیر باشینا...
اوردان کندين قارقاسی گئچیردی.
قارقا دازئی - دازئیه باخیر، اونو او
حالدا گورور، دییر:

- دازئی - دازئی! نییه بئله؟

- دازئی دییر:

- بئله اولمویوم ۱۲، نئینیم؟ نازئی -
نازئی دوشوب بولاماش قازانچاسیندا
اؤلوب!

قارقا بو خبری ائشیدنن سورا
قاناتارین ۱۳ یولور، دومدویونو ۱۴
ساللیر، گئدیر اوتورور چینارین
باشیندا... اوردا بیر چینار وار ایدی،
بولبوللر اوخویاردی باشیندا... او
چینار آغاجینا دییر دیر: چینار - ی
بولبول! چینار - ی بولبول قارقانی او
کؤکده گورور، دییر:

- قارقا - یی دومدوح! نییه بئله؟

قارقا - یی دومدوح ۱۵ دییر:

- بئله اولمویوم نئینیم؟

دازئی - دازئی دییردی نازئی

- نازئی دوشوب بولاماش

قازانچاسیندا اؤلوب!

چینار دا بونو ائشیدن کیمین

یارپاخلارین ۱۶ تۆکور، قول -

پوتاغین ۱۷ ساللیر...

چینارین ایاغینان ۱۸ بیر سو

گئچردی. گئدیب سونبوللری

۶ - بونان (نازئی - نازئی دن)

۷ - گلندن، گندنن

۸ - آلامیر

۹ - دئیر

۱۰ - آش چکمک، آش ایچمک ایشینی و باشقا

ایشلرینی بوراخیر...

۱۱ - نئیه ییم؟

۱۲ - نئیه ییم؟

۱۳ - قاناتلارین

۱۴ - دیمدیینی

۱۵ - دیمدیینی سالامیش قارغا!

۱۶ - یارپاخلارینی

۱۷ - یوداغینی

۱۸ - یاغیندان

۷۸

آذربایجان ائل بیلیمی

۵۸ - ۵۷ - جی ساییلاری شهرپور، مهر ۹۲

سوواراردی ۱۹. سو، چیناری
اوجور گۆرونجه دییر:

-چینار - ی بولبول نییه بئله؟
چینار - ی بولبول دییر:

-بئله اولمویم نئینیم؟ قارقایی -
دومدوح دییردی، دازئی - دازئی

دییردی، نازئی - نازئی دوشوب
بولاماش قازانچاسیندا اؤلوب!

سو بو خبری ائشیدن کیمین حالی
چوخ پوزولور... رنگی قپ -

قیرمیزی قانا دؤنور... آخا - آخا
گئدیر یئتیشیر کندین بوغدا لیغینا...

سونبولر سویو اوجور گۆرونجه
دییللر: ۲۰

-سو - یی قان! نییه بئله؟
سو دییر:

-بئله اولمویم نئینیم؟ چینار - ی
بولبول دییردی، قارقا - یی دومدوح

دییردی، دازئی - دازئی دییردی،
نازئی - نازئی دوشوب بولاماش

قازانچاسیندا اؤلوب!

سونبولر هاممیی بو خبری ائشیدن
کیمین دا ۲۱ سودان ایشیمیلله ۲۲،

اؤلوشگولر سربیللر یئر...

اوردا بیر کیشی وار ایدی، النده
بئل سو سوواریردی. اونا «الینلی»

دییردیلر... الی بئللی سونبولری
اوجور گۆرونجه دییر:

-سوسن سونبول نییه بئله؟
سوسن سونبول دییر:

-بئله اولمویم نئینیم؟ سو - یی
قان دییردی، چینار - ی بولبول

دییردی، قارقا - یی دومدوح
دییردی، دازئی - دازئی دییردی،

نازئی - نازئی دوشوب بولاماش
قازانچاسیندا اؤلوب!

الی بئللی بو خبری ائشیدن کیمین
ایشیدن ال چکیر، بئلینی توللور ۲۳

بیر طرفه دومبولونو دا کسیر آتیر بیر
یانا، گئدیر ائوه. الی بئلینن خانیمی

ائوده چۆرک یاپیردی... خانیمی
الی بئلینی او کؤکده گۆرور دییر:

-آغای - داش...خ نییه بئله؟
-داش...خ دییر:

أ-بئله اولمویم نئینیم؟ سوسن
سونبول دییردی، سو - یی قان

دییردی، چینار - ی بولبول دییردی،
قارقا - یی دومدوح دییردی، دازئی

- دازئی دییردی، نازئی - نازئی
دوشوب بولاماش قازانچاسیندا

اؤلوب!

آخیردا آغای - داش...خ، سوسن
 سونبول، سو - یی قان، چیناری
 - بولبول، قارقا - یی دومدوح
 هامیسی ییغیلدیلا، دازئی - دازئی
 چاغیردیلا، نازئی - نازئی بیر یاس
 گنجی سی توتوپ اونا باش ساغلیغی
 وئردیلر... دازئی - دازئی ده گوردی
 نازئی - نازئی بولاماش قازانچاسینا
 دوشوب اؤلمه سیدی ده، بیر گون
 اؤز اجلی یین اؤله جهیدی...
 یاس توتانلارین دا هامیسی گنجی
 نین آخیریندا چکیلیب گتدیله
 اؤز ائولرینه... صاباحدان هر کس
 گتدی اؤز ایشینه باشلادی.

الی بئللی نین خانیمی دا بو خبری
 ائشیدن کیمین دؤشترین کسیر یاپیر
 تندیره، باشینا چالا - چالا دورور
 قاجیر کوجه یه...
 کوجه یه قاب - قاششیق ساتان
 گلمیشدی... قاب - قاششیق ساتان
 خانیمی او جور گؤرونجه دییر:
 - خانیم - ی امجک نیه بئله؟
 خانیم - ی امجک دییر:
 - بئله اولمویوم نئینیم؟ آغای -
 داش...خ دییردی، سوسن سونبول
 دییردی، سو - یی قان دییردی،
 چینار - ی بولبول دییردی، قارقا - یی
 دومدوح دییردی، دازئی - دازئی
 دییردی، نازئی - نازئی دوشوب
 بولاماش قازانچاسیندا اؤلوب!
 قاب - قاششیق ساتان دا بو خبری
 ائشیدن کیمین بوتون قاب - قاجاغین
 چالیپ داشلارا سیندیریر... قاب -
 قاششیغین سینماق سسینه هاممی
 ییغیشیر کندین اورتاسینا... گؤرولله
 بالام بئله اولمویاجاخ! ۲۴ ایش - گوج
 دایاندی هر یترده... هاممی دونیادان
 ال چکدی... نئیلیه ک، نئیلیه ک؟

کئچل حسن ناغیلی

توپلایان: زکیه ذوالفقاری

قایناق شخص:

رحمتلیک آنام اشرف علی حسینی شرف آباد دوغوم: ۱۳۸۵ - ۱۳۰۵ ورزقان،
شرف آباد کندی، ساوادسیز

آچیقلاما:

اورتا دوغودا، اؤزلیکله ده تورک دیللی اؤلکه لرده شفاهی خالق ادبیاتیندا
اوشاق ادبیاتینین اؤزل یثری واردیر. آنالارین اوشاقلارینا سؤیله دیکلری
بو ناغیلار شفاهی شکلیندن یازیا کؤچورولسه بیزیم اوشاق ادبیاتیمیز داها
زنگین و داها گوجلوشکیلده اؤزونو گؤستره بیلر.
فولکلوریک اوشاق ناغیلاریمیزدا بعضی کاراکترلرین اؤزلینه مخصوص
اولان یئرلری واردیر.

اونلاردان بیر ایسه «کئچل حسن» کاراکتری دیر. بو کئچل حسن بوتون
ناغیلاردا اؤز آناسی یلا یاشییان بیر سؤیملی اوغلان دیر. اوشاقلارا وئرلن
بوتون نصیحتلر بو شخصیتین اوزرینده دوغورلور.

قدیم زامانلار گئجه لر آنالار اوشاقلارینی دؤوره لرینه ییغیب بو خیالی
شخصیتدن گؤزل حکایه لر دئییب، اوست اورتولو اونلاری نصیحت
اؤلدردیلر. اوشاقلار ایسه کئچل حسنی اؤزلینه اولگو گؤتوروب ناغیلدا
دئیلن یاخجی ایشلرینی منیمسه ییب، پیس ایشلریندن اوزاق دوراردیلار.
منجه مئدیانیین و یاینیچلیق صنعتی نین گلیشیدگی بو چاغدا بوناغیلار
آرتیق شفاهی فورمادان یازیلی ادبیاتا کؤچورولمه لی دیر. بئله لیکله ده بیزیم

مَلْتِمِزِين باشقا ملّتلره گۆره اوشاق
ادبىياتىندا نه قدر زنگين اولدوغوموز
اورتاي چىخار.

تأسفله ايندى نه اوشاق
باغچالاريندا، نه ده راديو-تلويوندا
بوناغىل لار دئيلىمير. بئله بير
دورومدا بوناغىل لارى يازيب، ياييب،
اوشاقلاريمىزا اؤيرتمك دئمهلى بيزيم
گۆره ويميزدير.

ايندى دئديگيم ناغىل ريتملى بير
حكايه دير كى، اوشاق سئوه -
سئوه قولاق آسيب، اؤزونو كئچل
حسنين يئرینه قويوب جانلانديرار.

«كئچل حسن» ناغىلى

يىرى واريدى، يىرى يوخودو،
آلاهدان سونرا كيمسه يوخودو.
بير اوغلان واريدى آدى كئچل
حسن ايدى .

بير گون حسنين آناسى خمير ائلر
چۆرك بيشيرسين. هر نئير تندر
آلشيب يانماز. حسن دئير: «آنا
قوى گئديم تىكان گتيريم تندر
يانسين». حسن گئديب چۆلدن بير
قوجاق تىكان ييغيب قاچا - قاچا
گتيريب دئير: «آنا تنديرى يانديرما،
تىكان گتيريم».

آناسى تىكانلارنان تنديرى يانديرىب
چۆركلى بيشيرر، قوير تنديرين

قيراغينا. حسن دئير: «اويانا قاچيم،
بويانا قاچيم، بو ايبكلى گوتوروم
قاچيم».

چۆركلىرى گوتورور قاچار آز
گئدر، چوخ گئدر، دره تپه دوز
گئدر، يئتيشر بير يئره. گورر بير
چوبان قويونون سودون ساغيب
بير كاسيا چۆرك عوضينه قيغ
تؤكمك ايسته بير. حسن سسله ير:
«آي چوبان، قيغ تؤكمه، ايبك
گتير م!»

چۆركلى سوده دوغرويوب يئرلر.
ياتماق واختى يئتيشه نده، حسن
دئير: «من بير آفتافا گوتوروم
گليم!» چىخار اتشيه. دئير: «اويانا
قاچيم، بويانا قاچيم بو قويونو
گوتوروم قاچيم». قويونو گوتورر
قاچار .

آز گئدر، اوز گئدر، دره تپه دوز
گئدر، يئتيشر بير كنده گورر او
كنده تويدور. شادلىق ائديرلر،
گلين گتيريرلر، گلنين قاباقيندا
قويون اولمايغينا گۆره پيشيك
كسيرلر. حسن دئير: «پيشيك
كسمه يين، قويون گتيريم».

اونلار ال ساخلارلار. سونرا قويونو
كسيب يئييب، ايچيب، شادلىق
ائدرلر.

يئنه ياتماق واختى گلنده، حسن

دئیر: «من بیر آفتافا گۆتوروم.»
چیخار دئیر: «اویانا قاجیم، بویانا
قاجیم، بو گلینی گۆتوروم قاجیم.»
گلینی گۆتورور قاجار.

گلینی گۆتورور گئدر یئتیشر
بئنه بیر کنده گۆرر گینه تیدو.
آشقلار ساز چالیب اوخوویوللار،
شادلیق ائدیرلر. آما بو تویون
گلینی یوخدو. حسن دئیر: «توی
ائله مه یین گلین گتیریم!»

گلینی آپاریب وئرر بی ایله ائولنرلر.
چالیب - اوینایب، سئوینب، شادلیق
اؤدرک یئیب، ایچیب، تویو باشا
آپارارلار.

یاتماق واختی حسن آفتافا باهانا سینا
ائشیگه چیخب دئیر: «اویانا قاجیم،
بویانا قاجیم، آشیغین سازینی
گۆتوروم قاجیم.» سازی گۆتوروب
گئدر اوتورار داغین باشیندا سازی
الینه آلیب، چالیب بئله دئیر:

تیکانی وئردیم ابه یی آلدیم،

سازیم دینقیل دینقیل...

ابه یی وئردیم قویونو آلدیم،

سازیم دینقیل دینقیل...

قویونو وئردیم گلینی آلدیم،

سازیم دینقیل دینقیل...

گلینی وئردیم بیر ساز آلدیم،

سازیم دینقیل دینقیل...

زیرک

يازار: اولدوز صادق

آنام زیرگی قیزیل گول مریاسینا قاتیپ دئدی: «اعصاب اوچون ده یاخشیدی، گلین هر بیریزه بیرتیکه وئریم، گؤرون نه گؤررسین!»
 یئنه زیرکدن دارتدی، ایکی شوشه یه دولدوروب بیرسینی منه، بیرسینی قارداشیما وئریپ، دئدی: «آپارین ائولرینیزه سماوریزین یانینا قویون هر سحر بیرقاشیق زیرکدن بیر پیلا قیزیل گول مریاسینا قاتیپ، یئنین.»
 قیزیم اوتاقدان چیخیپ قاچا - قاچا مطبخه ساری گلیب دئدی: «نه گؤزل قوخولار گلیر بؤیوک آنا!»

آنام ماراقلایمیزه سنگهیی چؤرک قاینندان گؤتوروب اونا قیزیل گول مریاسی یلا زیرگی یاخیب قیزیمین آغزینا قویوب دئدی: «یئ، دردین آلیم!»

پیلله لرده اوتورموشوق، من و قارداشییم. بؤیوک آنام زیرک ایله قیزیل گول مریاسینی اوزو یاپدیغی چؤرگه یاخیب هر بیریمیزه بیر بؤیوک «شاه بلله سی» وئریپ، دئیر: «یئنین دردیز جانیم! یئنین جانیزاقوه اولسون!»
 بیزده گؤز آلتی بیر-بیریمیزه یاخیب میرتیلدانا - میرتیلدانا تیکه لریمیزدن بیر آرز یئی بییر آزینی یاواشجا پیلله آلتیندا گیزله دیریک.

دونن قارداشییم یئنه دالانا عاید اولان سؤزلر قولاغیما پیچیلدا بیردی. آخشاما یاخین منیم الیمدن یاپیشیب دالانا ساری سوروتله دی، من باغیریب: «یوخ، یوخ! من قورخورام، گلیمرم» دئدیم. قارداشییم حیرص ایله قولومو

بوراخیب «قورخاق! قورخاق!»
 دئبه - دئبه کوچه قاپیسینا ساری،
 قوشو اوشاقلاری یلا آشیق - آشیق
 اویناماغا گتدی.

من کوچه یه چیخمازدیم، آتام
 هرایکیمیزه ده یاساقلامیشدی، آمما
 قارداشیم قولاق آسمازدی. تک
 قالب، حیط ده بیتن سارماشیقلارلا
 اؤزومه سیرغا، بویون باغی،
 قول باغی، دوزلندیم.

آنام یئمگه چاغیردیغیندا ائوه
 ساری قاچدیم، هله قارداشیم
 کلمه میشدی، اوره ییم دؤیونوردو،
 بیردن گلیب منی سایماسا
 نئجه؟ اوندا هرگون تک باشیما
 قالاچاقدیم.

هرگون دالاندان باخچایا کئچرکن
 قارداشیم منی چوخ قورخودوردو،
 عجیبه حیوانلاردان سؤز آچاردی
 بیرده جینلردن دئیردی «دالان
 دولودو جین ایل، سنین گؤزونه
 گؤرونمور، آمما آیاغی نین آلتیندا
 دولانیملار» دئیردی. آند ایچیردی
 اونلاری قووالا - قاچدی اوینارکن
 گؤروبدو.

من دالاندان هنج بیرزمان تک باشیما
 کئچه نمزدیم.

قاپی آچیلدی قارداشیم اوزو
 پورتموش، ال - آیاغی توپراقلی،

دهلیزه گیردی. آنام بیر باغیردی:
 «قاچ تزلیکجه ال - اوزونو یو،
 درد توتاسان ایندی آتان یئتیشر
 سنینکینی سنه وئر!»

بیردن بؤیوک آنام اؤز اوتاغیندان
 چیخب تسبیح الینده، قاشلارینی
 بیر - بیرینه دویونله ییب آناما ساری
 دئدی: «قیز آغزینی یوم بسدی!
 مین دفعه دئیشم بوسؤزلردن
 آغزینا گتیرمه آخی، بسسن...»

دهلیز قاپیسی آچیلدی آتام ایچریه
 گلدی. بؤیوک آنام «بسم الله
 الرحمن الرحیم» دئییب آتام ساری
 یؤنه لدی: «خوش گلدین بالام،
 یورولمیه سن.»

آنامی گؤردوم پکر حالدا آتام
 سالام وئریب مطبخه ساری گتدی.
 بلله لریمیزی بیر یانلیق ائتدیک،
 گؤز - گؤز ائله ییب بؤیوک آنا
 ائوه ساری کئچه نده ییز دالانا
 ساری قاچدیق. قارداشیم یاواشجا
 ساغ الده کی ایکینجی قاپینی
 آچدی. بارماق اوجوندا ایچریه
 ساری گئدرک اشاره ائله دی منده
 ایچریه کئچم.

دون گئجه یاتاغیما گیررکن
 قارداشیم صاباح اونونلا گله جه ییمی
 سؤیله دیم.

بؤیوک آنانین جهازینا عاید

اولان یاخدانی نین قاپی سینی
یاواشجا آچدی، دئدی: «قورخما،
قورخماها... بیردن سیچان-زاد
آیاغی نین آلتیندان قاچسا!»
من دیش لریمی قیجیردا - قیجیردا،
جانیمین اتلری جیجیشه - جیجیشه
یاخدان دان اوزاق دوروب اونا
ساری بویاندیدیم. خیرداجا اتی
بالاسیچانلار تسبیح تکیان-یانا
دوزولموشدولر. «دئیسه سن آنالاری
یانلاریندا یوخدو، ایسته سن بیرنین
قویروغوندان یاپیشیم؟» دئدی
قارداشیم.

«یوخ-یوخ هاسن آلاه ایرگنملی دیر لر»
دئدیم، بورنوموبوز دوم. یاخدانین آلتیندان
بیر سس گلدی، من دیسگینیب اوجادان
باغیریب بایرا قاقماق ایسته دیم،
قارداشیم اشاره بارماغین آغزینا قویدو:
«یاواش اول! هامینی بورا تۆکه جکسن،
ایندی آتا ائشیدر، بیر گل ایچرییه
گؤروم» چیین لریمدن یاپیشیب ایچرییه
ساری ایتله دی.

«گوردون نئجه کتابلاری چئینه ییبلر...
بیر آتابیلسه بدی؟» دئدی.

«ایواه منجه آتایا دئیک» دئدیم.
«یوخ قولاقلاریمیزدان یاپیشار دووارا
آسلار بیلاهی!»

بیردن کوچه یه آچیلان قاپی
گوپولتویلا چالیندی. قارداشیم

اوتاق دان چیخیب قاپی یا ساری
قاچدی. من ده تئزلیکجه اوتاق دان
چیخیب دالان آغزیندا دایاندیم. امنیه
لر تۆکولوب یخدانی، کتابلاری،
همده بالاجا سیچانلاری، بیرده
آتامین بیلکلرینه بیلکجه (دستبند)
ویریب آپاردیلار.

اوتاغین قاپیسی دوورا دایانمیشدی.
سیچانلارین آناسی هؤوشنه لی
اوتاق دان دالانا، دالاندان اوتاغا
قاچیردی. دئیسه سن هردن جینلر
ایله دردلشیب اوشاقلاریندان
سوروشوردو.

تنبل احمد

توپلایان: ملکه نعلبندی

قایناق شخص:

اسداله نعلبندی (دوغوم ایلی: ۱۲۷۹، دوغوم یئری: اهر)
(ناغیل اهر آغیزی ایله یازیلیمیشدیر.)

بیری واریدی، بیری یوخیدی. آلاهدان سووای هئچکس یو خودی.
بیر کیشی واریدی اوچ قیزینان یاشییردی. قیزلارین ننه لری چو خدانیدی
اؤلموشدی. بیر گون کیشی اولندی، اؤوئی ننه اوه (اوه) گتیردی. بیر
نئچه آی یاخچی دینمز - سؤلمز زندگانلیق ائلدیله. بیر گون ننه لیغین اؤز
اوشاغی دونیا یه گلدی. ننه لیح قیزلاری اذیت ائلمه یه باشلادی. بیر گئجه
ده کیشی یه دئدی:

- آی کیشی من زارا - آمانا گلدیم. بو قیزلاری آپار آز دیر. یوخسا من بو
اوده قالما رام.

کیشی بیر آز نایراحات اولدی. سورا دئدی:

- آرواد بیر آز فتیر پیشیر یولوموزا.

دده گلیب قیزلارینا دئدی:

- قیزلاریم گلین سیزی خالاز اۆینه آپاریم.

قیزلار سئوینجک حاضیرلاشیب یولا دوشدولر. آز گئندیلر، چوخ گئندیلر بیر مئشیه یئیشدیلر.

یورولموشدولار. دده لری دئدی: - قیزلاریم سیز یوردا بیر آز دینجلین

من گئدیم اودون یاریم، گتیریم سیزه اود قالیم (قالایم) تا قیزیشاسیز.

قیزیلاردئدیلر:

- یاخشی، گئت.

دده قیزلاری مئشه ده بوراخیب گئندی. گئدیپ بیر توخماغی

آغاشدان آسالادی، یئل اسدیکنن توخماق کی سسلنیردی، قیزیلار

دئیردیلر بس دده لری اودون یاریر. زامان گئشیدی قاش قارالدی، گون

باتدی. قیزلارسس گلن طرفه گئدیپ گوردولر توخماق آغاچا

دیدیککن سس سالیر، بولاردا دئیرلر بس دده لری اودون یاریر.

ملول - موشکول قیدیب اوتوردولار یئرلرینده. بیر آز آغلاشدیلار.

سورا کیچیک باجی دئدی:

- آغلاماقدان نه چیخار؟ آلاسه کریمدی. گلین خورجونو آچیب

اوتفیرلردن بیر آزییه ک، هله گورک صاباچا نه چیخیر.

باجیلار فیردن یئدیلر، باشلارین

یئر قویوب یوخویا گئندیلر. سحر قوشلارین سسیندن یوخودان

آییلدیلار. چیخیب مئشه ده گرمیه باشلادیلار. ناهار چاغی آجمیشدیلار.

بویوک باجی دئدی:

- گلین مرجلشک هر کیم اودوزسا گئدیپ یئمک تاپسین. باجیلار قبول

ائلدیلر.

مرجی کیچیک باجی اودوزدی، ناچار یئمک تاپماق اوچون

گئدیپ مئشه ده گرمه یه باشلادی. گزه - گزه بیر دیک یئر

یئیشدی. اوتوروب توپراقلاری ائشیدی. یئردن بیر-ایکی نوخود -

کیشمیش چیخدی. قیز سئوینجک توپراقلاری قیراغا چکیب، بیر

اتک نوخود - کیشمیش ییغیب باجیلارینین یانینا گلدی. یئیب -

ایچیب یاتدیلار. صاباچی گوندن باجیلاردان هر گون بیر گئدیپ

همینکی یئیری قازیب نوخود - کیشمیش ییغیب گتیریدی. بیر گون

شاهین طؤوله سینده باش مهتر آتلاری یوخلاماغا گلمیشدی،

گوردو آتلار آریخلا ییلار، غضبلیب مهتردن علتین سوروشدی.

مهتر دئدی:

- من هر گون هامان معین نوخود - کیشمیشی آتلارین آخیرینا

تۆكۈرم، ھىچ نەن خېرىم يۈخدى.
مەھر باشى دئدى: - صاباخ گرك
كئشېك چكە سىز تا اوغرونو
تا پاسىز.

صاباحىسى گون، مەھرلېن بېرى
طۇولەدە بېر بوجاقدا گىزلىب
گوددى. بېر دە گۇردى ابكى ال
گلدې، باشلادى نوخود - كىشمىشى
آخىردان يىغماغا. ال آتېب قىزىن
بىلگىندن توتدى. قىزى گۇتوروب
آپاردى شاھىن خەمتىنە دئدى:

- شاھ ساغ اولسون، سىزىن آتلارىزىن
خىرجىن اوغورلايان بو بالاجا قىز دېر.
اونا گۇرە آتلاز آجىندان آرىخلايلار.
نە امر ائلىرسىز بويورون!
شاھ قىزدان سوروشدى:

- قىزىم سەن كىمسەن؟ بو ولايتدە نە
ائلىرسەن؟

قىز باشىنا گىللىرى بېر بە بېر شاھا
دئدى. شاھ نۇكرىنى يوللادى، او
بېرى باجىلارى دا گىتېرتدى. شاھ
بو اوچ باجىنى بئلە آوارا - سەرگردان
گۇرندە اورەيى رحمە گلىب
دئدى:

- آى بۇيوك قىز، سەننىن لاپ
بۇيوك آرزىن نە دى؟
قىز دئدى:

- شاھ ساغ اولسون مەن آرزى
ائلىسىرم وزىرىن اوغولنا ارە گندم.

شاھ اورتامجىلباجىدان سوروشدى:
- سەننىن آرزىن ندى؟
قىز دئدى:

- شاھ ساغ اولسون مەن آرزى
ائلىسىرم و كىلىن اوغولنا ارە گندم.
شاھ كىچىك قىزدان سوروشدى:

- سەننىن آرزىن ندى؟
قىز دئدى: اگر شاھ مەنىم حامام
يىرمى گۇتوروب مەنى حاماما آپارسا
مەن دە شاھا ارە گندجەيم.

شاھ آجىقلاندى. بۇيوك باجىنى
وزىرىن اوغولنا، اورتامجىل باجىنى
وكىلىن اوغولنا وئردى. سورا امر
ائەلدې بالاجا قىزى دلى قاتىرىن
قويروغونا باغلىيب اۇلدورسونلر. شاھ
قىزى تاپشېردى نۇكرلېندىن بېرىنە
كى، اونو آپارىب اۇلدورسون.
نۇكرىن اورەيىندىن گەلمەدى قىزى
اۇلدورسون. شاھدان گىزلىن قىزى
شەھردن چۇلە سالدى. قىز باش
آلىب گئتىدى - گئتىدى تا بېر بالاجا
قاپى گۇردو، قاپىنى دۇيدو، قاپىنى
دالىندان بېر قارى آرواد سوروشدى:
- كىمسەن؟

قىز دئدى:
- آللەھ قوناغىيام.
قارى دئدى:

- آلالاھا دا قوربان اولوم، قوناغىنا دا،
گل اىچرى!

قىز، اۋە گئىچىب سالام وئىرىپ،
اېلىشىدى. او طرف بو طرفە گۆز
دولاندىردى، گۆردى بىر بوغو
بورما اوغلان اوتوروب اوين
يوخارى باشىندا. اوين هر ايشىنى
دە قارى آروادمىن زىمتىن اۋزو
گۆرۈر. قىز اۋز-اۋزۇنە دئدى:-

بىلرم سەنە ئىتىرم!
آلاھ وئىرنىن ئىدىلر-ايشىدىلر سونرا
دوروب ياتدىلار. سحر اولدو، قىز
قارى نەنى بىر طرفە چكىب دئدى:
- آى نەنە بىو ايبىدى (ايگىدى)
بوجور تىبل-بىار بۇيودوبسن؟ اگر
مونون (بونون) اختيارىنى منىم الیمە
وئىرسن بىلرم نىنىم.

قارى نەنە دئدى:
- ساغ اول قىزىم، اۋزوم دە اونون الىندن
زارا گلمىشم. اختيارى سەندە!

اوغلاننىن آدى احمد ايدى. احمد
آناسىنا دئدى:

- نەنە مەنە چۆرچ (چۆرك) گتير
آجمىشام.
قىز دئدى:

- احمد ايشلمەسن چۆرچ يوخدى.
گرگ گتيدىب پول قازانىب اۋە
گتيرەسن، يوخسا يىمەك (يىمەك)
گۆرمىيە جكسن.

احمد اىستر-اىستىم اۋدن چىخىب
گتتى، شەرىن بىر گوشە سىندە

دوردو. بىر كىشى اونا يوخونلاشيب
دئدى:

- جوان، ايشلمەك (ايشلمەك)
باشاراسان؟
احمد دئدى:

- هر نە ايش اولسا گۆررم.
كىشى احمدى آپاردى آخشاماجان
ايشلتدى، آخشام موزدونو وئىرىپ
دئدى:

- احمد، صاباح دا گل ايشلە.
احمد دئدى: باش اوستە!
اولرىنە طرف يولا دوشدى، يىتتىشيب
قاپىنى دۋىدى. قىز سوروشدى:

- كىمسن؟
احمد دئدى:
- منم، احمد!
قىز دئدى:

- اگر پول قازانىسان قاپىنى
جىريغىندان گۆرست اونان سونرا
قويوم اۋە گلەسن.

احمد پولو گۆرستىدى، قىز قاپىنى
آشدى. احمد كىچىدى اۋە. قىز اونا
يىمەك گتيرىپ دئدى:

- بركاننا (بارك الله) احمد، ايندى
اولدى.

صاباح گتتە احمد اربابىن يانينا گتيدىب
آخشاماجان ايشلدى، موزدون آليب
قىز اوئردى. گونلر گتتى.
بىر گون ارباب احمدە دئدى:

- احمد، بیر اوزاق سفره گئدیرم، اگر آنان اجازه وئرسه، سن ده منن گل گئدک.

احمد ائولرینه گئدیپ آناسی و قیزدان اجازه آلاندان سونرا بیر کروانان یولا دوشدولر. آز گئتدیلر، چوخ گئتدیلر، بیر قویونون باشینا یئیشدیلر. قاتیرلار آداملاردان دا چوخ سوسوز ایدیلر، آما هئچ کیم جرأت ائله میردی قویویا توشوب کروانی سیراب ائلییه، چون هر کیم بو قویویا توشموشدی داها ساغ چیخمامیشدی. کروان باشی سوروشدی:

- هر کیم بو قویویا توشوب، کروانی سیراب ائلییه بیلسه، عوضینده اونا چوخلو پول وئررم. هئچ کیم سسلنمهدی. تنبل احمد دئدی:

- من قبول ائلیرم. اگر قویودان دیری چیخسام منیم موزدومو اویمیزه گؤندر سیز.

کروان باشی قبول ائله دی. تنبل احمد کندیری بئلینه باغلایب قویویا دوشدی. لازیم اولان قدر سو یوخاریا یوللایب کروانی سیراب ائله دی، اوزو ده دویونجا سواشیدی. باخیب گؤردو اوردا بیر بالاجا قاپی وار، قاپینی آشدی گؤردو ایچریده

بیر دئو اوتوروب، اوست دوداغی گؤیو سوپورور، آت دوداغی یئری سوپورور. قباغینا بیر تشت سو قویوب ایچینه بیر قورباغا وار. دئو قورباغینان اوینور، احمد اوزونو ایتیرمه ییب دئدی:
- دابی سلام علیکم.

دئو دئدی:

- علیکم السلام، آدین ندی؟
احمد دئدی: آدیم احمددی.
دئو سوروشدی:

- دونیادا نمه یاخشی اولار؟
احمد دئدی:

- کؤنول سئون گؤیچی (گؤیچک) اولار.

دئو دئدی:

- بارک الله احمد! سن یاخشی جواب وئردین، من سنی بوراخارام گئدسن. گئتمه میشدن قاباق گئت باغدا قریبه ناررار (نارلار) وار بیر سبد بیغ سووقت آپار.

احمد باخچیا گوردی، گؤردو آغاشلار مئوه دن باش یئره قویولار. بیر سبد نار بیغیب، دئونن خداحافظ - لشیب، قویونون تکیندن یوخاریا ساری سسلندی:

- چکین گلدی!

کاروان احمدی قویودان چکیب گؤردولر احمد ساغ - سالامات

الینده بیر سبدله ائشیه چیخدی. چوخ تعجب ائله دیلر. احمد پوللاری کروان باشی دان آلیب نارلارنان اولرینه گؤندریب، اوزو کروانلا یولا توشدی. قاصد نئچه گوندن سونرا گلیب چاتدی احمد گیلین قاپیسینا، سبدی، پولی وئریب دئدی: - بولاری احمد یوللادی.

گنجه اولاندا قیز نارین بیرینی گتیردی کسدی تا قاری ننه یئسین. ناری کسندده گوردو نارین دنه لری لعل - جواهر دندی. یاواججا گیزلیدیب، قاری ننه یه هئچ سؤز دئمه دی.

صاباح اولدی. قیز شهرین بازارینا گئدیب نارین بیر تک دنه سینی زرگره گؤرستدی. زرگر بونو یاخچی پول آلیب دئدی: - اگر بوننان گینه اولسا گتیر منه سات.

قیز نارین دنه لرین یاواش - یاواش ساتیب قاری ننه نین اوینین یانیندا بیر گؤزل قصر سالدیردی کی شاهین دا بئله بیر قصری یوخودو. بیر نئچه نؤکر توتدو. اوزونه، قاری ننه یه الوان پالتارلار آلیب ناز - نعمتده یاشییردیلار. گون او گون اولدو کی ارباب احمدده دئدی:

- احمد حاضیرلاش اویمیزه طرف گئدک.

احمد بازاردان بیر آزدنوه ساققیز، بیر آزدن پارچا قورباغیا آلدی. جیینه قویوب کاروانلان یولا دوشدو. بیر نئچه منزل یول گلدیلر. گینه ده قویونون باشینا چاتدیلار. هامی یورقون، سوسوز ایدی. کاروانباشی هر کسه دئدی، «دوش قویویا سو وئر ایچ» هئچکس قبول ائلمه دی.

گینه احمد دئدی:

- یاخچی پول وئرسز من دوشرم. قبول ائله دیلر. احمد قویویا توشدو. کاروانی سیراب ائله دی. اوزو ده سوا ایشدی. سورا قاپینی آچیب دنوه سلام وئریب آلدیغی سووقتلری وئردی. دنو سوروشدو: - احمد بوندی؟

احمد دئدی:

- بو، ساققیزی سنه گتیرمیشم. دنو ساققیزی آغیزینا سالدی، چوخ خوشونا گلدی. پارچالاری سوروشدو. احمد دئدی: - بولاری دا سئوگیلینه گتیرمیشم، اوزونه پالتار تیحسین. دنو چوخ سؤووندی. دئدی: - احمد گینه ده باغا گئت، هر نه قدر میوه ایسته سن ییغ آپار.

احمد میوه لردن بیر سبده
دولدوروب، بیر آز دا جیلرینه
ییغدی. دئودن خدا حافظ لشیب
قویودان یوخاری سسلندی:
- منی چکین ائشیه.

کاروان احمدی چکدی، گوردولر
کینه احمد ساغ - سالامادی. بیر
قدر میوه یین چیخدی. کینه چوخ
تعجب ائله دیلر. آما احمد هئچ
سؤز دانیشمادی. یولا دوشدولر.
آز گلدیلر، چوخ گلدیلر، شهره
یئتیشدیلر. احمد قاپیلارینا طرف
یولا دوشدی، هر نه قدر
آختاردی ائولرین تاپمادی. حیران
- سرگردان دولانیردی. قیز کلاه
فرنگیدن باخیردی، گوردی احمد
آوارا دولانیر، اولرین تانیمیر. نوکر
یوللادی احمدی قصره گتیردیلر.
شاهانه پالتار گئیدیردیلر. قاری
ننه یین یانینا گتیردیلر. قاری ننه
احمدی باغرینا باسدی، قیزدان
قدر دانلیخ (قدر دانلیق) ائله دی. قیز
دئدی:

- احمد دئ گوروم اوناراردان
(نارلاردان) کینه گتیریبسن؟
احمد دئدی:

- بلی گتیرمیشم! سبده خانیم
وئردی.

خانیم بو قصرده احمدی چوخ

عزیزلییب، اولدوقچا دا قاری ننه یه
خاطر - حورمت ائلیردی.
گونلرین بیر گونو، شاه، وزیر،
وکیل یولداشلارینان سیاحته
چیخمیشدی لار. بو قصرین قاباغینا
یئتیشنده شاه دئدی:

- وزیر بو قصر کیمین قصری اول
بیلر، من کی شاهام بو عظمتده
قصریم یوخدو.
وزیر دئدی:

- شاه ساغ اولسون، بو قصر بیر
جوان قیزین قصریدی کی ننه سی،
قارداشی احمدینن زندگانلیخ
ائلیلر.
شاه دئدی:

- اجازه آلیب قصره داخیل
اولمالیسیق.
دق الباب ائله دیلر، قیز کلاه فرنگیدن
باخیردی، نوکرلره دستور وئردی
قاپینی آچدی لار. قوناقلار قصره
گلدیلر. قیز بونلارین قاباغینا شاهانه
چیخدی. چوخ دانیشانان سونرا،
شاه بیر گویولدن مین گویوله
قیزا ویریلدی (وورولدو). اوزونو
وزیره توتوب اوره یینین سؤزونو
اونادئدی. وزیر مصلحت گوردو
صباح ائلچی یوللا سینلار.
قیز، شاهی اول باخیشانانیمیشدی.
سفارش یوللادی:

- اگر شاه منیم حمام یثیری
گوتوره منی حماما آپارا، من شاها
گنڊرم.

شاه دئدی:

- آی وزیر، وکیل تدبیر تۆکون من
نه ائله مه لیم.

وزیر دئدی:

- شاه ساغ اولسون! بوردا سنی
دیشیخ (دگیشیک) پالتاردا کیم
تانیا جاج، قبول ائله.

شاه قیزین حمام یثینی گوتوروب
حماما آپاردی. گۆزله دی، قیز
حمامنان چیخسین اونى اوینه
آپار سین.

قیز دئدی:

- شاه ساغ اولسون کی، منیم
شرطیمی قبول ائتدی، من ده سنه
گلرم. بونودا بیل کی من هامان
بالاجا قیزام، سن دستور وئردین
منی دلکی قاتیرین قویروغونا باغلیب
اؤلدورسونلر.

آغ آت ناغیلی

قلمه آلان: آیلین اولفت - ۱۲ یاشیندا - تبریز

سؤیله یین: خانیم دؤکتور امیرقاسمی - ۱۳۲۰ تبریزدن

قاینایق شخص:

عاتیکه خانیم - ۱۳۳۰ ایللرینده نقل ائتمیش - تبریزده یاشاییرمیش

آچیقلاما:

۹۲- نجی ایلی نفورردین آیی نین ۲۳- جو گونو اوشاقلار اوچون قورولان شنلیکده بؤیوک عالیم، حؤرمتملی اوستاد خانیم دؤکتور مینو امیرقاسمی- نین ده حضورو وار ایدی. اوگون خانیم دؤکتورون اورادا اولان اوشاقلار اوچون گؤزل دانیشیقلاری اولدو. اوسطوره حاققیندا دانیشیب، سونوندا اؤز اوشاقلیق خاطیره لریندن سؤز آچدیلا، اوشاقلیق چاغلاریندا اونلارین ائوینده ایشله یین بیر خانیم دان سؤز گئتدی. او خانیمین آدی «عاتیکه» خانیم ایدی. عاتیکه خانیمین اوشاقلار شیرین - شیرین ناغیل لار سؤیله مه سیندن دانیشدیلا. بیز ده خانیم دؤکتور امیرقاسمی دن خواهش ائله دیک او ناغیل لاردان بیرینی گؤزل سسلری ایله بیزلره سؤیله سینلر. خانیم دؤکتور «آغ آت» ناغیلینی بیزه سؤیله دیلر. من ده اوناغیلدان یادیمدا قالانی سیز حؤرمتملی اوخوجولار اوچون قلمه گتیردیم. بو ناغیلی عاتیکه خانیمین روحونا و اوستادیمیز مینو خانیم امیرقاسمی یه تقدیم ائدیرم.

«آغ آت»

گونلرین بیر گونونده؛
شاه عاباسین دوربونونده
شاه عاباس جنت مکان؛
تره زییه ووردو بیر تکان
ینددی قوز بیر گیرده کان؛
بوخون گلیر یات
بیر نعلیکی نابات؛
آل محمدین گول جمالینا
بیر صلوات....

گؤزل بیر قصرین ایچینده بیر
پادشاه یاشایردی. بو پادشاهین
گؤزل، گؤیچک بیر قیزی
واریدی.

بو قیزین تکجه آرزسی دنیانی
دولانماق ایدی. آما آتاسی
اونون قصردن ائشیگه چیخماسینا
ایزین وئرمیردی. قیز آتاسی نین
بو ایشیندن چوخ اوزگون ایدی.

بیر گئجه یوخودان اویانیب، اؤز
پالتارلارینی سویونوب، اینینه
اوغان پالتاری گئیپ، آغ آتینی
حاضر لاییب، دنیانی دولانماق
اوجون یولا دوشدو. گئتدی -
گئتدی بیر اؤلکه یه یئتیشدی.
پادشاهین قیزی، اوغان پالتاری
ایله او اؤلکه نین پادشاهی نین
قصرینه گئدیپ ایذن ایسته دی
او گئجه نی اوردا قالسین. پادشاه
قبول ائتدی. گئجه، سوفره
باشیندا پادشاهین اوغلو بو تازا
قوناقدان شکه دوشدو، و اونون
اوغان اولدوغونا شوبهه لیب،
آناسینا دئدی:
-آی آنا! قولوندا بیلر زیک یئری،
بارماغیندا اوزوک یئری، یاندریر
یاخیر بوقوناق منی...

آناسی دئدی:

-اوغلاندى بو قوناق.

آمما قوناغیمیزین اوغلان
یوخسا قیز اولدوغونو بیلیمک
ایسترسن سه، اونو آلیش-
وئریش اوچون بازارا گؤتور.
میر-مینجیغا ساری گئدرسه،
بیل قیزدیر، یوخسا قیلینج-
قالخانا ساری گئدرسه بیل کی
اوغلاندى! قیزین آغ آتی بو
سؤزلری ائشیدن کیمی خبری
قیزا یئتیریب، دئدی: سنی بازارا
آپاراندا میر-مینجیغا ساری
گتتمه، قیلینجا دوغرو گئت.
قیزدا آغ آتین سؤزلرینه قولاق
آسیب، بازاردا قیلینجلارا ساری
گئدر. اوگون آخشام اوغلان اولوب
بیتنلری آناسینا دانیشار. آناسی دئیر:
گۆردون قوناغیمیز اوغلاندى، یئنه شام
باشیندا اوغلان بو قیزین گۆزلرینه
اولان سوزگون باخیشلارا باخیب
آناسینا دئیر:

-قولوندا بیلرزیك یئری،
بارماغیندا اوزوک یئری، آی آنا،
یاندیریر یاخیر بو قوناق منی...
آناسی دئیر:

-اینانمیرسان سا بو گنجه بو قوناغین
دؤشگی نین آلتینا قیزیل گول
سپ! صاباح گوللر سولارسا،

بیلکی بو قوناق قیزدیر، سولمازسا
اوغلان دیر.

یئنه آت بو سؤزو ائشیدیب
قیزا چاتدیرار، آت دئیر: سحر
تئزدن آیلدیقه، من نفسیمله بو
گوللری تازالاندیرارام.
صاباح آغ آت دئدی کی
ائله دی و گوللر هئچ سولمامیش
کیمی گۆروندو. اوغلانین آناسی
دئدی: گۆردون قوناق اوغلاندى!
بیر نئچه دؤنه آنا-بالا، قیزی
سیناماق ایسته دیلر و هر سفرینده
آغ آت قیزی خبردار ائدیب
اوغلانین اوخو داشا دیدی.

بیر گون قیز سحر تئزدن
دوروب پادشاها دئدی: من داها
گتتمه لی یم، دولاناغیم چوخ
یئرلر وار. سونرا آغ آتینا مینیب
یولا دوشدو. گتدی... گتدی...
گتدی، بیرچؤلون اورتاسینا
یئتیشدی. آغ آت دایانیب، قیزدان
یئرله ائتمه سینى ایسته دی. سونرا
دا یئرله یاتیب، قیزا دئدی: بورا
منیم یولومون سونودور. آنجاق
سندن بیرجه ایسته ییم اولاجاق.
من اؤلدویومده سومو کلریم بیر-
بیریندن آیریلاجاق، اوندان سن
وارگوجون ایله سومو کلریمی بیر
به بیر هر یانا تولازلان...

آغ آت بونلاری دئییب سون نفسینی
 آلیب، اؤلدو. قیز چوخ کدرله نیب،
 آغلایاراق قولونون وارگوجو ایله،
 آتین سوموکلرینی هر یانا آتماغا
 باشلادی. سوموکلری آتدیقجا
 سوموکلر دوشن یئر بیر گؤزل شهره
 چؤریلیردی. قیز هر یانندان باش
 قالدیران بو شهرین ملکه سی اولوب
 قوناقلانیدیغی پادیشاهین اوغلو ایله
 ائوله نیب، اونونلا شیرین بیر حیاتا
 باشلادیلار.
 گۆیدن اوچ آلما دوشدو، بیر
 سنین، بیر اونیون، بیر ده ناغیل
 دئیینه نین!

دانشیق

احمد فرهمندی
هیکل تراش کلثوم احمدی

گنج صنعتکار هیکل تراش کلثوم احمدی ایله دانشیق

دانشیقی آپاران: احد فرهمندی

۹۲/۴/۲۸ تبریز

ظریف اللری ایله سرت داشلار و آغاجلارین اوزرینده معنا دولو شکیل لر یارادان هابئله یومشاق مجسمه خمیری ایله «نقش برجسته» آدلانان گؤزلی اوخشیان مادی فولکلور باغلی گؤزل هیکل لر وجودا گتیرن صنعتکار، «کلثوم خانیم احمدی» ایله بو یاخینلاردا تانیس اولدوق. تبریزین شهناز خیابانیندا «لکله» محله سی نین آغزیندا کیچیک بیر توکاندا آدلیم هنرمند اوستاد محمد حسن رضازاد حمایه سی آلتیندا بؤیوک و قالارغی فولکلوریک و باشقا اثرلر یارادان بو گنج هنرمندله یاخیندان گؤروشموز اولدو، آشاغیدا اوخویاجاغینیز سطیرلر همین گؤروشدن اولان دانشیقین محصولودور.

طرفیندن تحصیلمه اداممه وئرمک
اجازه سی وئریلمه دی.

اؤزونوزو ائل بیلمی
اوخوجولارینا تانیتدیرین لطفا!

لطفا ایلک اوستادلارینیزدان
دانیشین!

- من «کلثوم احمدی»، ۱۳۵۷ جی
ایل تبریزده دوغولموشام؛ دیلم
ادبی مدرکیم وار، هنر کنکوروندا
شرکت ائدیب قبول اولدوم اما
رشته م ادبی اولدوغو اوچون ارشاد

- بلی، استاد علی یوسفی «هنرستان
شهریار» و «دانشگاه هنرین» معلیمی.

من او دیرلی اوستادین کلاسلا رینا
مستمع آزاد کیمی شرکت ائدیردیم
آنجا ق اورانین مسئوللاری منیم
حضور و مدان خبر سیزایدیلر. دو ققوز
آیدان سونرا اوستادا مشکل
یارانماسین دئییه داها کلاسلا ردا
شرکت ائتمه دیم. من بورادا او
ساوادللی اوستادا اولدوقجا تشکر
ائدیرم منه چوخ یاردیمی اولدو.

اولدوغوم گوندن آختاردیغیم یولو
تاپدیم و باشقا اوستاد یانینا گئتمه دیم
و بوگون هر نه هنرده واریمدیر
هامیسینی اوستادا بورجلویام.

هانسی ایلدن اوستاد رضا زادلا سورکلی ایشله ییرسینیز؟

- ۱۳۸۴ جو ایلدن استاد محمد حسن
رضازاد ایله ایشله ییرم.

اوستاد علی یوسفی دن باشقا کیمیلردن درس آلمیسینیز؟

استاد رضا زادلا نئجه تانیش اولدو نوز؟

- مرحوم استاد غنی نژاددان بیر
پارا درس لر آلمیشام. تبریزده پاساژ
«شیک»ین زئرز میسینده دفتری
واریدی، بیر مدت اونلارلا ایشله دیم.
طالقانی خیابانیندا «پرهام نیا» جنابلاری
ایله ده ایشله مشم.

- استاد رضازادین آدینی چوخ
ائشیتیمیشدیم، ایشلری ایله ده
او تری تانیشلیغیم وار ایدی، هر
دؤنه هنر کده لرینه گلردیم باغلی
اولاردی. آنجا ق بیر گون باجیمین
حیات یولداشی استادی منه
تانیتدیر دیلار.

بو گونه کیمی درس آلدیغینیز اوستادلارین هانسی سیندان چوخ فایدالانمیسینیز؟

ندن اوستاد رضا زادی باشقا استادلار یزدان آرتیق دگر لندیر یو سیز؟

- من ۱۳۷۹ جو ایلدن بو صنعت ده
ایشله ییرم و بوتون اوستادلاریم منه
زحمت چکیلر، اللری آغریماسین.
اما اوستاد رضازاددان آلدیغیم
درس لر تام باشقا اولوب، تئوریک
درس لر و ایشده وئردییی انگیزه
لر تایی سیزدیر. من اوستادلا تانیش

- من بیر نئجه اوستاد ایله
ایشله ییردیم، آنجا ق اونلار تئوری
باخمیندان منه بیر زاد دئمیردیلر.
من چوخ چالیشیردیم او زوم
ایشله ییم. کنکورا شرکت ائتدییم
او چون چالیشیردیم هم عملی هم

ده تئوری ایشله‌یم، ولی خصوصی چالیشمالاریمی کافی گورموردوم، آخی طرح‌ده، رنگ ده ضعیف ایدیم. استاد رضازادین درس‌لری بو هنرین چوخ قارانیلق یئرلرینی منه ایشیق‌لاندیردی. استاد ایلک گونلر اجازه وئر‌مزدی من رنگه الیمی وورام تاکیده ائلدردی: «طرح چوخ ایشله‌سن بو هنر ده گوجله‌نرسن».

خانم احمدی سیز سگیز ایلدن آرتیق دیر اوستاد رضازادین کناریندا بو هنر ایله مشغول‌سوز، ایلک گورونوشده بیر آتا-بالا کیمی گورونور‌سوز، بیر سؤز وار دئییرلر بیر صنعتکارین هنریندن اؤنجه اونون گؤزل شخصیتی، تمیز اوریی، انسان‌سئور داورانیشی و ... اؤنملی دیر. سیز بو ایللرده اوستاددان هانسی قاباریق خصوصیتلر گورموسوز کی، کؤنوللو اولاراق اونونلا ایشله بیر سیز؟

-اوستادین ان بؤیوک خصوصیتی اونون بیر کامل انسان اولماسیدیر، بؤیوک اوریی وار، هر کسین اؤز دیلی و اخلاقی ایله رفتار ائدر، هر داورانیشیندن من بیر اخلاق درس‌ی آلام، دنیا مالینا او قدر باغلیلیغی یوخ‌دور، اؤز فرهنگ و

ملتینه اور کدن جان یاندیراندیر، الی، گؤزو، ایچی تمیز بیر انساندیر و بئله انسانلارین بو گونکو جامعه‌میزده تایی آز دیر. منجه هنرین اودو او قدر اوستادی یاندیریب کی، اونو کاملاً تمیزله‌یب پاكا چيخارديب و بو گؤزل انسانی تعالی یا ساری چکیدیر. بو سؤزو اوستادین هر هانسی اؤیرنجی‌سیندن سوروشساز تاییده ائدجک.

اثرلریزه بیر سبک یا شیوه‌نین آدینی قویا بیلر‌سیزمی؟

-«نقش برجسته» ایشلیریم تقریباً رئال بیر ایشدیر اما داش و آغاج اوزرینده کی ایشلیریم پست‌مدرن سایلا بیلر.

اثرلریزی نه‌لرین اوزرینده ایشله‌ییر‌سیز و خام ماتریاللارین نه‌لر اولور؟

-داش، آغاج، مجسمه‌دوزلتمک خمیری و نقش برجسته‌لرده خمیردن باشقا آیری مواددا ایشله‌دیریم. تابلولاردا طراحی ایشلریندن سونرا سولو بویاق و یاغلی بویاقلارلا «بوم» دئییلن بئر پارچانین اوزرینده ایشله‌ییرم.

قالیب دوزلتمک و دمیر ایشینده
ریخته گری دئییلن صنعتدن ده
ایشلریزده فایدالانیرسیزمی؟

-دمیر ایشی و ریخته گرینی چوخ
سئویریم آنجاق بئله ایشلر بیر قادینا
چوخ چتین و یورو جو اولدوغو
اوچون او ایشه گیریشمه میشم، اما
گیس و گچله قالیب توتوتب
ایشلریمده فایدالانارام.

سیز بو ظریف اللریزله برک
داشلارین اوزرینده نئجه
ایشله ییب نقشلر یارادیرسیز؟

داش یونما قلملریندن منه وئردیلر،
الماسه جینسینده ایدیلر. تاسف
کی، آدلاری یادیمدا قالما ییب،
دولانیب بیر داش تاپیب ائوده ایشه
باشلادیم. بیر تازا ایشی قورتاریب
گتیردیم اوستادا گؤرستدیم. اوستاد
تعجب ائله دی، دئدیم: «اوستاد
من ایسته سم بیر ایشی گؤرم
حتما گؤره جه یم» دئمهلیم
منیم دوشونجمده اولماز بیر ایش
یوخدور، هر ایشه اراده ائتمس مطلق
اونو یئرینه یئتمیره یینجه بیر آن
دایانمارام.

سئچد یگیز
داشلارین
جینسی نه دیر؟

-عموما آذر شهر
داشیندان
فایدالانیرام،
اونلار یوموشاق

- من داش
اوزرینده
ایشلمه یه چوخ
ماراقلی ایدیم،
بو فیکریمی
اوستاد رضازادلا
پایلاشدیم
اونلار دئدیلر:

اولار، هم ایشلمه سی راحت اولار
هم ده چوخ قورو دئیل کی ایشین
اورتاسیندا سینسین. بیرده اسپره خون
داشیندان استفاده ائدرم، گاهدان
آخار چایلارین قیراغیندا اولان
آهکی داشلاردان تاپیب ایشلرم.

اولوب کی بو گونه کیمی
ایشلدیگیز داشلاردان سیز

«سنه چوخ چتین دیر بئله ایشلر
گؤرمک». من دیرندیم. اوستادا
بو ایشی گؤره بیلرم دئییه سؤز
وئردیم. قاری کؤرپوسو یانیندا
قیر داشلاری یونانلارین بیریندن
داش اوزرینده نئجه ایشلمه یی و
داش یونماغی سوروشدوم اونلار
منی راهنمالیق ائدیپ و لازم اولان

ایستہین نقش چیخماسین، اونو
قیراغاقویوب بیر باشقاسینی
باشلا یا سیز؟

- سئچدیم داشلار یا خام
ماتریاللارلا درین ایلگی قورارام،
اونلارلا ساعاتلارجا دانیشارام،
انسیت باغلارام، ذهنیمده اولان نقشی
اونلارین ایچینده کامل گؤرم،
ایشه باشلایاندا الیم، گؤزوم و
حسلیرم بیر - بیرله یولداش اولوب
بیلیرلر نه ایش گؤره جکلر و
بئله لیکله خام ماتریالین ایچریسینده
گیزلندی نقشی ائشییه چیخاردارلار.
بو گونه کیمی هله اولمایب بیر
داشی کورلایب قیراغاقویام. من
سئچدییم داشدا، آغاجدا یا هر نه
اولورسا اولسون ذهنیمده یاراتدیغیم
نقشی آیدینجا گؤرم بئله اولماسا
ایشه ال قاتمارام.

ایشلریزین خام ماتریاللارینی اله
گتیرمکده هانسی چتینلیکلرله
قارشیلانیر سیز؟

- خام ماتریالی اله گتیرمکده
چوخلو مالی سیخیتیلاریم اولور،
مثلا سئویرم بویو اوزون بیر داشین
اوزرینده ایشلهیم،
قیمتینی سوروشورام مثلا بیر میلیون
تومن دئیرلر، باخیرام اونو آکماغا

مالی گوجوم یوخدور. سونرا
اؤز - اؤزومه دئییرم: «توتاق کی
بورجونان - خرجین اونو آلدین،
ایشلهیندن سونرا هارا قویاجاقسان؟»
بیر بؤیوک مشکولوم ده
یئرسیزلیکدیر. اؤزومه مخصوص
بیر یئریم یوخدور ایشلریمی
اوردا قورویوب ساخلام. دوزدو
ائویمیزده بیر کیچیک اوتاغیم وار
اما کافی دئیل. چوخلو ایشلیریم
وار یئرسیزلیکدن او یان - بو یاندا
توز یئیر و بودا منه بیر بؤیوک
درد اولور. چوخ سئویرم بؤیوک
حجمی ایشلر گؤرم اما یئرسیزلیک
و مالی مشکلات منی چوخ ایشدن
قویور.

بو چاتیشمازلیقلاردان ساری لطفا
سیزی بعضی سئویدیگیز ایشلردن
قویانلاردان دانیشین!

- بیر نمونه سی - ۵/۱۲/۸۲ ده تهراندا
نمایشگاه بین المللی ده انگلستان
و آلمان اوّلکه سی طرفیندن منه
دعوتنامه وئریلدی اوردا قورولان
سرگی ده شرکت ائدیم، دئدیگیم
مشکلاتیم سبب اولدو او اوّلکهلره
گئده بیلیم، گئده بیلسئدیم
اورا منه بیر بؤیوک تجربه
اولوب، ایشلیریمین داها درینلشیب

گوجلنمه سینه چوخلو یاردیمچی
اولاردی و اورادا آذربایجانین گوجلو
کولتور و فولکلورونو دونیا نشان
وئره بیلدیم.

ایشلریزین سوژه سینی هارادان تاپیرسیز، اثرلریزده معنویاتلا جامعه نین نه قدر تاثیر اولور؟

- منیم ایکی جور ایشلریم وار، بیر
سیراسی ایچیمده اولان دوشونجه لر،
عقیده لر، تانری ایله اولدوغوم
ایلگیدن یارانیر، بیر سیرا ایشلریمی
یاشادیغیم جامعه دن آیرام. دئمک
اولنجی ایشلریم ایچ دونیام و
ایکینجی ایشلریم دیش یا ائشیک
دونیامی تمثیل ائندیلر. باشقا بیر
سوژه من بوتون اثرلریمی یاشایب
سونرا یاراتمیشام.

یاشادیغیز جامعه ده خالقین
دانشدنی بعضی سوژلر سیزه
سوژه وئرمکده و او اساسدا بیر
اثر یاراتماقدا یاردیمچی اول
ییلیب می؟

- یوخ، من دانشیقلاردان الهام
آلا بیلیرم، بیر زادی گورمه سم
ذهنیمده بیر اثر جانلانماز، بیر نقشی
ایچیمده درک ائدیب دوشونمه سم
اوناساری گئتمرم. تاسف کی،
منده بیر زادی ذهنیمده حفظ ائدیب

ساخلاماق گوجو ضعیف دیر. درس
اوخودوغوم ایللرده ده حفظیاتیم
گوجسوز ایدی. اما گوردیوم
مادی نقشلری حافظه ده ساخلاماغا
اولدوقجا گوجلویم. اثرلیمده اؤز
حیاتیمی و یاشادیغیم جامعه دن
آلدیغیم حسلری یاراتماق
ایستیرم، هئچ سبک و شیوه نین
آدینی توتمامیشام. اول بیلر اثرلریمین
بعضی بؤلوملری بیر خاص سبکی
ذهنیه تداعی ائله سین اما من او
تداعی اولان سبکدن تقلید یا دا بیر
شئی گؤتورن دئیلم. هر نه دی ائله
اؤز ذهنیمدن و فیکریمدن تورنمیش
بیر اثر دیر. ایشلریمین چوخوندا
سیز اعتراض حسینی راحت گوره
بیلر سیز.

مفهومی ایشلریزده هانسی سوژلری خالق چاندیرماغا چالیشیر سیز؟

- منیم چوخلو ایشلریمده بیر سوژ
وار او دا بودور کی، ایستیرم ایندیکی
دوروما اعتراض ائدیب و بئله بیر
وضعیتدن قاچماغی گؤسترتم. دقت
وئرسز ایشلریمده یئرلشن چهره لر،
چالیشیرلار سیخینتیدان قاچیب
راحتلیغا چاتسینلار. بئله بیر آنلامی
دا هر درین باخیشلی گؤروش ائدن

ساغدان سولا: نینگار خیاوی، کلثوم احمدی، احد فرهمندی

کی منیم ذهنیمدن سیزیب گلن
سوژه لرین چوخونو دفتیریمده
یازارام، تاسف کی بیر دولو
دفتیریمی یاخششی بیر دوست!!! آلیب
داها قایتارمادی.

عامی خالقین هنره اولان باخششی
عموما دایاز اولور، بو باخششی
درینلتمک اوچون هانسی
یول لاری تکلیف ائدیرسیز؟

-منجه بو ایشین ان آغیر بؤلومو
«صدا و سیما» نین بونوندایر.
هنری ایشلرین ساحه سینده چوخلو
مستند فیلملر چکیب درین
آچیقلاماقلاری یلا خالق یو
هنرین چتینلیکلری و نه اولدوغو
ایله تانیس ائده بیلرلر، بیرده
متاسفانه بیزیملتده مطالعه
فرهنگی چوخ آشاغیدیر، او قدر
کی، گئیینیب دوزنمه یه، مختلف

راحاتلیقلا سئچه بیلر. ایشله دییم
هیکللرده اولان باخشیلار جانسیز
بیر داش یا آغاجین باخششی دئیل،
اونلار تام منیم اؤز باخشیمدیر
جالامیشام اونلارین گوزونه.
کویسم مایه لرینده اولان اثرلریمی
مطلقا درین درک ائدیب، اولدوغو
کیمی دوشونوب سونرا ایشلرم.

سیزین اختصاصی رشته ز
ادبیاتیدیر، ادبیاتین تاثیرینی هنری
اثرلریزده نئجه گؤرورسوز؟

-ادبیاتلا حددن آرتیق ایلگیم وار.
«وانگوک» ون «شور زندگی» رمانی
منیم حیاتیما چوخلو دیشیکلیکلره
سبب اولدو. آردیجیل شعر و
رمان اوخویارام. اثرلریمین بیرینی
ده رحمتلیک اوستاد یالقیزین بیر
شعریندن الهام آلمیشام. بیرده

قازاندیغیز هنری مقاملاردان دانیشین؟

- هنرستان میر کدن دیپلم افتتاح
آلمیشام. اوندان باشقا مختلف ارگان
وئرلردن لوح تقدیر آلمیشام.

**سبز شخشا بورانین هنرجولارینا
تدریس ائدیروسیزمی؟**

- من تدریسده اوستادا یاردیمچی
اولارام، اما کیچیک یاشلی اوشاقلارا
مستقل صورتده من تدریس ائدرم.

**هانسی ایلدن اوستاد سیزه
تدریس اجازهسی وئریب؟**

- ۱۳۸۷دن بویانا اوستادین
اجازهسیله مستقل تدریس ائدیرم و ...

یئمک لره، گزیب دولانماغا، فیکیر
وئریرلر، گونده یاریم یا بیر ساعت
مطالعه اوچون واخت آیرانلارین
سایي اولدوقجا آزدیر. هر ساحهده
مطالعه اولونسا هنر اهالیسی داها بو
قدر عموم خالقان اینجیب سیختی
چکمز. بیر تعدادین باخیشیندا هنرمند
یا مالی نظرده چوخ وضعی یاخشی
بیرسیدیر یا دابکارچیلقدان بوایشه
اوز گتیریب، من بونلارین هامیسینی
بیلگیسزلیکدن تئورنمیش بیر فرهنگ
بیلیرم. بیر صنعتکاری آرتیق اینجیدن
اونون هنرینه مخاطب طرفیندن اولان
قورو احساس، سویوق باخیش، دگر
وئرهمه مزلیک، اقتصادی باخیش و ...
اولا بیلر.

**لطفاً بوگونه قدر قاتیلدیغیز
سرگی لردن دانیشین!**

- ۱۳۸۱جی ایلده تبریزین بین المللی
نمایشگاهیندا قورولان هنر و هنرمند
سرگیسی، - ۱۳۸۳جی ایل تهراندا
موزه معاصر، - ۱۳۸۹جی ایل هنرستان
میرکده قورولان ماکت سرگیسی،
- ۱۳۹۱جی ایل تبریزین نمایشگاه
بین المللی سینده قورولان هنر
سرگیسی، بیرده ۱۳۸۱دن - ۱۳۹۱جی
ایله قدر جمعی سرگیلرین هامیسینا
قاتیلیمیشام.

بو مدّته اون ایکی یاشدان آشای
چوخلو هنرجویا درس وئرمیشم.

هنرجولار ایلین باشا- باشیندا
بورایا مراجعه ائدیرلر یا
مدرسه لر تعطیل اولاندان سونرا
کلیر لر ؟

- ایلین باشا- باشیندا هنرجوموز اولور
آنجا یای تعطیلاتیندا داها آرتیق
مراجععه ائدن اولور و بیزیم یایدا
کلاسلا ریمیز چوخ اولور. مدرسه لر
باشلایاندان سونرا یئرلی اولمایان
دانشجولار چوخ مراجعه ائدیرلر
و بیزیم هنرجولاریمیزین چوخ
تعدادینی بئله هنرجولار تشکیل
ائدیر.

بورانین هنرجولاری اوشاقلار و گنجلر
اولور، یوخسا یاشلی هنرجولارین دا
اولا بیلیر؟

- بلی، اوشاقلار و گنجلردن باشقا
یاشلی هنرجولاریمیزدا وار. ایندی
بیر ۷۴ یاشلی خانیم گلیب بوردا
درس آلیر، ۶۳ یاشلی بیر آغا
هنرجوموز دا وار.

بیر خانیم اوغلونو کلاسلا
گتیرمیشدی، اوشاق ماراقلانمادی
اما او خانیم علاقمنده اولدو و
کلاسلا ریمیزدا شرکت ائتدی.

دئییه بیلرم بیزیم بورادا هر یاشدا
هنرجوموز اولور.

سیزین آغاجدان یونما بیر اثرین
وار، قوللاری باغلی بیرنین
سانکی سازی چاناقدان سینیب
و هاراسا اوزاقلارا شاشقین باخیر،
بو اثرین سوژه سی بیر خاص
موضوعدان سیزه الهام اولوب
یا ذهنیزدن تۆرنمیش بیر
مفهومدور؟ اولورسا اونون باره
سینده اوخوجولاریمزلا دانیشسیز
لطفا !

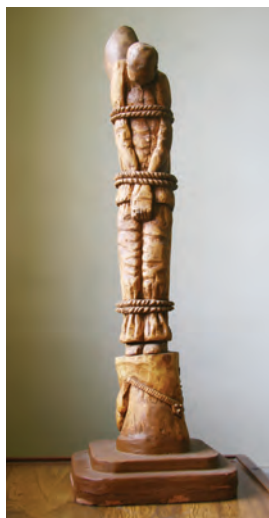
- بورانین اوست قاتینی استاد
رضازاد بیر هنر و ادبیات اوجاغینا
چئویریب، بعضی واختلار دگرلی
موسیقی اهلی و ادبیاتچیلار گلیب
بوردا شعر اوخویوب موسیقی
چالیرلار، رحمتلیک استاد یالقیز
بورایا چوخ گلردی بیزیمله ده
صمیمی دوستلوغو واریدی. او بیر
گون بوردا بئله بیر شعر اوخودو:

سورما یاشیرام نه حالدا هاردا
محکوم کیمی غملی پای دارد
قارداش نه قویوب نه آختاریسان
من هاردا یام آی طیفیل سن هاردا
عؤمرون گولون ائله ووردو ساخت
چاتمیر گوجو آچدیرا باهاردا
سازین نئجه کؤکله ییم حیاتین
سیملر قیریلیب سینیددی تاردا

ایستکلی لریم ایتهب بو چۆلده
دوشموش کولگه قالیلا قاردا
...^۱

منیم چوخ خوشوم گلدی، بو
شعره گۆره دریندن دوشوندوم،
حس ائتدیم من ده بو حال - هوانی
یاشامیشام، ائله بیل بو شعرده یارانان
تصویرلری من آیدینجا گۆروردوم،
نهایت بئله بیر ایش تۆرندی.

هنرین تمام ساحه لرینده بوللو
مشکلر اولدوغو اوچون حتما
سیز ده اۆز هنریزده مشکلرله
قارشیلاییرسیز، اولورسا اونلاردان
دانیشین لطفا!

- اوّل لر لاپ بؤیوک مشکولوم اۆز
عایله م ایدی، اونلار هئچ قیمته

رضایت وئرمیردیلر من بو هنرین
دالیسجا گئدم، من آتا - آنامدان
تشویق یوخ، فقط ایستیردیم
منه اجازه وئرسینلر بو هنرین
تکنیکلرین اؤیرنیم، اما اونلار اجازه
وئرمیردیلر. من چوخ دیرندیم، آیاق
دالی قویما دیم، بوللو سیخیتیلار
چکدیم آنجاق قویما دیم ایچیمدن
جوشان هنر بولاغی راحتلیقلا
قوروسون و گونو گوندن آخیشنا
جان آتدیم.

خانم احمدی عایله مشکولوندن
باشقا بو هنر کده ده هانسی
چاتیشمازلیقلارلا قارشیلاییرسیز؟

- گاهدان بورا بیرر گلیر،
ایشلریمیزین دیرینی بیلمه دن بو
هنری تانیما دان ایشلریمیزه چوخ
اؤتری باخیب، سویوق قانلی لیکلا
قیمتینی سوروشور. مثلاً دئیر: «بو
آت یا دلفین نئجه دی؟» اونون او
دانیشیق لحنی منی چوخ اینجیدیر.
بعضا اوستاد چوخ ساده دئیر:
«اونون قیمتینی مین تومن دی.»
بو جواب او شخصی آیلیدیر.
بیر هنرمند مخاطبیندن هنری
دوشونمک و اوندا اولان ایچ
معنالاری درک ائتمک انتظاری
وار، یوخسا پول ایله بازاردا ماشینلا

تولید اولان هیکل لر آلماق اولار بلکه ده عادی باخیشدا او بیزیم ایشلردن ده گؤرونوشلو اولسون. عموم جماعتین هنره اولان باخیشی چوخ آشاغی و اوزدن کئچمه دیر، دئمک هئچ ایستمرلر ده باخیشلارین درینلتسینلر، بیزی ده بورادا چوخ اینجیدن بئله عادی مخاطبلر اولور. هنره چوخ آشاغی قیمت وئرملکری بیر یاندا دورسون، داورانیشلاری و دانیشیق لحن لری چوخ اینجیدن اولور.

فولکلور ا گؤره باخیشیز نه دیر؟

اولور. دامارلار اقدر ایشله یین کند چؤره یی نین عطری، قوزولارین ملشمه سی ،

قادینلارین سوت ساغماسی، قیز گلینلرین فرش یا دا کیلیم توخوماسی، اونلارین گؤزل عادتله رسملری منه بؤیوک الهام قایناغی اولور.

دئدیگیز او چیلخا یاشامی، اؤز اثرلری زده ده گؤسترمه یه هئچ چا لیشمیسیز می ؟

- بلی، منیم بیر نئچه اثریم وار (نقش برجسته) دیرلر، اونلاردا تولوق چالخالایان قادین، کلفچه ده ایپ آجیب یوماق ائدن خانیم، تندیرده چؤرک بیشیرمک و ... کیمی ایشلریم اولوب.

- آذربایجان فولکلورو، آتا-بابا عادت عنعنه لریمیز منیم هویتیم و سیجیلیم دیر. فولکلور ا یاشاییشیمین ان اؤنملی بؤلومو کیمی باخیرام و اثرلریمین هامیسیندا سیز فولکلور ایزینی گؤره بیلرسیز. کندلره گئندنده او قدر او بکر حیاتینان ایلگی قورورام سانکی روحوم ایستر اوچوب کند یاشاییشینا قووشسون. اوردا یاشام بوتون مصنوعی بز کلردن اوزاقدیر و هر نه دوغال دیر دئمک تزویرلردن و گؤز آلدادیجی پارلیتلاردان اوزاقدیر و منی آرتیق ذؤوقه گتیرن ائله او یئرلر و اورانین انسانلاری

هانسى ايشلىرى گۆره سيز؟

- ذهنيده كند خانيملارينين چوخلو
ال ايشلىرى و حركتى ايشلىرى وار
مثلا چورك ياپما، سوت ساغماق،
كرمە ياپماق، نئهره چالخماق،
خانيملارين آت سورمك ياريشى،
فرش، كيليم و جئجيم توخوماق
و هر نه كى ال ايشينه عاييد دير
اونلارى واخت آشيري ايشلهيم.
من كنده دوغولماسام دا اورانين
رياسيز، صاف ساده، بر- بزكدن
اوزاق ياشايشيني چوخ بيه نيرم.
دوغروسو اونلار طبعين قوجاغيندا
دغدغه سيز ياشايرلار و هر نندن
لذت آليرلار.

ايشيزين داها گليشمه سينده هانسى عامللرى يترلى بيلير سيز؟

- اول منيم بو ايشه اولان اعتقاد و
ايناميدير، اوستادين بوللوز حمتلرى،
اونلاردان باشقا يير ارگان يا دولتى
مؤسسە نين بو هنره داياق دورماسى،
هم هنره هم ده هنرمنده بيه دورماسى.
بيرده عموم خالقين هنرله باريشماسى
و بو هنرى دريندن درك ائتمه سى
بو هنرين گونو- گوندن گليشمه سینه
بؤيوك عامل اولار. هنرمدين هر
ساحده حمايته احتياجى وار، بو
حمايت دولت و عموم خالق طرفيندن

آذربايجان خانيملارينين گئيملرى اوچون يير اثرلر ياراتماغا فيكير لشميسيز ؟

- بلى، منيم بير نئچه اثر يم وار
آذربايجان خانيملارينى محلى
گئيملرينده گؤسترميشم و او
پالتارى چوخ سئو يرم، اونلارى
اؤز سيجيليم كيمي بيليرم، باش
اؤرتوكلرى، پالتارلارين اوزرينده
تيكيلن نقشلىرى، دمير پوللار و ...
منيم كئچميشيمين نه قدر گؤزل
اولدوغونو و كيمليگيمي گؤسترير.
من ده چاليشيرام اؤز اثرلريمده
مطلق بونلاردان فايدالانام و اونلارى
ايشلريمده ثب ائديب ساخلايام.

سيزين گلجك اثرلريده آذربايجان فولكلورو ساحه سينده و بو ملتين كيمليگيني تانيتديرماقدا، نظريده وار

۱۱۲

**دوغرو دئییر سیز بو حؤرمتمسزلیک
ادییات ساحه سینده و باشقا
هنرلرده ده گؤزه دیر.**

- ائله دیر. متاسفانه بیزیم ایشه ده
گاهدان بئله باخیشلار اولور و بو
اولدوقجا اورک سیخاندیر.

**بو هنر کده ده اولان اثرلری
گؤرمک ایسته یین ماراقلیلار،
هفته نین هانسی گونو گؤروش
گلیب، سیزدن آرتیق آچیقلامالار
آلا بیلرلر؟**

- بورا کلاس اولان گونلر آچیق
اولور، گؤروش اوچون ده آچیلار
بیلر آنجاق قاباقجا دانیشیلیب
اوستاددان واخت آلینمالیدیر،
یوخسا من بئله گؤروشلر اوچون
بیر سؤز وئره بیلرم. بونودا دئی
بیلرم کی، اوستاد بئله گؤروشلری
آچیق کؤنوللوکله قبول اندیر و
بو گونه کیمی بورانین قاپیسی
هامیلارین اوزونه آچیق اولوب.

**ائل بیلیمی نین اوخوجولارینا
اؤز هنریز باره سینده نلر
دئییه بیلر سیز و اونلار سیزه نجه
دستک اولای بیلرلر؟**

- من اؤز هنریمه ایمانیم اولدوغو
اوچون بو گونه کیمی هئچ بیر

اولمالیدیر. اگر بو گون هنرمندلر
ایاق اوسته دوروب و هله ده اؤز
ایشلرینه داوام اندیرلر اونلارین اؤز
هنرلرینه عشق و علاقه دن باشقا بیر
سببی اولای بیلمز. بو گونکو جامعه ده
اولان بوللو اقتصادی سیخیتیلار
چوخلارینی اؤز ایشلریندن قویوب
هامی گئدیر پول دالیسیجا.

**سیزجه هنرین خصوصا رسیم لرله
حجمی اثرلرین عموم خالقین
باشایشیندا نه تأثیری اولار بیلر؟**

- منجه رسیم و حجمی ایشلرین
اصلی رسالتی حیاتین گؤزلیکلرینین
بیر بؤلومونو عموم خالقین گؤزونده
تابلولاشدیرماقدیر. اوندان باشقا
هنرمندده تانرینین یارادیجیلیق روحو
اولدوغو اوچون بوتون ایشلرینده
اؤز روحونو اثرینه جالایب تانرینی
یانسیتماق ایسته ییر. بئله اثرلری آلیب
اؤلرینده گؤز قارشیسینا قویانلارین
بیر بؤلومو واقعا هنری دریندن
دوشونلردیلر، بعضی لری ایسه
اؤزلرینی هنر سئور گؤرستمک
اوچون بو اثرلره هزینه اندیرلر،
بیر چوخلاری دابو ایکی دسته دن
قیراقدافقط اؤلرینین گؤزل
گؤروشمه سی اوچون بئله ایشلری
آلیب اؤلرینه قویورلار.

گۆزلیکلری گۆرمک ائله ده چتین
بیر ایش دئیل، باخیش درینلشسه،
بیلیک آرتیریلسا طبیعتده اولان
گۆزلیکلری راحتجا گۆرمک
اولار.

خانم احمدی بودانیشیقدا
شرکت ائدیگیز اوچون سیزدن
چوخ تشکور ائدیرم، اؤز طرفیمدن
و ائل بیلیمی هیئتیی طرفیندن
سیزه اوغورلار دیله ییرم.

- من ده سیزدن و ائل بیلیمیندن
چوخلو تشکور ائدیرم، یولوز
آچیق اولسون!

ساغ اولون!

کسدن تشویق گۆزلمه میشم حتی
اؤز عایله مدن. بو هنرله یاشاییرام
و اونو حیاتیمن بیر بؤلومو بیلیرم.
اما ائل بیلیمی اوخوجولاری و
باشقا مخاطبلردن خواهش ائدیرم
باخیشلارین بو صنعته و هنرین
آیری قوللارینا درین لتسینلر و بو
اثرلره آل- وئر ائدیلمن نسنه کیمی
باخماسینلار. بو اثرلرین فرقی
بازاردا دستگاهدان چیخان ایشلرله
آییردائنده بیلسینلر. ال ایشینه
قویولان زحمتی، اوندان درین
معنائی، حسلری و ... دوشونسونلر.
منی آرتیق اذیت ائدن، ایشلریمه
اولان بازاری باخیشدیر.

ساغدان سولا: نیگار خیای، کلثوم احمدی، استاد رضازاد، احد فرهمندی

خاطيره

اڻه م و من / سوسن نواده رضى
امام آشى / رقيه عليقلیان
من نڃه نيشانانلاندیم؟ / اولدوز صادق

اننەم و من / بۆلۈم ۹

سوسن نوادە رضى

نوت: مەتندە اننە نىن (عصمت خانىمىن) دىلىندىن يازىلان

فولكلور نەمۇنە لىرى ائلھجە دە نۇھسىلە قارشىلىقلى دىالوگلا، تىرىز آغزىلا يازىلمىشىدۇر.

رحمتلىك عصمت خانىم نوادە رضى مشهور معارف پرور حاج محمد آغا و حاج حسين آغا نىخجوانى نىن باجى قىزى ايمىش. او ۱۲۸۶ دە تىرىزدە دونيايا گۆز آچمىش و ۱۳۶۱ جى ايلده دە همىن شەردە وفات ائتمىشىدۇر.

اننەم تەختەبندىن اوستونە پالاز سالىمىشىدى، اونون دا اوستونە بىر يىكە اۋرتوك آچمىشىدى. درى دۇشكەچەسىندە اوتوروب، ايكى لگن كىشىمىش قوراسىنى حۇوصلەيلە آرىدىب دانالايىردى.
من ائىوانىمىزدا اۋز-اۋزومە مىجىلاناراق، يولداشلاريمىن كوچەيە چىخماسىنى گۈزلەيىر، دوموكلوك اوچون اوخوردوم:

«آ تىشتى تىشتى تىشتى

ويدى گىلانى گىشىدى

ايكى جە خوروز ساواشىدى

بىرى قانا بولاشدى

قان آخدى چايا دوشدى

چايدان گۆير چين اوشدى
گۆير چين آلا باختا
يوواسى قلبى تاغدا
گوروم اونى وورانى
قان قوسسون لاختا- لاختا
آي تىشتى تىشتى تىشتى
ووردى گيلانى گىشى...»

من جينقىرىمى چىخارتمايدىم،
يىر داش آتدان يىر داش اوسدن
خىمىمى چكىب اوزوسولو
گىلب يانمى باسدىم تخته بندىن
قىراغىندا اوتوردوم باشلادىم
قورا دانالاماغا. يىر ايرى دانالى
سالخىمى سىچىب، ايكى
گىله سىنى لگنه، دۇرد گىله سىنى
آغزىما آتتىم!

بعضى گىله لر تور شاشىرىن
ايدى، آغزىمى شالاپاشولوپ
سولاندىرىدى آما بعضى لرى
گىر اولوردو، تور شلوقدان
گۆزلىم قىيلىردى، آغزىمىن
سويو قاچىردى، دىلىم داماغىما
ياپىشىردى... ھردن دە نارىن-
نورون شىطان تورودان-
جوجودن - زاتدان چىخىردى
گىله لرىن آراسىندان، اونلارى
دا توتوب آتتىم كىرىدە،
چىلچىل فرىگىم دنلەسىن!
- بركاللاھ بالام، آز گىت
كوچەلەردە آتدىر! قىز ندى
كوچى يە چىخماخ ندى آخى؟!
اوتو گۇرنە دىرم.

- اننە نغىل دئە باع...
- يىر گون يىر قىزى چوخ
كىچىك ياشىندا ارە وئىللە.
ننەسى قورخور قىين- قوداسى

- قىز گل اوتو آلاھدان اۋتور
يىر زىنگىلە دە بو قورالاردان
سن دانالا! آز اۋزوى اوينات، گل
ايشلە منە اۋرگىش اۋزوۋە! گە
بورا گۇرنە دىرم...

من پىللەلرى اۋتوروب قارىم
اوستە معجىردن زووۋوو... دئە
زويولده يىب، گوپ دئە
گوپبولدايم حىطدە دوز
تخته بندىن قاباغىنا. بىئاۋاننەم
سكسنىب ساغ الينى باسدى
اورگى نىن باشىنا. اورگى نىن
قىرىلىب قارىنا تۈكۈلمەسىنىن
سسىنى من دە ائىتتىم سانكى.
- اوت گوودوشى! دوروب
گۇزوۋە آغ سالاجام! نەدن
امدىغىم سوتى بىرنىمدان زدن-
زدن گتدىن آخى. قارنى يانمىش!
يىر گون يىخىلاجاقسان قول-
قىچىن سىناچاق، گۇ..ون باشىنن
اوجا دوراجاق. نولار، يىر دىفە دە
آدام بالاسى كىمىن يىن اشاعىيە دا.

اونو كيچيك گؤروب اينجيده لر. قيزين ار ائوينه گئدن گون اولور. ننه قيزينا نصيحت وئيرير كي، «قيزيم! بالامسان، هوشووو ييغ باشيوا، يوخاريلاردا ايلش، يئكه لردن دانيش».

اننه بونو دئنده دجل - دجل گولو مسو نور دو. گؤز لري نين ايچيندن خئاس - مناس ياغيردي. - توي گئجه سي قيز گنديپ ديرماشير اوتورور تاخچانين ايچينده، اوغلان قاينني آچيب ايجري گلنده قيز باغيريب ديير، دوهه... فيييل...!!!

اوغلان هويخور، گندير ننه سينه ديير، آي ننه بو قيز سفئدي، من بونو ايسته ميرم، آپار اؤتور دده سي ائوينه!

بير قيز دا واريميش ياشي گئشميشدي گلين اولور. ننه سي قورخور قئين - قودا بونو تپه قاراما ائله سينئر. ار ائوينه آپارندا ننه سي بيله سينه ديير، آي قيز آشاغيلاردا ايلش كيچيكلردن دانيش. توي گئجه سي قيز گندير اوتورور دالانين آستاناسيندا، اوغلان گلنده آغزيني اييب ديير: -جه باخ ايتيس لاي، جؤي

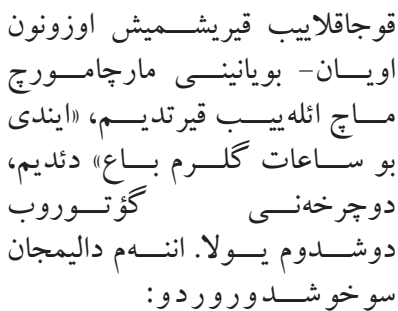
نه باله جه ديلي...! (گل باخ اولدوزلارا گؤر نه بالاجاديلار) اوغلان دا گندير ننه سينه كي، آي ننه بو قيز سفئدي من بونو ايسته ميرم.

-اننه؟! قيز كيچيك گئتمه سين اره، قيز بؤيوك گئتمه سين اره، به قيز نه واخت گئتسين اره؟! -كس سسين، دئمه ميشم قيز اوشاغي ار آدي گئتمز ديلينه؟! اوز وئرمق همان آستار ايستير لييرتي!...

كوچه دن اوشاقلارين هاي - بيديريغي گلمگه باشلاميشدي. آتيليب - دوشوب، قيققيلدايب گولوشوردولر.

من لاپ بيرووز اوتورموشدوم. اوتوردوغوم يئرده بويان - اويانا وورنوخوب، بير اياغمي گؤتوروب او بيرى اياغمي قويوردوم. تيكان اوستونده يديم. «آي آلاه! باشيوا دولانيم، بؤيوك خانيم نان، قره بتول دان، نه بيلم لطيف باجي دان، كلبه زهرادان - زاتدان بيرين يئتير من قورا دانالاماقدان قورتولوم داللا!» -اورا باع! اورا باع! بير يئرده تيكيش توتمور باع، دئيه سن كؤز اوت اوسته اوتوروب! قيز

هش، هش هشته بیجارسان
نوه، نوه نوغول ساتانسان
ده، ده دخیل ساتانسان

.....

گئت - گنده هم یئین - یئین
اوخوردوق، هم ده گنج میلچک
کیمی تئز - تئز هئی فیرلانیردیق
اؤز دؤوره میزه. دا نیله مک،
قدیمین ده او یونلاری بئله
اولوردو دااا.

بیر آزدان رضا گلدی. رضا
قونشو موزون اوغلوی دو. لاپیا
دوداق، یاستی بورون، قاراقابقلی
بیر اوغلان ایدی. آلاه
لاپ بئحوصله واختیندا اونو
یاراتمیشدی! بیر آز دا بداصل
ایدی، آما اوست - اوسته پیس
اوغلان دئییلدی. الینده اوچ جوت

بیر تک یئمه لسی اولسایدی،
گنه ده هاممی یلا پایلاشاردی.
من یاشدا اولاردی، بلکه ده
بیرایکی یاش بؤیوک. منی
چاغیریب دئدی:

- چرخوی وئرسن بیر دؤوره
سوروم؟

وئره بیلر دیم، آما تراز دیی
یئره ووردوم کی، چوخ دا آیاغی
یئر آلماسین:

آخی وئرمرم، باجیمیندی.

- میعایات اوللام. بیر دؤره
دربندی سوروم گتیریم.

- بس ایندی کی ائله دی ایکی
قیران وئر، وئریم سور!

گئدیب ال آتدی چرخ میسین،
گنه دئدیم

- بیر دؤره دربندی سورسن ایکی

قىران اولار آلاا....

-ياخجى بابام، قىيىدىم وئرىم. -
دئيب چرخى گۇتورروب گىتتى.
رضا دربندين باشيندان قايتىدى،
منه يىتىشىندە دۇنوب بىر دە دربند
باشينا سارى سورمىك ايستەدى.
ياپىشىدىم قويمايىم، او مىندن چوخ
داها زورلويدۇ، رىكاب وورروب
اليمىن قورتولوب باغىردى:

«هله كى هله كى، هله كى
دامله كى!»

بىر آز اوزاقلاشىنجا قىرمىزى-قىرمىزى
دۇنوب دىلىن دە چىخارتدى بىلەمە،
سونرا دا بارماغىنى بورنونما وورروب
دئدى:
-ياندى قىندى!...

حىرص باغىرساغىمى كىدى، پىچاق
وورسايدىن قانىم چىخمازدى. قىزلار
دا منە گولوردولر، اليمىن ھىچ زاد
گلمىردى...

رضا بىر دۋورە دە چرخى سورروب
گلىدى بىزە طرف. بو سفر
كىدىم قاباغىنى، «دوش اشاعىه،
ايكى قىرانىمى وئر» دئدىم. او
دا دوشوب چرخى توللادى منە
طرف، قاچا-قاچا باغىردى كى:
-قولايويىن دالىسىن گۇرسىن
ايكى قىرانى دا گۇرەسن! ھا ھا
...ھا

من دە نە آلدىم، نە ساتدىم،
ايلىب يىردىن بىر كرپىج قىرغى
گۇتورروب نە كى گوجوم وار
تولازلادىم اونا، قىزلارين يانىندا
قىشقىردىم:

-رضا رضا مىندى خوروزا، بىر
تپىح وىردىم دوشدو حووزا!
رضا رضا...

بىلىردىم بو سۇز اونو دىلدىن
بىر ئايدىر. ھەم دە كرپىج دوز
كورگى نىن آراسىنا ساپلاندى،
آلاااا سسى ھامىنى قورخوتدو!
دۇنوب قوپالاغىمى گۇتوردو:
-گۇي گۇز غۇمر گۇيدە گزر،
مىلچىح توتار باااشىن ازىر...
گۇي گۇز غۇمى.....ر...

دوزدور كى بو سۇز لاپ
توكانىم ايدى، آما اوردا دايانىب
جوابىنى اوو جونا قويا بىلمىدىم
آرتىق! من دە تو دابانا قوت،
آستا قاچان نامرددى...چرخى
اۋتورروب جانىمى گۇتورروب
درھۇل تپىلدىم ائويمىزە. قاپىنى
چىرىپ داياندىم قاباغىندا،
قاپى باغلانمىردى، آراسىنا داش
قويموشدوم باياق! آما بىلىردىم
رضا زورلا ايتلەيىب ايچرى
گىرمىز. داوا- دالاش كوچە دە
اولاردى، ائو گىرمىك دب

شئرت-ی- پئرتی نی آچیب،
لشین سرسه لر ده، قیزلاری
یاواش دؤیردیلر. آما ائله نه قدر
ده یاواش اولسالار، اللری آغیر
اولاردی!

نه باش آغریسی وئریم، اننه نین
باخیشلاری قویمادی رضانی
یاندیریب کولون چیخارتماغیمین
آغیزدادی یین، امل لی- باشلی بیر
کئفینی چکم!

بیر آزدان قال یاتدی. اود اودونا-
سو سویونا اولاندان سونرا گوز-
گوز ائله ییب، سویو سوزولموش
چیخدیم کوجه یه چرخ گتیرم.
گۆردوم قونشولاردان بیر نئچه سی
بیزه ساری گلیر. آرالاریندا
رضانین آناسی دا واریدی. «وای
ددهم وای، ائله بیل پ... دوه بوینو
وورور! اولمایا منی چوغوللاماغا
گلیله ؟!»

دایاندیم سوواق دووارا، بوینومو
بوکوب، آشاغی باخیب، ائله
اورک یاندیران بیر فاغیر- مظلوم
قیافه توتدوم کی اؤزومه...
شیمیر ده گۆرسه یدی اورگی
یوموشاناردی!

آما اونلار هئچ منی تحویل
آلمایب، کئچیب آچیق قاپیمیزی
دؤیدولر:

دئیلیدی. رضا، الیندن هئچ نه
کلمه دیگی اوچون ائله شیللاق
آتیب بیر تپیک توللادی کی،
قاپیمیز آز قالدی چرچووادان
چیخیب اوستومه گلکین.

هله رضانین غضیندن
قورتولمامیش اننه نین آجی،
قیناییجی باخیشلارینا، تورشاتدیغی
آسلاق صوراتینا توش گلدیم...
باخ بو زوققو مو بیر باتمان
بالنان دا اوتماق اولمازدی!
آما... عاغیل لی، مدریک انهم،
هئچ نمه گۆرمه ییب، هئچ
نمه ائشیمه ییمیش کیمی
باشینی سالدی آشاغی، قورالاری
دانالایا- دانالایا نئچه یول اؤز-
اؤزونه دئدی:

-یاخجیلیغا یاخجیلیق هر
کیشی نین ایشیدی، یامانیغا
یاخجیلیق ار کیشی نین ایشیدی.
باشا دوشمه دیم انهم منه
سؤز قاندیریردی یا اینکی اؤز
غضینه توختاقلیق وئریردی،
آنجا ق اورگیم آز قالیردی
بورنومون دلیکلریندن پؤره ره
وئریب تۆکولسون ائشیگه...
رضا منی توتسایدی دا ائله
برک وورمایا جاقدی، اوینایاندا
اوغلانلار بیر- بیرینی شیپتیلیب،

انہم :

تر - تله سیک ایستیکان -

يئر آچدىلار، مۇنەئىنى قويدوم،

هویوخ- هویوخ باخدیم بو دلی
فیرتانا شیرد اداسی چیخاردان
خانیم لارا! گۆره سن کیمین
اوغلونو ائولندیریب یا هانکی
قیزی نیشانلاییلار؟!

بیر آز آرا یاتدی، مصمه خانیمین
گلینی مژمئینی گۆتوروب
چایلاری دولاندیردی. ایچن
ایچدی، ایچمه یین ایچمه دی،
انهم دئدی:

- دینمی یین سیزه بیر ائلچیلیخ
نغیلی تعریفلی ییم.

انهم چوخ خوش صؤحت ایدی،
بیر سؤزو یوز یول دا دئسه یدی
گینه آداما خوش گلردی. بو
اوزدن ده هامی ساکیتلشیب سئوه-
سئوه اونا قولاق آسماق ایسته دی.

- هـــــن! جانیم سیزه دئسین
کی، قدیم زمانلار کیشیلرین
تومانینا آرالیق سالارمیشلار.

آرالغین پارچاسی تومنین
پارچاسینان فرقلی اولاردی.
پوللولار آرالغی باهالی زربفت

پارچادان سالاردیلا. تومنین
آرالغی نه قدر باهالی پارچادان
اوسسئیدی، بیر اوقدر تومان
صاحبی نین وار- دؤلت لی
اولدوعونی گۆرسدردی.

هاممی مات- معطل باخیردی

انهمین آغزینا، بللی یدی
هئچ کیم اینانمیردی انهمین
تعریفله دیگینی، اینتهاسی خیاط
عزیزه خانیمین دلی دیش
دورمادی سوروشدو:

-آی عیصمت خانیم ظارافات
ائلسن؟

-یوخ اؤز جانیم اوچون، لاپ
دا دوعورداندی. قولاخ وئرن
کسرینی دییم؛ گونلرین بیر

گونونده بتر دؤلتلی بیر کیشی،
ایستیر وارلی- کارلی بیر ئیره
ائلچی لیغا گتتسین. بیر شالوار

تیحدیریر، چوخ بتر باهالی
پارچادان دا اونا آرالیق سالدیریر.
دئمه آرالغین تیکیشی بوش

ایمیش، بیر آز سؤکولور، بو بیلیمیر.
گئدیر قیزگیله، بویورور تنیده
قیزین دده سی نین قارشى سیندا

موخده قاباغیندا اوتورور.

کیشی قیشلارینی آرالایب لاپ
گنه- بول آچیب باغداشا قورور
کی، آرالغی گؤروشسون،

آرالغین سؤکویو گئدیر
باشا، کیشی نین ایچ-آلاتی
گؤروشور.....!!! قیزین دده سی

قیزارا- بوزارا باخیر بونون
قیچی نین آراسینا، هئچ نه ده دئی
بیلیمیر. ائلچی گؤرور قئین آتا بتر

باخیر اونون آرالیغینا، دئیر:

—هله هاراسیدی... یاریسی دا
قالیب ائوده تاختادا!!!

هامی بیردن پاققا وئریب قاققا—
قاق گولدولر. دا گئچین کیم،
قشگ ائله ین کیم، یان- یانا
یاتان کیم، ایشه مگین قاجیردان
کیم... انهم اؤزو ده قیریلیب
قوورولوردو اؤز دئدیگینه! بیردن
بگیم جان خانیمین قند قاجدی
بوغازینا چئچیدی... اؤسگوردو،
اؤسگوردو، آز قالیردی بوغولا،
اونا باخان لاپ بتر گولوردو!
قاجیب یومروغومو دویونله ییب
محکم چالدیدم کورگی نین
آراسیندان. آروادلار گولمکدن
اوونماق بیلیردیلر، باخیب—
باخیب تازاشدان گولوردولر.
—اوزون گولسون، سنده نه سؤزلر
واریمیش انه خانیم!

—هله دئنه گؤراخ دوعدان ایدی
یا اؤزونن قورشالامیسان؟!
انهم بیر آز اینجیک کیمی
قاشلارین چاتدی:

—دا اینانساز دا اینانماساز دا من
تعریفلمه سینی تعریفله دیم. ایچین
چایلاریزی سووتمی یین.

—سبز ماشاللاه هر شئی بیلیمیز،
«قوش حدینه دوشدو» یانی

نمنه؟— سوروشدو قونشولاردان
بیر ی.

انهم دادلی- دوزلو- مزه لی بیر
گولومسه یندن سورا دئدی:

— بیر گون بیر کیشی بیر حاجی
لئیلح توتار. گتیریپ حاجی
لئیلهی قویار قاباغینا، او یانا
دؤندرر، بو یانا دؤندرر، ها باخار
اونو او بیر قوشلارا بنزه دنمز.
گتیریپ ایکی قیچی نی دا کسیب
قیسالدار. باخار دئیر «هه...
ایندی قوش حدینه دوشدو
باع....!»

گئنه ده هامی گولدو.

—بیر ایکی دانا دا تاپاجا دئنه
دوروب داغلیشاق آی عیصمت
خانیم. «شوکور آلاله، دوروللا
گئتسینه» دئدیم اؤز- اؤزومه.
چوخ قورخوردوم رضانین آناسی
بیر سؤز آچا، اوزومو ایت اوزو
کیمین دانلایا انهم. آما قبری
نور ایله دولسون، هئچ اوزونه ده
گلمه دی.

انهم، نظر دیمه سین، تاپاجا
کانی یدی، او ساعات باشلادی
تاپاجالاری یان- یانا دوزمگه:
— او هانسی قوشدی اوشدوغو
یوواسینا قئیدیب گیره بیلمز؟
هره بیر زاد دئدی... جوابی بیر

من بیلیردیم، بیر ده انهم. انهم
منه قاش-گۆز ائله ییب دئدی:

-بو یاریمچیلیخ بیلیر باع.

-«سۆز» دی، دندیم.

- سودا بالیخ، قویروغی یانیخ.

(پیلته)

بیر آینام وار قاپاخلی، دؤرد دؤوره سی

ساجاخلی.

(گۆز)

ایاغی یوخدی قاجار، قانادی یوخدی

اوچار.

(بولود)

گۆیده دوغولار، یئرده بوغولار.

(یاغیش) من هامیسنی باشایردیم.

انهم باشی نین توکو سایبی تاپماجا

بیلیردی. اونون سینه سی جواهر

دولو بیر خزینه ییدی... انهمه

باخاندا باغ-باغ آچیلیردیم

من و اننه ده گندن تبریز آغزی بعضی سؤزلر

Latin	منی	جیل
تاشابوت (- لایق)	Tashabot (Tashaband)	ایسم تاشابوتین اوسوره پالاک سالیشدی سالیپ اولوروریشلان
دومو کلوک	Dümüklük	یانی کتاشق اوچون گوروان یزیش (تد: سرگرمی)
آلباستا	Alabasta	تد کیرتر چایی، کیرتر معرایی
قایی آفتابا	Qabbi Tajda	ان لوچتکیر یزداندا عزایی مکی لاتدا
داناخ	Danalanax	دانا - دانا سالیقیدان توپارلاق
سکسکناخ	Saksanmak	دیگسکسکسیر، آما شتی دیگسکسکدن آز اولور
زندن - زدن	Zaden- zadan	پارچا پارچا، دوتراخ - دوتراخ
چیتکیر	Çimpe	چرخ یاولن یز مس
گور	Gir	آغزی، ییلاق داد، آغزین سورن کاپورتان یز داد (تد: گیس موز)
آندیر مانخ	Andirman	آما چسیر جا کورچمکیرده سوغولکلیپ یزدان - لویلا ککچاشق
خندان مئمن	Xannas- mannas	شیرفت
- لایق	Layir	- تفر: ییلمه
بیروز	Birvuz	یور استانی یزیتدن بیروز قلله ییبه تونکاساق، حیلوی (تد: حریف)
پشاپ	Pesab	تقریباً - جلا چوک دور، سودو کک تلمکسیر. تقریباً دیویشلر کی تاما اییلی اولسوندا
شیرلی مانخ	Şirlixelek	مهریک و تر قیبه اولساق
لایا حوفاخ	Lapba dudax	قانی و آساق حوفاخی اولان (تد: کسی که لب و لورچی یغن و آوزان دارد)
زوکلوم	Zuqum	چشمه یز آتاج دیر کی چرخ - چرخ آچی میوه سی اولان (تد: جلیق سیرلورور)
شیرتد مانخ	Şirtedman	یوریشی لایق شیلی - کورت ایلک
قیر سسایرت	Firtanagayir	شورلشور و غلش غلش - آلان یینه دایر - (تد: آتشیاز معرکه)
کشی لک مانخ	Qay elmek	گوروب - گوروب حیلان گلمک (تقریبه رتن، قر نعد روسیر شدن)

امام آشی

رقیه علیقلیان (لاله)

باشی اوجا خالقمیزین شفاهی ادبیاتی نین بول - بول نؤوع لری واردیر، گله نکلر (عنعنلر) اونلارین کیچیک اؤلچولو حیصه لری دیر. آذربایجان میلّتی بو گله نکل لری سئومیش، منیمسه میش و زامان - زامان اونلاری یاشاتمیشلار. ائله کی، محله لرده قادینلار بیریره توپلاناراق کؤمکلشیب ایشی یثیدرمیشلر. بو گله نکلردن بیرى «امام آشی» بیشیرمک دیر.

بیزیم محله، «سیرخاب» محله سی بیر کوچه، بئش دربنددن عبارت اولوردو. کوچه میزینآدی «کدخدا باشی» کوچه سی ایدى (بوگون «شهید اکبر توکلی» آدلانیر). بیزیم دربندده قاراشین، اوجا بویلو، اورتا یاشلی «حاجیه خانیم» دئیلن بیر خانیم یاشایردی. محرم آیی گلنده قارا دون گئییب باشینا قارا چارقات اؤرتوب، بوینونا دا اوچ حالقا زنجیر سالاردی. گویا قدیم زامانلاردا بیر علاج سیز درد دی واریمیش کی، «امام زین العابدین» وفاتیندا نذیر دئیمیشدی، قبول اولموشدو. اونا گؤره ده هر ایل امامین وفاتی گونو دربندده آش قازانی آساردی. یالنیز قونشولار دئیل، بوتون محله اهلی نین کؤمگی ایله آش بیشیردیلر. جاماعات بئله اینایردی کی، بو آشى بیشیریب اوندان یشه لر درد لری درمان اولوب حاجت لری قبول اولار. «امام آشی» بیشیرمک دبی ده ائله نذیر ائتمه لردن باشلاناردی. حاجیه خانیم ی قاپی سی دربندین دیینده ایدى. او، اوجاغی قوروب قازانی قویاردی اودون اوستونه. قازان آسماغا بیر آی قالمیشدان آی مرثیه سی اولان بیر قونشونون ائوینده دئیردی کی، مثلاً هفته اوجو امامین وفاتیدی، قازانی آساجام. ایکی گون قالمیشدان تداروک باشلاناردی. اودون - اوجاق حاجیه خانیمین بوینونایدی، بیرى دئیردی سوغانی آلیب قیزاردارام گتیرم، البته نذیری بویودو. بیرى دئیردی تره سینی آلارام، اونودا بیر

ناماز قیلیب، حاجتلرینی امامدان
ایستردیلر. بو آشی اولده حاجیه
خانیم قاریشدیراردی سونرا دن -
دؤشلرینی تۆکدوکجه گلن لرین
هامیسی نیت ائله ییب آغلایا -
آغلایا آشی قاریشدیراردیلار.
حاجتلیری یا دا ال چاتماز
ایستکلری اولان قادینلار بو
ایشده قاباغدا دوشردیلر، مثلا:
اوشاقلاری اولمایانلار، اوشاغی
اولوب قالمایانلار یا دا اوغلان

گون قاباقدان آلیب نئچه نفرلن
تمیزلردیلر. هابئله نخود - لوییدا
قباق گئجه دن ایسلاناردی. سحر
اوجاق آسیلاندا دربندین باشینا
پرده ووروب دربنددی سیلیب
سوپورردیلر.

جاماعاتین اینانجی بویوموش
کی، بودینی - اجتماعی ایش
لاپ یاخشی گؤرولسون گرک.
آشی بیشیریپ قورتاراندا سونرا
قازانین اؤنونده پالاز سالیب

حیطی اولمایانلار حیط آلماق
اوچون و ب..

بو قادینلار اوزون ساپلی
تاخا قاشیقلار (چؤمچه) آشی
قاریشدیراردیلار. آش بیشه نه
یاخین کیمسه نذیر اندید دن -
دؤش گتیرسیدی آرتیق اونلاری

اوشاغی آرزولایانلار، باختی
باغلی قیزلاری اولانلار و یا
ایش سیز کیشیلره ایش تاپماق
اوچون، ناخوش اولانلار
ساغلاملیق دیله مک اوچون،
بورجلارینین اؤده نیلمه سینه
هاردانسا یاردیم چاتماق اوچون،

نئچه دانا سنگک گتیریب اؤز
پایینی آپاراردی. مسچیدین
میجوورو «مشه یوسف» دا
آخشام گلیب آپاراردی. «احمد
آغا» باققالین دا آروادی گلیب
آپاراردی.

آشین قورودونو قاتان قادین لار،
آشین اوزونون بزه یینی
وئرلر، آغلایا - آغلایا امامدان
حاجترلینی آلمایا یالواراردیلار.
اونلارین بیر ده منیم آنام
ایدی. آنام محله نین درزی سی
ایدی. آنام «درزی فاطما سلطان»
آدی ایله تانیناردی. بو ماراقلی
یغیشمالارین، بو بیرلیکده
چالیشمالارین، حسرتینی گلن
ایل بو گونه جن چکردیک.

قاتمازدیلار، قالاردی گلن ایله.
سونرا حیطه پالاز سالیب نئچه
نفر قورود ازن قادین لاردان
دوزولوب گنجه دن ایسلانان
قورودلاری «قورود الی» ایله
ازردیلر. قورود آلی ایچ اوزو
چارخانا مودوندا ناخیشلانمیش
۱۰-۱۰ بویوتلاریندا دؤرد گوشه
تاختا ایدی، اوستونده ده بیر
دسته سی واریدی، اونان ساخسی
قورود ازن له یه نینده قورودو
ازردیلر. آش بیشیب قورتولانا
یاخین اوجاگی گوردان سالیب
قازانین قاپاغینی قویاردیلار.

قونشولارین هر بیرسی آش
پایلاماق اوچون اون، ایگیمی
دانا قاب - قاجاق ایرلی
گوندن حاضیرلاردیلار؛ نئچه
دانا میس مئرمشی، نئچه دانا
میس کاسا، لوآبی کاسا، بعضی
سی ده داهای عزیز آداملاری
اوچون چینی کاسالار. محله نین
سوپورگه چیسینه یولو اوزاق
اولدوغو اوچون بیر بالا دولچا
حاضیرلاردیلار، اونون ائوی
ائینالی اتگینده ایدی. گوزارچی
دا ائله اوناتای. سنگکچی نین
شاطیری، «گئچی کریم» ده کی
سحر قازانی قوراندا گورموشدو،

من نئجه نیشانلاندیم؟

(نیشان گوندن توی گونونه قدر، یاددا قالان خاطیره لر)

اولدوز صادق

قایناق شخص:

ناهیده خالقی، دوغوم: ۱۳۳۷/۵/۲

توپلاما زامانی و یئری: ۱۳۹۲ - تبریزین بارینج محله سی

سککیز- دوققوز یاشیمدا دیدیم، آياقلاریمی اوزالتمیشدیم کورسو آلتینا، خومارلانا- خومارلانا امزیکک یئیردیم! ایکی امزیگیم واریدی، آغزیم بوش قالمازدی. نئچه دؤنه چالیشمیشدیلار اونلاری مندن آلسینلار، باشارامیشدیلار؛ چغیریب، آغلامیشدیم، امزیکک لریمی اوزومه قایتارمیشدیلار. تانیمادیغیم ایکی یاشلی قادین ائویمیزه گلکیلر، پیلله لردن یوخاری قالخیب آنام «بویورون» دئییه- دئییه قوناق اوتاغینا کئچدیلر.

ناهارچاغی سفره باشیندا آنام، آتام گؤز- گؤز ائله ییب دئدی: «سئید گیلدن قیزی ایستمه یه گلیمیشدیلر، نئینیاق؟» آتام بیر منه باخیب دئدی: «یوخ، بو قیز خیردادی هله.»

بو اوزدن آنام، گلن ائلچیلری جواب ائله دی. نئچه گون سونرا قویونلاریمیزدان بیر چوخونو اوغرو آپاردی، قوهوم قونشولاریمیز دئدیلر، اولاد پیغمبری- ائلچیلر سئید ایدیلر- قاپیزدان ائتدیزه گوره بو بلا باشیزا گلیب، بو اوزدن آنام ائلچیلریمه خبر یوللادی: «گلین، قیز سیزینکی!» قاینانام باجیسی ایله بیرلیکده گلکیلر بیر قیزیل اوزوک، بیر نئچه تیکه نابات کتیردیلر... بئله اولدو نیشانلاندیم.

بیر گون دئدیلر قاینانام ایستیر منی گؤروب بیر تانیسین، بو اوزدن منه «آیاق آشما» توتدولار. قاینانام دئدی:

«آی بالا او اوشاغی کتیرین بی من گؤروم.» آمما آتام قویمادی،

دئدی: ۱۳۴

«یوخ ییزیم بیر بئله دییمیز یوخدو، ائله قیز بیر یول ار ائوینه گئدر، او

دا اوردا بیر یوللوق قالماق اوچون.»
 هامی قوناقلیغا گتدی بیر مندن
 سونرا، منیم شامیمی دا ائومیزه
 یوللا دیلار .

قایناتام منی تانیماق اوچون بیر
 جوت قیرمیزی باشماق
 آلیب یولادی، اونلاری گئیپ
 کوچه یه گئندنه بلکه منی تانیسین
 دئییه .

گونلرین بیرسینده ده کوچه
 لره آسفالت سالیر دیلار، کوچه
 میزدن چیخمیشدیم باغیمیزا ساری
 گئدیردیم، یوللارین قیراق لارینا
 قوم تؤکموشدولر، بیردن نیشانلیم
 قاباغیما چیخدی، ائله ال-آیاغیمی
 ایتیردیم گیردیم قوما، اودا قاه-قاه
 چکیپ گولدو، ائله ده گۆزل ایدی!
 قارا قاش-گۆز، گۆر نده اوره گیم
 یئریندن چیخاردی!

آلتی ایل نیشانلی قالاندان سونرا اون
 بئش یاشیما ایکی آی قالیردی، منی
 گلین آپاردیلار. اوزامان اون بئش
 یاشدان تئز کین کسيلمزدی، اونا
 گۆره ایکی آی توپومدان سونرا،
 ایکی آیلوق حامیله ایدیم! آپاردیلار
 دفتر خانادا کینیمی کسدیلر!

باياتيلار

رقيه عليقلیان (لاله)

«باياتی قوماشی»

کتاییندان سئچیلیمیش باياتیلار

رقیه علیقلیان (لاله)

ایندی گلر دئمکدن
سارالديم غم یتمکدن
گؤزومون نورو گئتدی
یوللارین گؤزله مکدن

اودا دوشدوم دیلمدن
فلک ووردو بئلمدن
بولبول تکین اوخودوم
آییردیلار ائلمدن

سلام گئدر یئتیشر
تیکه یئرینه دوشر
دیل یاراسی ساغالماز
آیری یارا بیتیشر

سلام اولسون سیزلره
سیزدن قالان ایزلره
بیرلشین چاره قیلاق
یولدا قالان گؤزلره

فلک داشین چالماقدان
عاجیزدن جان آلماقدان
یوخسولون رنگی سولدو
بیر عؤمور آج قالماقدان

زمنی یاندی تالاندی
کول - کول اوسته قالاندی
وار دؤولت دیله گلمز
بیر یاخشی آد قالاندی

اوتاقدا پرده یاندی
پرده قارا بویاندی
جوان عؤمروم چورودو
آلیشدی درده یاندی

گل منی بنده آتما
گؤرونمز کنده آتما
هامی اوزون دؤندریب
مایا قوی، سنده آتما

داغلاردان طوفان گلیر
اوبالاری ییخان گلیر
یوخسوللارین اوره بین
یاندیریپ یاخان گلیر

محببتدن بئزمرم
حاققیمدان آل اوزمرم
آیریلیقدان دئمه بین
قرارسیزام دؤزمرم

عشقین گولون در گلسین
بولاق اوسته سر گلسین
آپاردیغین کؤنلومو
زحمتدی گؤندر گلسین

ائل دردینی ییلن یوخ
یاش گؤز لرین سیلن یوخ
بو غمخانا دونیادا
آغلایان چوخ، گولن یوخ

بایراملیغیم شال منیم
گئت تحفه می آل منیم
کدورتین قئیدین قیل
قول بوینوما سال منیم

اورک داشار کدردن
شنلیک دوغار ظفردن
آلاه سیزی ساخلا سین
مین بیر قضا- قدردن

حاق دئدیم سؤز اولمادی
حسابیم یوز اولمادی
هر کسه تیکه توتدوم
ایلمده دوز اولمادی

آی منیم جانیم وطن
داماردا قانیم وطن
دونیا لاردا یوکسلن
شؤهرتیم شانیم وطن

سو گلدی دوردو گئتدی
بورراغان ووردو گئتدی
هر کسه سلام وئردیم
بیر یارا ووردو گئتدی

فولكلور قوماشيندان بير شعر

نه اولو...
فاطمه زلفی

«نه اولو...»

فولکلور قوماشیندان بیر شعر

فاطمه زلفی

کئشگه گون بیر گون اولا
 دار کوجه دن بیر ده کئچم
 زرلی، چین - چین دونومو بیر ده گئیم
 ایسترم خالام چالا ال قوالین
 من ده سوزم
 بالانا گولوم نانای دئییه، گولم
 هم سئوم، هم سئولم
 شنلیسی، سئینجی، نیسگیل تیکه تک
 بؤلمه بؤل
 قاپی قونشویلا قالام
 ائلده اؤل
 نه اولو آی نه اولو.....
 کئشگه لئسان یاغیشین آلتیندا
 ساجیمیزدان سو آخا
 بوز بولود قامچی چالا
 پارلایا، بیر ده چاخا
 قاری، تاختا تاباغین گؤیده آچا
 آل یاشیل کۆرپو ده خالچا توخویا
 چیغیراق شنله سئینج ایله دولو
 اوخویاق: یاغدی یاغیش، تۆکدو دولو
 گول باجی های ساللا:
 -سئل باسدی یولو
 ساواشا:
 -بسدی جانیم بیرئله قیر جانماق اولو!
 نه اولو آی نه اولو.....
 کئشگه او گونلریمین
 گؤی بادامین بیر ده دادام
 اؤزومو یادا سالام
 اوخویام: خدجه خالام
 گلیمشم سیزده قالام
 شورباوا قیله سالام
 نه اولو آی نه اولو.....
 کئشگه قار، قیش زامانی
 قارلی دامی سیفعلی دایی کورویه
 حیظه دام بویوجا قار سورویه
 سوواشا قار دووارا، دامچایا، ائیوان -
 هئریه
 شرتی، آفتافانی، حووضو، شیر آغ
 بورویه
 قاراقاراقا ائنه قاردا یئریه
 اتگی بوز شوشه دن
 خاللی پیشیک گؤز دیرییه
 خان نهمه فیرلادا الدهه تشیشین
 یون سرییه
 آق بابام شاختا سویوقدان
 گیره یونلو درییه

۱۴۳

آذربایجان ائل بیلیمی

۵۸ - ۵۷ - جی ساییلاری شهر یور، مهر ۹۲

تاکی چیلله چیخا، قار بوز ارییه
 گله ملهم ساتانین گور سسی
 یولدان بری یه
 آپارا بیر ده منی
 الدن اوزولموش گئری یه
 نه اولو آی نه اولو.....
 کشکجه ترلان زن عمی
 کورسو قورا
 ساغ اولو، قیوراق اولو، بیر ده دورا
 بیزلره قئیساولو دان بلله بورا
 دارتا- دارتا آبامین قوورقاسین،
 ایگده سینی
 قوناقلی قیش گئجه ده
 بوللو میللاخ میوه سینی
 چاتدیراق بیر ده باشا
 قیش گونونون چیلله سینی
 سیلدرک یای یازینان
 قار قیروون کئهره سینی
 آختارا صاحب خالا
 ایتگینه گئتمیش کسینی
 دولدورا گلین باجیم
 تاپما جادان سینه سینی
 چاغیرا سریه بییم
 شنلیه قیز دسته سینی
 روقونو، آسیه نی، منیش - ملاتی، مصینی
 دولدوراق آینا نشان
 خون تاباغین دؤوره سینی
 اوخویاق دویونجا «داغ جئیرانی نین»
 نغمه سینی

نه اولو آی نه اولو.....
 کشکجه بیر گون اولو
 چرچی ممدی بیر ده گؤرک
 پاپاغین یان چئویره
 داز باشینا بیر ده گولک
 گؤزلری دوم دورو گوزگو
 اورگی آخارسو تک
 کوچه نین ان گؤزه لین چرچی میزه
 نیسگیل اندک
 اعلا پارچا ساتانین
 بوخچاسین آلت - اوست ائله یک
 بارماق دان بورنوموزا
 متر - متر اؤلچوله یک
 ساری دون، تافتا تومان
 آل اؤنلویو قئیچیه یک
 کشکجه اورمو گؤلونون
 شور سویونا بیر ده باتاق
 دؤورانین غصه سینی باشدان آتاق
 شپه لرله آتلاق
 لئحه یاتاق
 دم توتاق، دبه چالاق
 کشکجه چرشنه گونو
 اثرته چیخاق جای باشینا
 «جیغاتی» بوی گله ال قالدیرا کؤرپو
 داشینا
 قیز گلین لر بزه نه
 سورمه چکه گؤز - قاشینا
 سؤیله یه آرزیلارین
 آخار سویون سیر داشینا

كهنه گونلر باش آلا
اۆلكه دن - ائلدن داشينا
يئنى گون ديرماشا
كندين، شهرين، دام داشينا
نه اولو، آى نه اولو....

۱۴۵

آذربايجان ائل بيليمى

۵۸ - ۵۷ - جى سايلارى شهر بور، مهر ۹۲

بو ساييدا توپلانيب يايينلانان ماترياللارين جغرافياسي

